

**AROLWG O DDANGOSYDDION CYNLLUNIO DEFNYDD
TIR
ADRODDIAD TERFYNOL**

Mehefin 2002

Prifysgol Gorllewin Lloegr
Cyfadran yr Amgylchedd Adeiledig
Canolfan yr Amgylchedd a Chynllunio
Campws Frenchay
Coldharbour Lane
Bryste BS16 1QY
Tel.: 0117-344 3202
Ffacs: 0117-344 3899

Cydnabyddiaeth

Comisiynwyd yr astudiaeth hon gan Is-adran Gynllunio, Llywodraeth Cynulliad Cymru. Rydym yn ddiolchgar am gefnogaeth ac arweiniad y Cynulliad a ddarparwyd gan Jonathan Fudge and Cath Ranson.

Rydym hefyd yn hynod ddiolchgar am y cymorth a'r arweiniad a gafwyd gan aelodau'r Grwp Llywio: Eifion Bowen (Cymdeithas Awdurdodau Lleol Cymru), Robin Davies (Uned Ddata Llywodraeth Leol), Henry Small (Llywodraeth Cynulliad Cymru), Jeff Spear (Llywodraeth Cynulliad Cymru) a David Wilson (Y Comisiwn Archwilio).

Mae'r tîm astudio yn ddyledus i holl awdurdodau Cynllunio Lleol Cymru a'r awdurdodau Cymreig cenedlaethol a rhanbarthol a gytunodd i gymryd rhan yn yr astudiaeth hon. Fe restrir ar wahân yn yr atodiad enwau y swyddodgion unigol ym mhob awdurdod a gynorthwyodd yr ymchwil.

Paratowyd yr adroddiad hwn gan yr Athro Angela Hull a Stefanie Dühr o Ganolfan yr Amgylchedd a Chynllunio, Prifysgol Gorllewin Cymru, Bryste. Roedd y tîm ymchwil yn cynnwys Stefanie Dühr, Angela Hull, James McGill, Michael Wrigley a Peter Wyatt o BGLI (UWE), a Liz Mills, ymgynghorydd annibynnol.

CYNNWYS

CRYNODEB GWEITHREDOL	1
1. RHAGYMDRODD AC AMCANION YMCHWIL	5
1.1 Rhagymadrodd	5
1.2 Amcanion Ymchwil.....	6
2. CYNLLUNIO DEFNYDD TIR YNG NGHYMRU	7
2.1 Rhagymadrodd	7
2.2 Fframwaith Cynllunio Ewrop	7
2.3 Cynllunio a Monitro yn y Deyrnas Unedig	8
2.4 Cyd-destun polisi Cynllunio Cymreig.....	10
3. MONITRO PENDERFYNIADAU CYNLLUNIO A RÔL DANGOSYDDION	17
3.1 Rhagymadrodd	17
3.2 Dangosyddion Perfformiad Gwerth Gorau	18
3.3 Dangosyddion Polisi Cynllunio sy'n Datblygu yng Nghymru	21
3.4 Dangosyddion Datblygiad Cynaliadwy ar gyfer Cynllunio Defnydd Tir.....	24
3.5 Cyd-gysylltu Casglu Data a Monitro mewn Awdurdodau Lleol	25
4. DATA DEFNYDD TIR, MONITRO A SYSTEMAU GWYBODAETH YNG NGHYMRU.....	27
4.1 Rhagymadrodd	27
4.2 Llywodraeth Cynulliad Cymru	27
4.3 Asiantaethau'r Llywodraeth.....	30
4.4 Ystadegau Amgylcheddol.....	33
4.5 Gweithgorau Rhanbarthol.....	34
5. CASGLU DATA AWDURDODAU LLEOL.....	36
5.1 Rhagymadrodd.....	36
5.2 Setiau Data Allweddol: Yn ôl y testun.....	37
5.3 Setiau Data Allweddol: Graddfa Ddadaeryddol Casglu a Rhannu Data.....	38
5.4 Setiau Data Allweddol: Amllder y Diweddarau a Chostau Casglu Data.....	39
5.5 Systemau Rheoli Data Sydd ar Gael	41
5.6 Rheolaeth Ddata Defnydd Tit yn defnyddio Systemau GwybodaethDadaeryddol (SGDd) (GIS).....	43
5.7 Gofynion Data a Pholisi Defnydd Tir y Dyfodol.....	44

6. CASGLIADAU	47
6.1 Rhagymadrodd	47
6.2 Cyd-destun Newidiol Cynllunio Defnydd Tir yng Nghymru.....	47
6.3 Ymgynefino â Pholisiau Newydd.....	48
6.4 Adnabod Dangosyddion a Setiau Data Addas.....	49
6.5 Bylchau mewn Casglu Data.....	49
6.6 Dulliau a Safonau ar gyfer Casglu Data.....	50
6.7 Argymhellion.....	52
CYFEIRIADAU	54
ATODIAD 1	56
Nodau a Dulliau Ymchwilio.....	56
ATODIAD 2.....	58
Ffurflen Holiadur ar gyfer Archwiliad Data	58
ATODIAD 3.....	60
Diffinio Ffiniau Cynllunio Defnydd Tir	60
ATODIAD 4.....	61
Holiadur Profforma ar gyfer Cyfweliadau Awdurdodau Lleol.....	61
ATODIAD 5.....	62
Ffigurau 14, 15 a 16.....	62
ATODIAD 6.....	66
Cydnabyddiaeth	66
ATODIAD 7.....	69
Byrfoddau.....	69
ATODIAD 8.....	70
Rhestr Ffigurau	70

AROLWG O DDANGOSYDDION CYNLLUNIO DEFNYDD TIR

- CRYNODEB GWEITHREDOL -

1. Mae Datganoli yng Nghymru wedi cyflwyno cyfleoedd newydd i Lywodraeth Cynulliad Cymru i ddarganfod ymatebion sy'n ddiarnheul Gymreig i wella ansawdd bywyd pawb sy'n byw a gweithio yng Nghymru. Mae Adrannau 120 a 121 *Deddf Llywodraeth Cymru 1998* yn nodi'r angen i'r Cynulliad weithredu datblygiad cynaliadwy a chyfle cyfartal yn ei holl benderfyniadau. Mae'r angen statudol hwn, sy'n unigryw o fewn y Deyrnas Unedig, yn annog y Cynulliad i roi cynaladwyedd yng nghraidd y broses o wneud penderfyniadau ac mae'n rhagweld datblygiadau polisi ar lefel UE.

2. Gwnaethpwyd yr adroddiad hwn, sy'n crynhoi'r ymchwil ar ddangosyddion cynllunio defnydd tir, gan Brifysgol Gorllewin Lloegr, Bryste, ar gyfer Llywodraeth Cynulliad Cymru rhwng Tachwedd 2001 ac Ebrill 2002. Pwrpas yr ymchwil oedd i gynghori Llywodraeth Cynulliad Cymru ar ofynion data a gwybodaeth er mwyn monitro'n effeithiol y system gynllunio yng Nghymru. Mae hyn wedi golygu archwiliad cyfansawdd o ddata defnydd tir a gasglwyd gan Awdurdodau Cynllunio Lleol (cyfradd ymateb 88%), posibiliadau newidiadau mewn polisi ar lefel Ewropeaidd ac o fewn y Deyrnas Unedig, a chyfweliadau â chyrrff cenedlaethol a swyddogion awdurdodau cynllunio sy'n gyfrifol dros gsglu data.

3. Mae'r adroddiad yn darganfod bod ymrwymiad y Cynulliad i ddatblygiad cynaliadwy yn amserol iawn o gofio datblygiadau polisiâu ar lefel UE ar Bersbectif Datblygiad Gofodol Ewropeaidd, yr Aseiad Amgylcheddol Strategol o gynlluniau a phrosiectau a ddaeth i rym ym Mehefin 2001, a'r rheidwydd i gasglu mathau newydd o ddata ar gyfer prosiectau'r Gronfa Strwythurol. Mae'r agwedd gynllunio 'ofodol', a gefnogir gan y Comisiwn Ewropeaidd ac aelod wladwriaethau UE, yn hybu cyfuno a monitro polisi trawsbynciol ar gydlynw economaidd a chymdeithasol, cadwraeth adnoddau naturiol a threftadaeth ddiwylliannol, a datblygiad rhanbarthol cytbwys.

4. Mae'r system gynllunio defnydd tir yn chwarae rhan allweddol mewn gosod y fframwaith ar gyfer cyflwyno defnydd a datblygiad mwy cynaliadwy o dir. Gosodir cyd-destun y polisi yng Nghymru gan *Polisi Cynllunio Cymru (2002)*, polisiâu (drafft) sydd ar ddod allan (drafft) ar ddatblygiad cynaliadwy yn *Y Cynllun ar gyfer Cymru (2001)* a *Chynllun Gofodol Cymru: Y Llwybr i Ddatblygu Cynaliadwy (2001)*. Mae'r *Cynllun ar gyfer Cymru* yn gosod deg targed ar gyfer 2003/4 a 2010, sydd, er eu bod yn torri ar draws swyddogaethau gwasanaethau awdurdodau lleol, yn annog defnydd cynaliadwy o dir, adnoddau a phatrymau symudiad rhwng datblygiadau. Mae'r adroddiad yn enwi dangosyddion addas y gellir eu defnyddio i fesur y targedau hyn.

5. Mae'r weledigaeth hon o system gynaliadwy ar gyfer cynllunio defnydd tir yn nogfennau polisi drafft y Cynulliad yn mynd yn llawer pellach na'r diffiniad cul o gynllunio defnydd tir ar gyfer pwrpas rheoli datblygiad. Mae angen i'r Cynulliad baratoi'r awdurdodau cynllunio lleol ar gyfer y dasg ehangach hon drwy greu fframwaith cliriach yn y Nodyn Cyngor Technegol ar gyfer yr angen i gasglu data i fonitro datblygiad cynaliadwy.

6. Darganfu archwiliad data setiau data awdurdodau cynllunio lleol fod swm sylweddol o wybodaeth yn cael ei gasglu ar faterion defnydd tir ac yn fwyaf arbennig gwelwyd bod deg set o ddata craidd ar gael a allai ffurfio sylfaen i fonitro cynladwyedd penerfynidau cynllunio defnydd tir. O'r rhain, y data ar geisiadau cynllunio a'r astudiaethau ar argaeledd tir ar gyfer tai yw'r setiau data mwyaf grymus o safbwynt safoni a'r cyfnodoldeb mewn casglu data a'r sylw a roddir iddynt ar draws yr awdurdodau Cymreig. Mae'r adroddiad yn awgrymu y dylid cryfhau'r astudiaeth ar argaeledd tir ar gyfer tai fel ei fod yn cynnwys data ar yr angen am dai a safleoedd tir llwyd. Yn ychwanegol, ceir cynnydd yn y sylw a roddir i ddata ar dir cyflogaeth, yr asesiad tirlun LANDMAP, ansawdd aer a chynefinoedd a rhywogaethau. Dylid annog mwy o awdurdodau lleol i gasglu'r setiau data hyn gan fe'u profir yn ddefnyddiol i fonitro cynladwyedd yn y tymor canolig a'r tymor hir. Yn fyr, mae'n rhaid cael hyd i adnoddau ychwanegol i ymestyn perthnasedd y gofrestr o dir sydd mewn perygl o gael ei ddifwyno, a data ar hollti moddol a'r defnydd o gludiant cyhoeddus. Ar hyn o bryd ychydig dros draean yr awdurdodau lleol sy'n casglu'r wybodaeth hon.

7. Mae'r data a gesglir gan awdurdodau cynllunio lleol yn aml o werth at nifer o swyddogaethau polisi, ac fe'u defnyddir yn fwyaf arbennig gan gyrrff cenedlaethol. Mae hyn yn pwysleisio pwysigrwydd safonau cyffredin casglu a storio data y dylai awdurdodau cynllunio lleol lynu atynt er mwyn gallu cydgasglu gwybodaeth ar raddfa ofodol wahanol. Yn y dyfodol, bydd cael data ar lefel ranbarthol yng Nghymru o bwys ar gyfer gwastraff, tai, cludiant, datblygiad economaidd a chynllunio twristaidd.

8. Yn ystod y cyfweiliadau â swyddogion awdurdodau cynllunio, daeth nifer o faterion i'r golwg am y systemau rheoli data sy'n bodoli ar hyn o bryd. Fe ddangosodd yr ymchwil amrywiaeth eang yn y dull o gasglu, cofnodi a rheoli data a pha mor aml y mae'r setiau data yn cael eu diweddarau a'r hyn a gynhwysir yn y set ddata a gedwir gan yr awdurdodau lleol. Roedd hyn yn wir am y systemau rheoli electronig a oedd yn bodoli. Tra bod gan rai awdurdodau systemau rheoli data cynhwysfawr a chorfforaethol, mae'r sefyllfa yn llawer llai datblygedig mewn awdurdodau eraill. Bydd hyn yn gofyn am fewnbwn sylweddol o adnoddau gan y Cynulliad os am rannu data â'r Llywodraeth drwy SWDd. Yn fwyaf arbennig, bydd angen i'r Cynulliad weithredu i roi sylw i'r angen am ddyblygu data ar ran yr awdurdodau lleol yn ogystal â rhoi cymorth iddynt wella eu gallu i drafod data electronig. Mae'r ad-drefnu'r gofynion ar y data a ddelir gan yr awdurdodau lleol yn dasg enfawr ac yn gofyn am ymgynghori manwl â'r holl fudd-ddeiliaid. Mae hyn yn golygu cryn broblemau adnoddau i'r awdurdodau lleol, yn cynnwys arbenigedd staff a chost prynu caledwedd a meddalwedd.

9. Yn olaf, mae'r adroddiad, yn olaf, yn gwneud nifer o argymhellion penodol, yn cydnabod a rhannu cyfrifoldebau a thasgau i'r Cynulliad, i'r Uned Ddata Llywodraeth Leol (Cymru) ac i'r Awdurdodau Lleol.

10. Y Cynulliad:

- (1) Adolygu Nodiadau Cyngori Technegol yn unol â gofynion data a monitro *Polisi Cynllunio Cymru a Chynllun Gofodol Cymru* a darparu arweiniad clir a diamwys. Defnyddio NCTau (TANs) i gynghori ar ddulliau casglu data sy'n ddibynadwy ac yn bosibl i'w cymharu.
- (2) Darganfod adnoddau digonol i ad-drefnu a gwella ansawdd, cysondeb a pherthnasedd data ystadegol awdurdod lleol. Rhoi blaenoriaeth i hyfforddi aelodau etholedig ac uwch reolwyr mewn rheoli data a'r defnydd o SWDd. Cefnogi nod *Cynllun Gofodol Cymru* i wneud penderfyniadau ar sail tysiolaeth a chyfrannu at y posibilrwydd o ddefnyddio GIS i arddangos a defnyddio data. Darparu cefnogaeth ariannol i fentrau megis Rhestr Eiddo a Thir Cenedlaethol fel modd o sefydlu safonau data ar draws holl weithgareddau awdurdodau lleol.
- (3) Cysylltu monitro perfformiad pesennol cynllunio defnydd tir â gwerthuso defnydd tir cynaliadwy er mwyn rhoi gwell cydbwysedd rhwng y broses gynllunio a chanlyniadau'r polisi (effeithiau ar y ddaear). O gofio'r dasg a roddwyd i'r Cynulliad i gyflawni datblygiad cynaliadwy a rhan anhepgor y system gynllunio defnydd tir yn cyflawni/gwireddu hyn mae'n ymddangos bod yr achos o ddod â'r ddwy agwedd hon o'r gwaith at ei gilydd yn cryfhau'n fwyfwy. Cefnogi cyfuno timau Gwerth Gorau a Datblygiad Cynaliadwy.
- (4) Ad-drefnu'r gofyn sydd ar ddaliadau data yr awdurdodau lleol gan Awdurdod Datblygu Cymru, Is-adrannau'r Cynulliad, ac asiantaethau canolog eraill megis CIPFA a'r Comisiwn Archwilio i sicrhau bod y setiau data yn cael eu trosglwyddo yn effeithiol a bod modd cael gwared â'r ceisiadau dyblygiedig am symiau mawr o wybodaeth sy'n aml yr un un peth, neu o leiaf yn amrywio fawr iawn o ofynion eraill am ddata. Mae'r adrefnu hwn yn dasg enfawr a bydd yn gofyn am ymgynghori manwl â'r holl fudd-ddeiliaid.
- (5) Parhau i gynyddu ac ehangu adnoddau Uned Ddata Llywodraeth Leol Cymru fel canolbwynt data, yn ogystal â bod yn gyfleuster ar gyfer rheoli data ac fel cyfeirbwynt ar gyfer gwaith datblygu ac hyfforddi gyda llywodraeth leol. Mae'r UDdLIL (LGDU) mewn sefyllfa dda i ddarparu gwybodaeth am yr amgylchedd ddata ar lefel leol i'r Cynulliad a hefyd i gydweithio â Chyfarwyddiaeth Ystadegol, awdurdodau lleol ac asiantaethau eraill sy'n gallu darparu y blociau adeiladu ar gyfer darparu data perthnasol, sydd o ansawdd uwch a mwy hygyrch.
- (6) Cysylltu ag Awdurdodau Lleol drwy Uned Ddata Llywodraeth Leol o safbwynt detholiad addas o ddangosyddion defnydd tir cynaliadwy. Argymhellwn gyfnod o ddefnyddio'r dangosyddion yn wirfoddol drwy gyfrwng astudiaeth beilot i gynorthwyo awdurdodau lleol ddatblygu dangosyddion cynaladwyedd lleol a'u cyfuno â chyfundrefn Gwerth Gorau, cyn enwi set graidd statudol o ddangosyddion ar gyfer holl awdurdodau lleol. Nid yw data sylfaenol eto ar gael i holl ddangosyddion pob awdurdod lleol. Gall y bydd awdurdodau lleol yn dymuno ychwanegu ymhellach at y rhestr hon fwy o dargedau a dangosyddion o darddiad lleol fel rhan o'u barn gorfforedig eu hunain o'r gwasanaethau y maent yn eu darparu.

11. Uned Ddata Llywodraeth Leol (Cymru):

(1) Mae gan yr Uned Ddata ran flaenllaw yn y dyfodol i gydweithio ag awdurdodal lleol i gysoni casglu data a dulliau o gyflwyno argymhellion. Yn barod, mae gan yr Uned Ddata ran ddatblygiadol yn rheoli Arolwg Tyeidiau Cymru.

(2) Yn y tymor hir dylai'r Uned Ddata ddod yn storfa i'r holl ffurflenni (y Set Ddata Graidd) y mae'n ofynnol i awdurdodau lleol yng Nghymru eu dychwelyd at y llywodraeth genedlaethol. Buasai hyn yn sicrhau mai unwaith yn unig y cesglir y data, ac y gellir trafod unrhyw ofynion diweddarach ar y llywodraeth leol o un adnodd canolog – yr Uned Ddata. I gyflawni hyn, mae'n golygu y buasai'n rhaid i'r UDdLIL (LGDU) gael rhan mewn ad-drefnu a chyd-drefnu y casgliadau o ddata presennol ar gyfer yr awdurdodau lleol. Hefyd yr uned hon fuasai'r man cyntaf y buasai awdurdodau lleol yn troi ati i gael gafaél ar wybodaeth.

(3) Yr Uned Ddata ddylai arwain yr ad-drefniad o setiau data ar ran y Cynulliad gan weithio â grwpiau o arbenigwyr o'r awdurdodau lleol i gynorthwyo â'r gwaith manwl o osod targedau, dangosyddion, diffiniadau, safonau a SWDd.

12. Awdurdodau Lleol:

(1) Angen llunio polisïau cynllunio mewn ffurf sy'n hyrwyddo monitro ac arolygu. Adnabod gofynion data lleol a sefydlu systemau addas ar gyfer monitro. Arolygu'n rheolaidd effeithiau gofodol y Cynllun Datblygu Unedol a phenderfyniadau rheoli datblygiad a chyhoeddi adroddiadau monitro.

(2) Gweithio gyda'r Cynulliad a'r Uned Ddata Llywodraeth Leol i gytuno ar ddiffiniadau safonol ar gyfer monitro prif ddangosyddion polisi defnydd tir cynaliadwy megis safonau monitro tir llygredig, trafndiaeth ac ansawdd aer, ac i wella ansawdd y data.

1. RHAGYMDRODD AC AMCANION YMCHWIL

1.1 Rhagymadrodd

1.1.1. Mae'r system gynllunio defnydd tir wedi rheoli'r defnydd a'r datblygiad o dir ac adeiladau mewn ymateb i flaenoriaethau cymdeithasol ers Deddf Cynllunio Gwlad a Thref 1947. Roedd hyn yn golygu darparu gofod at dwf economaidd a'r galw am dai tra'n hyrwyddo ansawdd arbennig manau penodol ac amddiffyn adnoddau'r amgylchedd. Dros y degawdau diwethaf, mae gwasgeddau economaidd byd-eang ar dir, llafur a chyllid wedi gwneud rheolaeth effeithiol o dir ac adeiladau yn dasg gynyddol gymhleth sy'n ymwneud â mwy o fudd-ddeiliaid nag o'r blaen.

1.1.2. Mae Datganoli yng Nghymru wedi cynnig cyfleoedd newydd i Lywodraeth Cynulliad Cymru i ddarganfod ymatebion diamheuol Gymreig i wella ansawdd bywyd pawb sy'n byw a gweithio yng Nghymru. Mae Adrannau 120 a 121 o *Ddeddf Llywodraeth Cymru* 1998 yn datgan yr angen i'r Cynulliad i weithredu datblygiad cynaliadwy a chyfle cyfartal yn ei holl benderfyniadau. Mae'r amod statudol hwn, sy'n unigryw o fewn y Deyrnas Unedig, yn annog y Cynulliad i roddi cynaliadwyedd yng nghraidd y broses o wneud penderfyniadau'r Cynulliad ac mae'n rhagflaenu cyfeiriad y newidiadau mewn polisiau ar lefel UE.

1.1.3. Mae datblygiad polisi'r Cynulliad ar ddatblygiad cynaliadwy yn broses barhaol. Dogfen statudol yw *Cymru Gynaliadwy – Dysgu Byw yn Wahanol* (2000) ac mae'n gosod allan sut y bwriada'r Cynulliad sicrhau datblygiad cynaliadwy yn ei holl weithrediadau. Datblygir ymhellach y syniadau hyn yn y *Cynllun i Gymru 2001* a *Chynllun Gofodol Cymru: Llwybr Datblygu Cynaliadwy*, a gyhoeddwyd yn 2001 fel dogfen ymgynghorol. Cyhoeddodd y Cynulliad hefyd gynlluniau pynciol ar ddatblygiad economaidd (Cymru yn Ennill, 2002d), cludiant (*Fframwaith Trafnidiaeth Cymru 2001*), datblygiad gwledig (*Cynllun Datblygu Gwledig ar gyfer Cymru*, drafft 2001) a llywodraeth gymunedol (*Rhoi Cymunedau'n Gyntaf*, drafft ymgynghorol 2001).

1.1.4. Mae cynllunio defnydd tir yn elfen allweddol i gyflwyno datblygiad cynaliadwy yng Nghymru. Fe geir polisi cynllunio defnydd tir ar gyfer Cymru yn *Polisi Cynllunio Cymru* (PCC) (Llywodraeth Cynulliad Cymru 2002a) ac mae'n cyflwyno'r fframwaith polisi strategol ar gyfer paratoi cynlluniau datblygu defnydd tir awdurdodau cynllunio lleol. At hyn fe geir 20 Nodyn Cyngor Technegol pynciol, a fydd gyda hyn yn cael eu hadolygu a'u diweddarau gyda *Polisi Cynllunio Cymru*. Mae'r dogfennau strategol sylfaenol hyn yn sefydlu fframwaith genedlaethol ar gyfer edrych o'r newydd ar ddatblygiad cynaliadwy a fydd yn ei dro yn llunio dyfodol cynllunio defnydd tir yng Nghymru.

1.2 Amcanion Ymchwil

1.2.1. Ymgwymerwyd â'r prosiect ymchwil gan Ganolfan Yr Amgylchedd a Chynllunio Prifysgol Gorllewin Lloegr mewn cydweithrediad ag ymgynghorydd annibynnol ar ran Llywodraeth Cynulliad Cymru. Fe wnaethpwyd yr astudiaeth rhwng Tachwedd 2001. Nodwyd yn y briff cyntaf ar gyfer yr astudiaeth mai:

Pwrpas y prosiect yw cynghori Llywodraeth Cynulliad Cymru am ofynion data a gwybodaeth er mwyn gallu monitro'n effeithiol y system gynllunio yng Nghymru.

1.2.2. Posibiliadau ac amcanion yr ymchwil oedd:

- Darganfod bylchau gwybodaeth ar lefelau cenedlaethol, rhanbarthol a lleol i fonitro'r system gynllunio yng Nghymru, a'r dull gorau o gyfarfod â gofynion y polisi am ddangosyddion newydd ar gyfer datblygu cynaliadwy;
- Ymgymryd ag archwilio cynllunio a gwybodaeth defnydd tir berthnasol a gesglir gan awdurdodau cynllunio lleol a chyrrff eraill, ac ystyried ei ddefnyddioldeb; a
- Rhoi cyngor ar y posibilrwydd o wella systemau casglu data, ar gasglu gwybodaeth newydd ac ar gyfnodoldeb data.

1.2.3. Mae'r adroddiad hwn wedi ei strwythuro yn ôl amcanion yr ymchwil fel y nodwyd uchod. Gellir cael manylion llawn o'r fethodoleg a ddilynwyd yn Atodiad 1.

1.2.4. Mae'r ail bennod yn egluro cyd-destun y polisi o safbwynt y system gynllunio yng Nghymru gan ddisgrifio cyfrifoldebau statudol cynllunio defnydd tir wrth gyflawni datblygiad gofodol mewn ffordd gynaliadwy. Mae'r drydedd bennod yn dadansoddi y dangosyddion newydd a'r targedau yn nogfennau mabwysiedig a drafft polisi'r Cynulliad ac yn cymharu y rhain â dangosyddion perfformiad cyfredol ar gyfer cynllunio yng Nghymru. Mae Pennod 4 yn crynhoi'r systemau monitro a gwybodaeth sydd ar gael ar hyn o bryd i'r Cynulliad. Cyflwynir ym Mhennod 5 ganlyniadau archwiliad y data defnydd tir a gasglwyd gan y 22 awdurdod unedol lleol yng Nghymru a'r 3 awdurdod Parciau Cenedlaethol a rhoddir sylwadau ar ehangder ag agweddau gwahanol ar gasglu a rheoli data. Mae Pennod 6 yn crynhoi y prif themâu yn yr adroddiad ac yn gwneud argymhellion ar sut i fonitro polisi cynllunio'r Cynulliad, yn ogystal ag ar sut i gasglu ac ad-drefnu'r setiau data.

2. CYNLLUNIO DEFNYDD TIR YNG NGHYMRU

2.1 Rhagymadrodd

2.1.1. Mae gan y system gynllunio defnydd tir ran allweddol i'w chwarae mewn llunio fframwaith ar gyfer defnyddio a datblygu tir mewn ffordd gynaliadwy. Sylfaen gyfreithiol y system gynllunio yw rheoli mathau arbennig o ddatblygiad yn unol â Chynllun Datblygu Unedol statudol awdurdodau cynllunio lleol. Diffinnir datblygiad fel:

'adeiladu, gwneud gwaith peirianyddol, mwyngloddio neu wneud gweithgareddau eraill o fewn, ar, dros, neu oddi tan diroedd, neu weithredu unrhyw newid penodol yn y defnydd a wneir o unrhyw adeilad neu diroedd eraill'. (S. 55 (1) of TCPA 1990).

2.1.2. Nid yw'r diffiniad yn cynnwys rhai gweithgareddau cynnal a chadw na chwaith nifer o weithgareddau 'datblygu' nad oes angen caniatâd cynllunio arnynt. Cyngorwyr etholedig awdurdodau lleol sy'n gwneud y penderfyniadau cynllunio ar ôl cael cyngor gan eu swyddogion cynllunio proffesiynol. Mae Llywodraeth y DU wedi gosod i lawr weithdrefnau statudol ar sut y dylid gwneud penderfyniadau cynllunio a phwy ddylai fod yn gysylltiedig.

2.1.3. Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi cynhyrchu *Polisi Cynllunio Cymru ac 20 Nodyn Cynghori Technegol* i gynghori awdurdodau cynllunio lleol pan yn paratoi eu Cynllun Datblygu Unedol ac yn gwneud penderfyniadau cynllunio ar geisiadau unigol (gweler adran 2.4). Mae *Polisi Cynllunio Cymru* yn gosod y cyd-destun ar gyfer polisi cynllunio defnydd tir cynaliadwy mewn ffordd gynhwysfawr, tra mae'r *Nodiadau Cynghori Technegol* yn darparu gwybodaeth fwy penodol ar yr ystyriaethau manwl y dylid eu hystyried.

Gall y system gynllunio defnydd tir weneud cyfraniad sylweddol i gyflawni Cynllun Datblygiad Cynaliadwy'r Cynulliad, drwy'r Cynllun Datblygu Unedol a'r broses rheoli datblygiad, drwy ddarparu tai, seilwaith, buddsoddiad a swyddi mewn ffordd sy'n gyson â'r egwyddorion cynaliadwy a nodir ym *Mholisi Cynllunio Cymru*.

2.1.4. Mae'r adrannau sy'n weddill yn y bennod hon yn gosod allan gyd-destun polisi cynllunio yng Nghymru, ac yn gyntaf yn ymateb i ddylanwad polisi cynllunio Ewropeaidd a'r DU ar gasglu a monitro data yng Nghymru. Mae'r adrannau olaf yn trafod cyd-destun Polisi Cynllunio Cymru, gan gynnwys dadansoddiad o ddogfennau strategol ar gyfer datblygiad cynaliadwy, a'r fframwaith gyfreithiol ac ymgynhorol ar gasglu data gan awdurdodau cynllunio lleol.

2.2 Y Fframwaith Gynllunio Ewropeaidd

2.2.1. Mae angen i gynllunio defnydd tir yng Nghymru aros gyfuch, ac yn ddelfrydol achub y blaen, ar ddatblygiadau polisi sy'n dod allan ar lefel Ewropeaidd, yn enwedig Perspectif Datblygiad Gofodol Ewropeaidd (ESDP) (CEC 1999) a themâu o bwys o fewn fframwaith gynllunio y Deyrnas Unedig.

2.2.2. Cafodd yr Undeb Ewropeaidd ddylanwad uniongyrchol ar gynllunio defnydd tir ar lefel awdurdodau lleol mewn nifer o ffyrdd. Yn gyntaf, mae angen i awdurdodau

cynllunio lleol ymgorffori gofynion cyfreithiol o fesurau penodol UE yn eu polisïau cynllunio, ac i ddarganfod y mannau allweddol sydd angen eu gwarchod yn arbennig ar gyfer cynefinoedd ac adar. Yn ail, mae'r Uned Ewropeaidd wedi dylanwadu ar weithdrefnau rheoli datblygiad drwy Gyfarwyddeb Asesiad Effaith Amgylcheddol, sydd wedi gorfodi pob awdurdod cynllunio lleol i fynnu cael a gwerthuso datganiadau amgylcheddol o berthynas i rai categorïau o ddatblygiad. Yn drydedd, mae'r Undeb Ewropeaidd wedi gosod rhwymedigaethau newydd i gasglu mathau newydd o ddata ar gyfer ceisiadau'r Gronfa Strwythurol a rhaglenni gweithredol eraill ac mae hyn wedi ehangu sylfaen wybodaeth y cynllunwyr a helpu i ddylanwadu ar gyd-destun y paratoi ar gyfer y cynllun datblygu. Bydd y gwaith hwn yn cynyddu yn y dyfodol gan i Gyfarwyddeb yr Undeb Ewropeaidd ar Asesu Amgylcheddol Strategol ddod i rym ym Mehefin 2001 a bydd yn gofyn am asesiad amgylcheddol strategol o rai mathau o gynlluniau a phrosiectau ym mhob un o'r gwladwriaethau sy'n aelodau erbyn 2004.

2.2.3. Er nad yw *Perspectif Datblygiad Gofodol Ewropeaidd* yn ddogfen orfodol, mae'n dylanwadu ar y farn ar sut y dylid diffinio cynllunio. Yn arbennig, mae ei ddiffiniad o 'cynllunio gofodol' yn ymgorffori a chyfuno nifer ehangach o agweddau polisi na'r diffiniad cul o reoliad defnydd tir a ddefnyddir yn y Deyrnas Unedig. Mae'r diffiniad ehangach hwn yn hybu ystyriaeth o faterion cynladwyedd ehangach, megis materion cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol, nifer ohonynt yn aml yn broblematic pan geisir eu hystyried o fewn y diffiniad cyfreithiol cul o gynllunio defnydd tir. Mabwysiadodd Cyngor y Gweinidogion Strategaeth Datblygiad Cynladwyedd yr Undeb Ewropeaidd yn 2001, sy'n amcanu i sicrhau fod yr holl bolisïau â chynladwyedd yn graidd i'w hamcanion. Lansiodd menter ar y cyd gan y Comisiwn Ewropeaidd (DG Environment), Asiantaeth yr Amgylchedd Ewropeaidd a Grwp Arbenigol yr Undeb Ewropeaidd ar yr Amgylchedd Trefol yn 2000 i ddatblygu dangosyddion Cyffredin Ewropeaidd i fesur cynladwyedd lleol. Gwneir ymchwil beilot ar yr arf hwn mewn 97 o awdurdodau lleol ar draws Ewrop.

2.2.4. Mae'r agwedd hon at gynllunio gofodol yn hybu cyfuno polisïau sectoraidd ac yn pwysleisio bod angen monitro polisïau trawsbynciol ar gydlyniant economaidd a chymdeithasol, a monitrio cadwraeth adnoddau naturiol a threftadaeth ddiwylliannol, yn ogystal â datblygiad rhanbarthol cytbwys.

2.3 Cynllunio a Monitro yn y Deyrnas Unedig

2.3.1. Ceir amrediad eang o systemau llywodraethu yn y Deyrnas Unedig:

- Lloegr, yn cynnwys yr wyth rhanbarth sydd yn y broses o ddatganoli rhannol
- Yr Alban;
- Cymru;
- Gogledd Iwerddon; a
- thiriogaethau eraill: Ynysoedd y Sianel, Ynys Manaw ac eraill.

2.3.2. Fe gynhwysir y ddeddfwriaeth gynradd o safbwynt cynllunio defnydd tir yng Nghymru a Lloegr yn:

- Deddf Cynllunio Gwlad a Thref 1990;
- Y Ddeddf Gynllunio (Adeiladau Rhestredig ac Ardaloedd Cadwraethol) 1990;
a
- Y Ddeddf Gynllunio(Sylweddau Peryglus) 1990.

2.3.3. Diwygiwyd bob un o'r Deddfau hyn gan y Ddeddf lawndal a Chynllunio 1991. O ganlyniad i ddatganoli swyddogaethau cynllunio a gwneud penderfyniadau i'r Alban, Cymru a Gogledd Iwerddon ers 1997, mae systemau cynllunio yn y Deyrnas Unedig yn wahanol i'r model Seisnig. Mae'r Alban a Gogledd Iwerddon yn defnyddio eu pwerau datganoledig i ddatblygu eu fframweithiau cynllunio cenedlaethol eu hunain.

2.3.4. Tra bod llawer o'r offerynnau statudol ar ddatblygiad sy'n cael ei ganiatáu, gweithdrefnau datblygiad, dosbarthiadau defnydd, y cynllun datblygu, a'r rheoliadau cyffredinol yn gyffredin i Gymru a Lloegr, ceir gwahaniaethau mewn meysydd eraill o'r polisi defnydd tir. Yn arbennig, ceir gwahaniaethau mewn agwedd at ryddhau tir ar gyfer tai gyda *Nodyn 3 Arweiniad Polisi Cynllunio: Tai* (2000) yn Lloegr yn cynghori awdurdodau cynllunio lleol baratoi astudiaeth o gynhwysedd trefol ac asesiad o'r angen am dai i gefnogi'r polisiâu tai yn eu cynllun datblygu. Ceir hefyd ychydig o wahaniaeth pwyslais yn y polisiâu tuag at foderneiddio'r system gynllunio ac ym mherfformiad monitro y gwasanaeth cynllunio yn ôl gofynion *Deddf Llywodraeth Leol 1999*.

2.3.5. Gosododd y Ddeddf hon ddyletswydd gwerth gorau ar yr awdurdodau lleol Seisnig, yn ogystal ag ar yr heddlu, y gwasanaeth tân ac ar awdurdodau'r parciau cenedlaethol i ddarparu gwasanaethau i safonau clir o ran cost ac ansawdd drwy'r dulliau mwyaf economaidd, effeithlon ac effeithiol sydd ar gael. Yn Lloegr yr arfer oedd i osod targedau cenedlaethol ar gyfer nifer o Ddangosyddion Perfformiad Gwerth Gorau, er enghraifft, dylai 80% o'r holl geisiadau cynllunio gael eu penderfynu o fewn wyth wythnos. Ceir disgwyliadau y bydd awdurdodau cynllunio lleol, o fewn pum mlynedd, yn ymdrechu i gyrraedd lefel perfformiad a gyrhaeddir gan y 25% awdurdod uchaf eu perfformiad.

2.3.6. Cyhoeddodd yr Adran Gludiant, Llywodraeth Leol a'r Rhanbarthau (DTLT) Bapur Gwyrdd yn Rhagfyr 2001 yn gosod allan awgrymiadau ar sut i newid y system gynllunio yn Lloegr. O safbwynt y Gwerth Gorau, mae'r Papur Gwyrdd *Planning: Delivering a Fundamental Change* (DTLR 2002), yn argymhell y bydd yn rhaid i awdurdodau sy'n perfformio'n dda fod yn fwy hyblyg i benderfynu ar eu rhaglenni diwygio Gwerth Gorau eu hunain, a'r cyflawnwyr gorau yn cael grantiau ychwanegol. Mae hyn yn cyferbynnu â'r agwedd yng Nghymru, lle y safwyd yn erbyn dangosyddion gorfodol yr ystyrir yn anaddas. Mae'r Papur Gwyrdd yn cynnwys argymhellion i ad-drefnu yr hierarchaeth gynllunio drwy ddiddymu cynlluniau strwythurol sirol, cyflwyno strategaethau gofodol rhanbarthol (a gynhyrchwyd gan Fframweithiau Datblygiad Lleol), a fuasai'n datgan y polisiâu craidd a chynlluniau gweithredu manylach ar gyfer trefi a chymdogaethau sydd arnynt angen sylw arbennig. Mae'r DTLR hefyd yn ddiweddar wedi cyhoeddi dogfennau ymgynghorol ar faterion cysylltiedig, megis gorfodaethau cynllunio, pwrcasu gorfodol, prosiectau seilwaith o bwys a'r Drefn Dosbarthiadau Defnydd.

2.4 Cyd-destun Polisi Cynllunio Cymreig

Cynllunio Defnydd Tir a Datblygiad Cynaliadwy yng Nghymru

2.4.1. Mae Datganoli yng Nghymru wedi rhoi yr hawl i Lywodraeth Cynulliad Cymru i weithredu deddfwriaeth eilradd. Mabwysiadodd y Cynulliad Strategaeth Datblygiad Cynaliadwy, *Dysgu Byw yn Wahanol* (2000) yn ôl gofyn *Deddf Llywodraeth Cymru 1998*. Mae'r strategaeth yn cael ei monitro'n flynyddol a gwneir gwerthusiad llawn o'i heffeithiolrwydd bob pedair blynedd. Mae'r adran hon yn crynhoi y rhan y gall cynllunio defnydd tir ei chwarae i gyrraedd y weledigaeth o Gymru gynaliadwy yn *Dysgu Byw yn Wahanol*. Daw'r deunyddiau ar gyfer y dadansoddiad hwn o gyfres o ddogfennau strategaeth a phapurau ymgynghorol a gyhoeddwyd gan y Cynulliad, yn trafod rheoli defnydd tir, cludiant a hyrwyddo datblygiad economaidd a chymdeithasol.

2.4.2. Cyhoeddwyd dau gynllun gweithredu strategol i sillafu sut y gellir cyfarfod yr ymrwymadau yn *Dysgu i Fyw yn Wahanol*. Cyhoeddwyd y cynllun gweithredu cyntaf *BetterWales.com* (Cynulliad Cenedlaethol Cymru 2000a) yn Ebrill 2000. Mae hwn yn datgan amrediad eang o ymrwymadau a gadarnhawyd gan y Cynulliad cyfan, ynghyd â chyfres o ymrwymadau o fesurau perfformiad i'w hasesu ac i adrodd arnynt yn flynyddol. Mae'r *Cynllun ar gyfer Cymru* (Cynulliad Cenedlaethol Cymru 2001a) yn cymryd lle *BetterWales.com* ac yn darparu strategaeth dymor hir yn nodi ymrwymadau am weddill sesiwn presennol y Cynulliad a gweledigaeth at y dyfodol. Sefydlwyd targedau arbennig ar gyfer y tymor canolig (erbyn 2003/4) a'r tymor hir (erbyn 2010). Er nad oes awgrym o ddangosyddion mesuradwy, mae'r targedau hyn yn benthyg eu hunain i nifer o ddanosyddion datblygiad cynaliadwy cysylltiedig â chynllunio (gweler adran 3.4).

2.4.3. Un amcan *Cynllun ar gyfer Cymru* yw 'cysylltu â'i gilydd bolisiau'r Cynulliad a gosod allan weledigaeth gytbwys ar gyfer datblygiad a fuasai'n fanteisiol i bob rhan o Gymru'. Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi ymrwymo i sefydlu fframwaith gynllunio ofodol erbyn 2003 i weithredu'r strategaeth hon, ac mae ar hyn o bryd yn ymgynghori ar *Gynllun Gofodol Cymru: Llwybr i ddatblygiad Cynaliadwy* (Cynulliad Cenedlaethol Cymru 2001b). Gosodir allan yn gryno swyddogaeth Cynllun Gofodol Cymru yn y Rhagair i'r ddogfen ymgynghorol hon:

Mae cynllunio gofodol yn gymorth i reoli lleoliad gweithgareddau dynion a'u perthynas â'r amgylchedd . . . mae angen cynllun gofodol ar gyfer Cymru i ymrafael â chryfderau a gwendidau patrymau datblygu presennol a darparu y cyswllt defnydd tir i gyrraedd yr amcanion amgylcheddol, cymdeithasol ac economaidd a nodir yn y [Cynllun ar gyfer Cymru 2001].

2.4.4. Mae safle Cynllun Gofodol Cymru yn y system gynllunio defnydd tir wedi ei sefydlu yn adran 2.1 y ddogfen, lle y datgennir y bydd y Cynllun, ymysg pethau eraill yn:

- cefnogi a dylanwadu fynegiad gofodol polisiau a rhaglenni Llywodraeth Cynulliad Cymru ac eraill; a
- darparu cyswllt strategol ar gyfer yr awdurdodau cynllunio lleol at ddarparu cynlluniau a gwneud penderfyniadau a chynorthwyo'r paratoi at gynlluniau datblygu unedol, cynlluniau cludiant lleol a chynlluniau cymuned.

2.4.5. Mae *Cynllun Gofodol Cymru* wedi nodi'r rhan y gall cynllunio defnydd tir ei chwarae wrth wella bioamrywiaeth, datblygiad economaidd, gwarchod yr amgylchedd naturiol a hanesyddol, datblygiad economaidd, telathrebu, sicrhau bod seilwaith cludiant addas yn ei le, annog ailgylchu gwastraff ac effeithlonrwydd egni. Mae'r adroddiad hefyd yn enwi'r ardaloedd hynny lle mae diffyg gwybodaeth ar gynhwysedd a newidiadau mewn defnydd tir yn gwneud cynllunio ymlaen llaw ac effeithiau monitro yn anodd. Unwaith y bydd cynnwys y Cynllun wedi ei sefydlu, fe ddaw yn llawer cliriach beth fydd posibilïadau monitro, a'r angen am ddata defnydd tir cysylltiedig. Dim ond drwy'r broses o fonitro cynnydd tuag at gynladwyedd y gall y Cynulliad farnu llwyddiant gweithredu ei bolisïau ac i'r perwyl hwn y mae'r Cynulliad ar hyn o bryd yn datblygu amrediad o ddangosyddion cynladwyedd.

2.4.6. Mae Polisi Cynllunio Cenedlaethol yng Nghymru yn cynnwys *Polisi Cynllunio Cymru* ynghyd â chyfres o Nodiadau Cynghori Technegol (NCTau), a chyngor trefniadol a geir drwy gylchlythyru. Cyhoeddwyd fersiwn ddiwygiedig o *Polisi Cynllunio Cymru* (Llywodraeth Cynulliad Cymru 2002) ym Mawrth 2002, ac mae'n gosod allan bolisïau cynllunio defnydd tir Llywodraeth Cynulliad Cymru. Mynegir pwrpas PCC yn y rhagair fel

I osod cyd-destun ar gyfer polisi cynllunio defnydd tir cynaliadwy, o fewn yr hwn y paratwir Cynlluniau Datblygu Unedol statudol awdurdodau cynllunio lleol ac y gwneir penderfyniadau ar reoli datblygiad ar geisiadau unigol (Llywodraeth Cynulliad Cymru 2002a: rhagair).

2.4.7. Mae *Polisi Cynllunio Cymru* yn sefydlu rhai amcanion penodol a pholisïau gofodol ar gyfer ardaloedd gwledig a threfol (fel hybu patrymau datblygu cynaliadwy yn defnyddio canolbwyntiau a chyfnewidfeydd cludiant cyhoeddus a meithrin mannau datblygu i gysylltu trefi â'u hardaloedd gwledig cyfagos), amcanion a pholisïau y dylid eu parchu gan awdurdodau cynllunio lleol.

2.4.8. Yn ychwanegol, mae Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi paratoi hefyd, neu o leiaf yn y broses o wneud hynny; nifer o strategaethau sectoraidd eraill sy'n effeithio ar gynllunio defnydd tir. Mae gan gynllunio defnydd tir ran i gefnogi a chydgysylltu holl strategaethau Llywodraeth Cynulliad Cymru, sy'n berthnasol i'r defnydd a wneir o dir a'i ddatblygiad cynaliadwy. Er enghraifft, fe gyhoeddwyd yn ddiweddar *Fframwaith Cludiant Cymru* (Llywodraeth Cynulliad Cymru 2001c) ac mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn y broses o baratoi Strategaethau Datblygiad Economaidd Cenedlaethol a Datblygiad Gwledig. Bwriad y Cynulliad yw y dylai ei strategaethau allweddol ddim yn unig fod wedi ei seilio ar egwyddorion datblygiad cynaliadwy ond eu bod hefyd yn cael eu cysylltu gyda'i gilydd gan gynllunio gofodol.

2.4.9. Mae *Fframwaith Trafnidiaeth Cymru* yn sefydlu gweledigaeth a strategaeth sy'n amcanu i newid patrymau teithio a defnydd o gludiant drwy hybu cludiant cynaliadwy a gweithio gyda phroses gynllunio defnydd tir er mwyn hybu twf cerdded a beicio. Mae'r Cynulliad yn ddiweddar wedi cychwyn Cytunedau Polisi â'r holl awdurdodau cynllunio i fonitro'r defnydd o fysiau dros y 5 mlynedd nesaf ac i ddatblygu'r fethodoleg o fesur newid mewn modd.

2.4.10. Mae datblygiad economaidd hefyd yn faes gyda goblygiadau cryf i ddefnydd tir, patrymau teithio, a'r berthynas rhwng tai a darpariaeth gwaith. *Cymru'n Ennill* (Llywodraeth Cynulliad Cymru 2002b) yw'r strategaeth genedlaethol ar gyfer datblygiad economaidd sy'n awgrymu targedau penodol ar gyfer creu swyddi, cynhyrchu egni o ffynonellau glân, a chyraeddiadau addysgol. Dyrannir arian

sylweddol i adeiladu ffyrdd, gan wella atyniad cefn gwlad a chefnogi mentrau addysgol. Y weledigaeth gyffredinol yw na ellir gwahanu cymdeithas, cryfder yr economi nac ansawdd yr amgylchedd oddi wrth ei gilydd. Bydd y strategaeth yn cael ei gwerthuso o safbwynt cynaladwyedd a bydd dangosyddion ehangach o gynnydd mewn ansawdd bywyd yn cael eu datblygu.

2.4.11. Mae'r cynllun drafft o *Gynllun Datblygu Gwledig Cymru 2000-2006* (Cynulliad Cenedlaethol Cymru 2000b) yn amcanu i gyfuno strategaethau datblygiad gwledig â mesurau ariannu UE. Mae'r Cynulliad yn cydnabod bod angen sefydlu set o ddangosyddion sylfaenol i Gymru wledig, a byddant yn fodd o fesur effaith gyflawn polisïau datblygiad gwledig. Maent yn cynnwys dangosyddion ar gyflwr yr economi wledig ac ansawdd bywyd y rhai sy'n byw ac yn gweithio yng nghefn gwlad. Ar gyfer 2001/2002 mae'r Cynulliad wedi cynllunio crynhoad ystadegol ar y Gymru wledig ar sail amrediad o ystadegau (e.e. Mynegrif Cymreig newydd ar Amddifadedd). Bydd coladu'r wybodaeth hon yn canolbwyntio'n fwyaf arbennig ar y dangosyddion hynny y gellir mesur yn eu herbyn effaith strategaeth datblygiad gwledig yn gyffredinol yn holl ranbarthau Cymru.

2.4.12. Mae gan gynllunwyr defnydd tir hefyd gyfraniad i weithredu y gofynion strategol newydd er mwyn adolygu ac asesu a ddylid dynodi Ardaloedd Rheoli Ansawdd Aer ai peidio ac i osod targedau ar gyfer lleihau lefel trafndiaeth yn gyffredinol, neu'r gyfradd dwf yn lefel y drafnidiaeth, lle bo'n addas. Hefyd gall cynllunwyr chwarae rhan allweddol i ffurfio nifer o strategaethau awdurdodau lleol, yn cynnwys, Strategaeth y Gymuned, y Cynllun Trafnidiaeth Lleol, Strategaeth Agenda Lleol 21, y Strategaeth Dai a'r Cynllun Gweithredol, y Strategaeth Datblygiad Economaidd, Cynllun Gweithredu Bioamrywiaeth Leol, y Cynllun Ailgylchu, Strategaeth Gwastraff, Cynllun Amcan 1, Cynllun Rheoli Parc Cenedlaethol, Strategaeth Deddf Trosedd ac Anhrefn, a strategaethau rheoli cefn gwlad a'r arfordir. Bydd angen i'r holl strategaethau hyn arddangos arferion da mewn datblygu cynaliadwy. Maent i gyd ag effeithiau gofodol a chynllunio.

2.4.13. Mae awdurdodau cynllunio lleol yng Nghymru eisoes wedi ymrwymo'n sylweddol mewn monitro a chasglu data. Mae paratoi y Cynlluniau Datblygu Unedol yn golygu monitro maint, cyfansoddiad a dosbarthiad y boblogaeth o fewn ardal, yn ogystal â'u gwaith, tai, addysg ac anghenion hamdden, a'r cyfathrebau, system gludiant a thrafnidiaeth yr ardal. Mae'n rheidrydd ar awdurdodau cynllunio lleol i osod safonau perfformiad ar gyfer y gwasanaeth cynllunio yn eu Cynllun perfformiad Gwerth Gorau ac i adolygu eu perfformiad yn erbyn y targedau a osodwyd. I ymgymryd â'r tasgau hyn mae angen i awdurdodau lleol sefydlu systemau addas i gasglu data a monitro. Mae'r ad-drefnu llywodraeth leol a fu yn 1996, yn disodli 45 cyngor sir a dosbarth gyda 22 awdurdod unedol a 3 awdurdod parc cenedlarthol yn golygu bod staff allweddol ac arbenigedd wedi eu colli o feysydd megis casglu data neu SWDd (GIS), ac arwain at doriad ym mharhad a chymharedd casglu data i ambell awdurdod.

2.4.14. Yn dilyn yr arweiniad a gafwyd gan y DTLR mae'r Cynulliad wedi bod yn ystyried cyfeiriad y system gynllunio yng Nghymru yn y dyfodol. Yn y ddogfen ymgynghorol ddiweddaraf, yn dwyn yr enw *Cynllunio: Cyflawni i Gymru* (Llywodraeth Cynulliad Cymru 2002b), mae'r Cynulliad wedi gosod allan argymhellion ar gyfer newidiadau i wella'r prosesau paratoi at y cynllun a gwneud penderfyniadau. Mae'r Cynllun yn awyddus i sicrhau bod y system gynllunio mor effeithiol ac effeithlon â phosibl:

- drwy benderfyniadau agored, teg a thryloyw
- yn ysbrydoli ymddiriedaeth gyhoeddus ac ym myd busnes
- cyflawni gwell ansawdd a chyflymder
- cyfuno â chynlluniau, prosesau a gweithredoedd eraill, a
- chyfarfod â goblygiadau *Y Cynllun ar gyfer Cymru*.

2.4.15. Mae'r ddogfen ymgynghorol yn ystyried yr angen am newid ac yn argymhell cynlluniau datblygu byrrach a adnabyddir fel Cynlluniau Datblygu Lleol a chynlluniau gweithredu fel atodiad lle bo angen. Buasai'r cynlluniau yn cael eu paratoi yn unol ag amserlen y cytunwyd arni yn ogystal ag agweddau newydd at ymglymiad cymunedol, ac arolwg llawn o'r cynllun bob pum mlynedd. Ceir cynigion i awdurdodau cynllunio lleol i adolygu ac i adrodd bob pum mlynedd ar gyflymder gwneud penderfyniad a chanlyniadau gweithredu'r Cynllun a phroses rheoli datblygiad.

2.4.16. Mae'r Cynulliad wedi dewis i dderbyn egwyddorion e-agenda'r llywodraeth sy'n cael ei ddatblygu gan Lywodraeth y Deyrnas Unedig i ddefnyddio potensial Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu (TGC). Fe fydd hyn yn rhoi agwedd gadarnhaol ar gasglu data a lleihau dyblygu rhwng cyrff y sector gyhoeddus. Gellir defnyddio technolegau newydd i gynnal dosbarthiad gwasanaethau i breswylwyr a busnesau. Edrychir ar y gwelliannau hyn mewn gwasanaethau fel targed y sector gyhoeddus, i gysylltu llywodraeth a darparu gwasanaethau effeithiol a diasiad.

2.4.17. Yn y pen draw mae angen gweithredu eFusnes yn y sector gyhoeddus drwy Gymru gyfan, gan gysylltu gwaith y Cynulliad, awdurdod lleol, Adrannau Llywodraeth Whitehall ac asiantaethau a chyrrff cyhoeddus eraill i greu gweinyddiaeth gyhoeddus ddiasiad, gwybodus, ac effeithiol. Y bwriad hefyd yw hyrwyddo cydweithrediad a chydweithio gyda chyrrff y sector breifat lle y buasai hynny yn galluogi y buasai sgiliau, adnoddau neu arbenigedd ar gael i bawb.

Gofynion Casglu Data Awdurdod Lleol

2.4.18. Fe gafodd awdurdodau lleol yng Nghymru, ac yn arbennig awdurdodau cynllunio lleol (ACLLau) (LPAs), ddyletswyddau penodol sy'n gofyn am gasglu a monitro data ar newidiadau mewn defnydd tir er mwyn cyflawni eu cyfrifoldebau yn effeithiol. Mae deddfwriaeth gynradd ac eilradd wedi gorfodi gweithredu paratoi cynlluniau a strategaethau, adolygu ac asesu elfennau defnydd tir, y gyfrifoldeb o osod targedau ac yn olaf y dyletswydd i gynnal cofrestr penodol ar ddefnydd tir.

2.4.19. O safbwynt y cyntaf o'r uchod, mae'n rhaid i awdurdodau cynllunio lleol baratoi Cynllun Datblygu Unedol (*Deddf Cynllunio Gwlad a Thref, 1990*) a siersir yr awdurdodau lleol i baratoi strategaeth diogelu cymuned (*Deddf Trosedd ac Anhrefn, 1998*), strategaeth gymunedol (*Deddf Llywodraeth Leol, 2000*), a Chynllun Cludiant Lleol a strategaeth bysiau (*Deddf Cludiant 2000 Gorchymyn Cychwyniad Rhif 1 (Cymru)2001*)

2.4.20. Mae'n rhaid i awdurdodau cynllunio lleol gynnwys yn eu polisiau eu cynlluniau datblygu sy'n berthnasol i gadwraeth prydferthwch naturiol ac amwynder y tir. Mae hyn yn golygu gwarchod bywyd gwyllt (*Deddf Cynllunio Gwlad a Thref, 1990*) a pholisiau yn annog rheoli arweddion y tirlun sy'n bwysig iawn i fflora a ffawna gwyllt (*Rheoliadau Cynefinoedd, 1994*). Mae gan awdurdodau cynllunio lleol

gyfrifoldeb gorfodol i gadw dan arolygiaeth os oes angen Cylchfa Gynllunio wedi ei Symleiddio (*Deddf Cynllunio Gwlad a Thref, 1990*) neu ddynodi Ardal Gadwraethol (*Deddf Gynllunio (Adeiladau Rhestredig ac Ardaloedd Cadwraethol) 1990*) yn eu hardal ac i arolygu caniatâd i geisiadau cynllunio sy'n bodoli ac sy'n debyg o gael effaith sylweddol ar Ardaloedd Gwarchod Arbennig ac Ardaloedd Cadwraeth Arbennig) (*Rheoliadau Cadwraeth (Cynefinoedd Naturiol), 1994*). Mae'n ddyletswydd ar ACLlau (LPAs) warchod coed a choetiroedd gan ddefnyddio Gorchymynion Gwarchod Coed. Mae'n ddyletswydd ar awdurdodau i adolygu ac asesu ansawdd awyr yn eu hardal a lle ceir ardaloedd sy'n annhebygol o gyfarfod â nodau ansawdd awyr DU mae'n ofynnol eu bod yn dynodi Ardal Rheoli Ansawdd Awyr ac i lunio Cynllun Gweithredu (*Deddf yr Amgylchedd, 1995*).

2.4.21. Yn drydedd, mae gan awdurdodau lleol gyfrifoldeb i osod targedau at leihau lefel gyffredinol trafndiaeth, neu gyfradd twf mewn lefel trafndiaeth, lle bo'n briodol (*Deddf Gostwng Trafndiaeth Ffordd, 1997*). Yn olaf, mae'n rhaid iddynt gadw cofrestr o dir llygredig *Rheoliadau Tir Llygredig (Cymru), 2001*).

2.4.22. Fel rhan o fframwaith polisi cynllunio cenedlaethol, ceir 20 Nodyn Cyngor Technegol (NCTau) sy'n cynnig arweiniad ar bolisiau cynllunio defnydd tir y Cynulliad a dylai awdurdodau cynllunio lleol eu hystyried wrth baratoi cynlluniau datblygu ac wrth benderfynu ar geisiadau cynllunio. Bydd pob un o'r NCTau yn cael eu hadolygu maes o law yn dilyn cyhoeddi'n ddiweddar *Polisi Cynllunio Cymru* ym Mawrth 2002. Mae Ffigur 1 yn rhestru'r math o wybodaeth a geir ym mhob NCT, gwybodaeth sy'n bwysig i ACLlau ei hystyried pan yn llunio eu polisiau ar wahanol bynciau. Yn aml, mae'r angen am gasglu data yn oblygedig yn hytrach nag yn amlwg yn y NCTau hyn. Ar hyn o bryd, nid yw'r NCTau yn hyrwyddo agwedd gyfannol at yr effaith ar diriogaeth.

2.4.23. Fodd bynnag, mae canllawiau'r *Cynlluniau Datblygu Unedol* (2001) yn cynghori awdurdodau cynllunio lleol i ymgymryd â gwerthuso systematig o amcanion amgylcheddol y cynllun a gwerthuso effeithiau polisiau ac argymhellion y cynllun ar yr amgylchedd. I weithredu canllawiau Polisi Cynllunio Mwynau, mae'n rhaid i'r awdurdodau ar lefelau lleol, rhanbarthol a'r DU asesu'r angen am fwynau, ac effeithiau gweledol y gweithfeydd a swm.

2.4.24. At hynny, mae anghenion eraill yn eu lle a fydd yn hybu agweddau mwy cyfunol. Er enghraifft, er mwyn gallu gweithredu Strategaeth Gwastraff y Cynulliad lluniwyd trefniadau gwirfoddol ar y cyd i baratoi cynlluniau gwastraff rhanbarthol erbyn 2003. Mae *Deddf Hawliau Tramwy a Chefn Gwlad 2000* i Gymru a Lloegr yn gosod dyletswydd ar y Cynulliad i barchu cadwraeth fioamrywiol ac i hyrwyddo gweithgarwch cadwraethol cyrff eraill.

2.4.25. Mae'r Cynulliad hefyd yn cydnabod yr angen i gyfuno polisiau sectoraidd i gyflawni datblygiad cynaliadwy. Mae'r papur ymgynghorol diweddar *Cynllunio: Darparu ar gyfer Cymru* (2000b), sy'n ystyried y ffordd y mae cynllunio yn cael ei gyflawni, yn awgrymu:

- Cyfuno *Polisi Cynllunio Mwynau Cymru a Pholisi Cynllunio Cymru*
- Yn y dyfodol, dylai'r Cynlluniau Datblygu Lleol gael eu cefnogi gan ddadansoddiad manwl fel eu bod yn cynnig sylfaen gwrthrychol wrth ystyried ceisiadau cynllunio.

- Dylai *Cynllun Gofodol Cymru* gael cyd-destun is-ranbarthol cadarn er mwyn cynorthwyo gwneud penderfyniadau a darparu mewnbwn i gynlluniau datblygu.

Ffigur 1: Cyngor ar Gasglu Data yn y Nodiadau Cynghori Technegol

Nodiadau Cynghori Technegol	Cyngor ar Ofynion Arolwg a Data
1. Astudiaethau ar y cyd ar Gaffaeledd Tir ar gyfer Tai	Er mwyn adnabod cyflenwad pum mlynedd o dir sy'n gyffredinol ar gael at godi tai drwy ddefnyddio y dull gweddill neu gyfraddau adeiladu yn y gorffennol. Meini prawf a ddefnyddiwyd: safleoedd a gafodd canaiatâd ar gyfer tai neu wedi eu clustnodi yn y cynllun mabwysiedig at ddiben preswyllo; caffaeledd seilwaith angenrheidiol; asesiad y farchnad o'r safle yn cynnwys nifer o unedau preswyllo.
2. Cynllunio a Thai Fforddiadwy	Dylid seilio asesu angen ar ffactorau megis prisiau a rhenti tai yn lleol, incwm lleol, cyflenwad ac addasrwydd tai fforddiadwy lleol sy'n bod yn barod (tai rhad ar y farchnad a thai sy'n cael cymorthdal), maint a math y tyeidiau, a math y tai sydd fwyaf addas i gyfarfod ag anghenion lleol.
3. Ardaloedd Cynllunio a Symleiddiwyd	Ni sonnir am unrhyw arolygon penodol nag anghenion data.
4. Manwerthu a Chanolfannau Trefi	Gwybodaeth ardal gyfan a allai fod o fantais: Newidiadau poblogaeth; darpari vaeth fanwerthu yn ôl cyfanswm crynswth arwynebedd llawr ar gyfer nwyddau cyfleus, cymhariaeth neu gadwrus (dillad, crefftau cartref, cydrannau trydanol, ayyb). Dylid hefyd fonitro ceisiadau cynllunio sydd heb eu penderfynu ac ymrwmiadau hysbys. Gwariant manwerthu fel cyfanswm neu yn ôl y pen o fewn y dalgylch ar gyfer datblygiad, canolfan neu ardal awdurdod lleol. Gwybodaeth o werth ar gyfer mesur bywiogrwydd, atyniad a hyfywdra canol tref: trosiant o ran arwynebedd llawr, cynnyrch masnachol eiddo busnes, rhenti siopau, cynrychiolaeth a newid mewn manwerthu, amrywiaeth yn y defnydd, hygyrchedd, lliif cerddwyr, cyfran eiddo gwag ar lefel stryd, agweddau'r cwsmeriaid, ansawdd yr amgylchedd, a chanfyddiad o ddiogelwch/amlder troseddau.
5. Cynllunio a Chadwraeth Natur	Dylid cynnwys materion cadwraeth (daeareg, tirffurfiau, cynefinoedd a rhywogaethau) mewn arolygon o ardaloedd awdurdodau lleol.
6. Datblygiad Amaethyddol a Gwledig	Ansawdd tir amaethyddol a ffactorau amaethyddol eraill, ac effeithiau ar yr amgylchedd. O safbwynt safleoedd unigol mae angen ail arolwg ar raddfa fwy na'r map Dosbarthu Tir Amaethyddol os am gael gradd ddiffiniol. .
7. Rheoli Hysbysebion Allanol	Asesiad o effaith hysbyseb ar ddiogelwch y cyhoedd ac ar ymddygiad gyrrwyr cerbydau.
8. Egni Adnewyddadwy	O safbwynt pob technoleg, asesiad o swm ac effeithiau gweledol, a chymeriad arbennig a sensitifrwydd yr ardal.
9. Gorfodi Rheoli Cynllunio	Effaith hyn ar amwynder y cyhoedd.
10. Gorchmynion Cadwraeth Coed	Er lles yr amwynder.
11. Swm	Yn golygu rhywfaint o fonitro swm mewn datblygiadau sy'n sensitif i swm

12. Dylunio	Asesiad trwyadl o gymeriad yr amgylchedd o gwmpas – naturiol ac adeiledig – nodweddion sy'n diffinio pob ardal leol; ac anghenion pobl anabl.
13. Twristiaeth	Ymchwiliad i ddigonolrwydd cyfleusterau ar gyfer carafanau sefydlog a theithiol, a'r angen i warchod yr amgylchedd.
14. Cynllunio Arfor	Asesiad cyffredinol o amodau ffisegol a biolegol yr arfordir, gan ganolbwyntio ar risg, cyllideb gwaddod a materion sensitifrwydd. Ystyried ansawdd a chymeriad safleoedd cadwraeth naturiol a phwysigrwydd tirlun.
15. Datblygiad a Pherygl llifogydd	Defnyddio adran 105 a ddarperir gan Asiantaeth yr Amgylchedd.
16. Chawaraeon a Hamdden	Dylai'r awdurdodau ystyried y defnydd a wneir o safleoedd sydd yn eu meddiant.
18. Trafnidiaeth	Dylid astudio symudiadau cerddwyr, lle bo'n briodol, er mwyn darganfod gwrthdaro gyda thrafnidiaeth ceir a cherbydau eraill, a beth yw'r cynhwysedd sbâr. Data ar allyriannau cerbydau a'r ddarpariaeth ar gyfer parcio ar ac oddi ar y stryd.
19. Telathrebu	Materion gweledol wrth eu lleoli.
20. Yr Iaith Gymraeg – CDUau a Rheolaeth Gynllunio	Dylai'r awdurdodau ystyried a oes ganddynt gymunedau lle mae'r defnydd o'r iaith Gymraeg yn rhan o'r ffabrig cymdeithasol. Lle mae hyn yn bod dylid ystyried anghenion a diddordebau'r iaith wrth lunio'r polisiau sy'n rhan o'r CDUau.
21. Gwastraff	Awgrymu agwedd strategol a rhanbarthol at y gwaith o gasglu data a monitro'r gwastraff. Angen data ar math, maint a tharddiad y gwastraff sy'n crynhoi ac ar y cyfleusterau gwastraff sy'n bodoli.

3. MONITRO PENDERFYNIADAU CYNLLUNIO A RÔL DANGOSYDDION

3.1 Rhagymadrodd

3.1.1. Bydd monitro effeithiau penderfyniadau awdurdodau cynllunio lleol ar y ffordd y mae pobl yn defnyddio tir ac adeiladau yn dyngedfennol os am gyflawni polisiau'r Cynulliad ar ddatblygiad cynaliadwy. Mae monitro yn golygu casglu gwybodaeth ar newidynnau addas megis llif trafndiaeth, ansawdd awyr, y galw am dai a lefelau cyflogaeth. Os yw'r mesur a'r cofnodi yn ôl y safon y cytunwyd arno, yna gellir defnyddio'r wybodaeth hon i asesu os yw polisiau cynllun yn cynhyrchu canlyniadau mwy cynaliadwy.

3.1.2. Dylid dewis set o ddangosyddion, yn unol â'r farn gyfredol ar gynladwyedd i bwysleisio gweithgareddau polisi (maint y gwastraff a ailgylchir, nifer y cynefinoedd a warchodir, y defnydd o gludiant cyhoeddus, allyriannau is o CO₂) yn hytrach na 'phrosesau' y polisi. Dylai'r dangosyddion hyn ddangos cyfeiriad y newid (a yw pethau yn gwella neu'n gwaethygu). Gallai'r wybodaeth hon fod yn arf grymus i ddangos y llwyddiannau ac i fwydo arolwg y CDLI (UDP).

3.1.3. Mae Nodiau Cynghori Technegol (gweler ffigur 1) yn nodi'r ffactorau a allai fod yn ddefnyddiol i asesiad ceisiadau cynllunio ac i ddeall dymameg prosesau gofodol gymdeithasol o fewn yr ardal. Yn y mwyafrif o'r achosion, nid oes angen penodol o safbwynt casglu data cynllunio defnydd tir, er bod casglu rhai data, a dethol yr ystadegau pwysig a monitro cyson y ffactorau allweddol (megis tir ar gyfer adeiladu tai, safleoedd diwydiannol, ayyb) yn hanfodol i weithredu'n effeithiol gyfrifoldebau statudol. Mae'r Cynulliad ar hyn o bryd yn diweddarau NCTau a NCTau Mwynau a bydd yn cyhoeddi arweinlyfr arfer da ar werthuso cynladwyedd CDU yn ddiweddarach yn y flwyddyn.

3.1.4. Gall y system gynllunio defnydd tir wneud cyfraniad sylweddol at themâu trawsbynciol cynladwyedd y Cynulliad.

3.1.5. Ni ddylid cymysgu y trefniadau ar gyfer perfformiad 'gwerth gorau' awdurdodau cynllunio lleol â dangosyddion ar gyfer monitro a'r gofynion data sy'n angenrheidiol at weithredu *Polisi Cynllunio Cymru (2002)*. Fodd bynnag, mae dangosyddion perfformiad yn rhannu'r un pwrpas, sef:

- a) mesur i ba raddau y mae'r system gynllunio yng Nghymru yn cyfrannu at amcanion a blaenoriaethau'r Cynulliad, a
- b) galluogi awdurdodau cynllunio lleol gymharu eu gwasanaethau cynllunio yn gywir ac yn gyson dros amser.

3.1.6. Mae'r bennod hon, yn gyntaf, yn crynhoi esblygiad monitro perfformiad yr awdurdodau cynllunio lleol ac yna mae'n mynd ymlaen i gydnabod bod y testunau polisi cynllunio a ddarganfuwyd yn nogfennau ymgynghorol diweddar y Cynulliad yn fesurau arwyddocaol o gynladwyedd.

3.2 Dangosyddion Perfformiad Gwerth Gorau

3.2.1. Mae *Deddf Llywodraeth Leol 1999* yn disgwyl i awdurdodau lleol wneud trefniadau i sicrhau bod y ddarpariaeth o wasanaethau yn gwella'n gynyddol. Disgwylir i awdurdodau gyhoeddi'n flynyddol gynllun perfformio Gwerth Gorau ac adolygu eu holl swyddogaethau bob pum mlynedd. Fe luniwyd cynnwys cynlluniau perfformio a natur yr adolygiadau yng Nghymru gan ddeddfwriaeth ac arweiniad eilradd. Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi defnyddio'r pwerau hyn i ysgogi 'Dull Cymreig' arbennig o sicrhau gwell gwasanaethau gydag awdurdodau lleol drwy'r Cyngor Partneriaeth. Mae'r cytundebau penodol yn cynnwys targedau at wella addysg, y gwasanaethau cymdeithasol, cludiant a'r amgylchedd drwy Gymru benbaladr. Mae'r cytundebau hyn yn parhau tan 2004. Bydd Rhaglen Cymru ar gyfer Gwelliant yn dod i rym o Ebrill 2002. Bydd hyn yn annog pob awdurdod lleol, gyda mewnbwn cwsmeriaid, i wneud asesiad trwyadl o'u 'gallu i gyrraedd' gwelliant parhaol ar draws yr holl swyddogaethau (Llywodraeth Cynulliad Cymru 2002c)

3.2.2. Ers 2001 gostyngwyd y nifer o ddangosyddion perfformiasd gwerth gorau yng Nghymru o 172 i 86 er mwyn lleihau y baich o gasglu gwybodaeth ar awdurdodau cynllunio. Dengys Ffigur 2 fod y nifer o Ddangosyddion Perfformiad Cynllunio Cymru wedi gostwng yn y tair blynedd ariannol o 1999/2000. Mae'r dangosyddion yn cynnwys materion trefniadol megis cyflymder, effeithlonrwydd a thryloywder yn hytrach na chynnwys polisi a'i weithredu.

3.2.3. Mae dau ddangosydd perfformiad newydd i awdurdodau cynllunio lleol wedi cael eu cynnwys am 2002-2003. Maent yn monitro bodolaeth y ddogfen bolisi. Y rhain yw cynllun gweithredu bioamrywiaeth i bob awdurdod cynllunio lleol a pholisi troseddau ac anrhefn o fewn ardaloedd Awdurdodau Parciau Cenedlaethol. Mae hyn yn gam tuag at fonitro allbynnau y gwasanaeth cynllunio yn hytrach na'r broses gynllunio ei hun. Mae *Cynllunio: Cyflwyno il Gymru* (Llywodraeth Cynulliad Cymru 2002b) yn addo dadl ar dargedau am gyflymder gwneud penderfyniadau ac yn galw am i'r awdurdodau cynllunio lleol i gynhyrchu arolwg blynyddol ac adroddiad monitro ar eu cynllun ac ar ganlyniadau eu penderfyniadau.

Ffigur 2: Detholiad o Ddangosyddion Perfformiad Gwerth Gorau (Cymru) perthnasol i gynllunio: 1999-2002

Dangosyddion perfformiad	1999/2000	2000/2001	2001/2002	2002/2003
Cynllun Datblygu (a) mabwysiedig neu (b) ar adnau, a (c) % poblogaeth yn y cynlluniau lleol a fabwysiadwyd yn y 5 mlynedd diwethaf.	(c)	(c)	✓	✓
Nifer y gwyradau o'r cynllun mabwysiedig ac a hysbysebwyd fel % o gyfanswm y rhai a gafodd ganiatâd	✓	✓	✓	✓
% cyfanswm y ceisiadau a benderfynwyd o fewn 8 wythnos	✓	✓	✓	✓
Ansawdd gwasanaeth cwsmeriaid (rhestr gwirio 10 pwynt Cymdeithas Swyddogion Cynllunio Cymru)	-	✓	✓	✓
% archwiliadau safonol (statudol) a atebwyd mewn 10 diwrnod	✓	-	✓	✓
Cost cynllunio y pen (poblogaeth)	✓	✓	-	-
Cyfartaledd amser a gymerwyd i ddatblygu'r holl geisiadau	-	✓	-	-
Dim penderfyniadau apelio wedi eu cofnodi	✓	-	-	-
% yr apeliadau a fu'n llwyddiannus	✓	-	-	-
Ffi safonol archwiliad	✓	-	-	-
Oes Cynllun Gweithredu Bioamrywiaeth yn bodoli?	-	-	-	✓

Ffynhonnell: Cynulliad Llywodraeth Cymru. Gorchmynion Awdurdod Lleol (Dangosyddion perfformiad Gwerth Gorau) (Cymru) 1999 - 2002

3.2.4. Mae Cymdeithas Swyddogion Cynllunio Cymru yn cefnogi gwelliannau i'r gwasanaeth cynllunio yng Nghymru ac mae wedi bod yn cydweithio gyda'r Comisiwn Archwilio, Asiantaeth Gwella a Datblygu ac a Syniad er mwyn cytuno ar fframwaith gyfan at gynnyrch o ansawdd derbyniol. Maent yn argymhell yn *Policy Planning Service* (Cymdeithas Swyddogion Cynllunio Cymru 2002) y dylai dangosyddion cynllunio defnydd tir gael cymysgedd fwy cytbwys o ddangosyddion yn cynnwys mewnbynnau, mesurau proses ac allbwn (Ffigur 3).

3.2.5. Maent yn awgrymu y dylai awdurdodau cynllunio lleol ddewis 10 dangosydd ar draws y tri chategori o broses, allbwn a chanlyniadau. Gellir defnyddio rhai o'r allbynnau a awgrymwyd yn Ffigur 3 fel dirprwy-fesuriadau yn adlewyrchu'r modd y mae awdurdod cynllunio lleol yn glynu at ofynion polisi penodol gan y Cynulliad. Er enghraifft, gofyn cwestiynau am ystod y meini prawf o fewn Gwerthusiad Cynladwyedd neu a yw polisiau eang Rhan 1 y Cynllun Datblygu Unedol yn cyfarfod â'r arweiniad yn *Polisi Cynllunio Cymru*. Fodd bynnag, nid yw'r rhain yn mynd yn ddigon pell. Nid ydynt yn ein helpu i ateb y cwestiwn: Pa wahaniaeth y mae'r cynllun wedi ei wneud i reolaeth gynaliadwy o dai ac adeiladau?

Ffigur 3: Cymdeithas Swyddogion Cynllunio Cymru: Dangosyddion Monitro Cynllunio yng Nghymru

Proses	Allbwn	Canlyniadau
<p>Cost:</p> <p>Printio'r cynllun</p> <p>Cyfanswm cost Ymchwiliad CDU</p> <p>Cost Llafur i baratoi pob cam</p>	<p>Ymgynghoriad:</p> <p>Nifer y dulliau gwahanol a ddefnyddiwyd?</p> <p>Canlyniadau arolwg o foddhad cwsmer</p>	<p>Monitro Polisi:</p> <p>Penderfynu pa mor effeithiol bob 2 flynedd?</p> <p>Penderfynu eu heffaith ar gyfle cyfartaledd?</p> <p>Penderfynu eu heffaith ar gynnaladwyedd?</p> <p>A ydynt yn cyfarfod eu hamcanion?</p>
<p>Cyflymder:</p> <p>Amser pob cam a mabwysiadu</p> <p>I gynllun newydd</p> <p>I addasu cynllun sydd mewn bod</p>	<p>Gwerthuso'r Amgylchedd /Cynnaladwyedd:</p> <p>Amrediad y meini prawf a ddefnyddir?</p> <p>A ailwerthusir y polisi pan wneir newidiadau iddo?</p>	<p>A yw'r cynllun yn gyfamserol?</p> <p>A ddisodlir y cynllun neu ei newid yn y 5 mlynedd diwethaf os oes angen?</p>
<p>Rheoli'r Broses:</p> <p>A welir bod y prosiect yn cael ei reoli?</p> <p>Graddfa amser / tablau yn cael eu cyfarfod?</p> <p>A fabwysiadwyd agwedd gwerth gorau wrth ei baratoi?</p>	<p>Monitro:</p> <p>Pa mor aml yr adolygir?</p> <p>Adroddiad monitro yn flynyddol?</p>	<p>Ymgynghori:</p> <p>I ba raddau yr ystyriwyd gwrthwynebiadau?</p> <p>Nifer yr ymatebion?</p> <p>Pa ystod o ymatebion? Nifer i bob polisi unigol fel % o'r cyfanswm a dderbyniwyd?</p>
	<p>Ansawdd Effeithiolrwydd polisi:</p> <p>Polisiâu Rhan 1 yn cyfarfod â chanllawiau'r llywodraeth?</p> <p>Polisiâu Rhan 2 yn cyfarfod ag amcanion yr unigolyn?</p> <p>Cynllun yn cyfarfod ag amcanion Corfforaethol?</p> <p>% yr holl agweddau polisi gyda thargedau?</p> <p>A yw'r cynllun ar y wefan?</p>	

Ffynhonnell: Cymdeithas Swyddogion Cynllunio Cymru 2002

3.3 Dangosyddion Polisi Cynllunio sydd ar ddod allan yng Nghymru

3.3.1. Mae *Cynllun Cymru 2001* a *Polisi Cynllunio Cymru (2002)* yn gosod agenda eang ar gyfer y system gynllunio yng Nghymru. Mae'r Cynulliad wrthi'n ymgynghori ar flaenoriaethau newydd i'r system gynllunio defnydd tir drwy'r syniadau sydd yn nrafft *Cynllun Gofodol Cymru – Llwybr i Ddatblygu Cynaliadwy (2001)*. Mae'r adran hon yn cyflwyno'r blaenoriaethau, y dangosyddion a'r targedau a nodwyd hyd yn hyn gan y Cynulliad.

3.3.2. Mae *Polisi Cynllunio Cymru* yn nodi 18 o amcanion allweddol ar gyfer polisi cynllunio y dylai awdurdodau cynllunio lleol eu hystyried wrth baratoi eu Cynllun Datblygu Unedol ac wrth reoli datblygiad. Ceir crynodeb o'r rhain yn Ffigur 4. Felly, mae *Polisi Cynllunio Cymru* yn sefydlu fframwaith a allai weithredu fel sylfaen i fonitro systematig cynnwys polisi cynllunio gan ei fod yn gosod allan:

- Egwyddorion (megis parch i gyfyngiadau amgylcheddol a'r egwyddor o fod yn ofalus),
- Polisiâu cyffredinol allweddol sy'n pwysleisio'r canlyniadau (megis cyfrannu at amddiffyn yr hinsawdd drwy annog defnyddiau tir sy'n arwain at allyriannau is o nwyon ty gwydr), ac
- Amrediad o amcanion sy'n berthnasol i'r amgylchedd naturiol ac adeiledig, i dai, yr economi, manwerthu a chanol trefi, twristiaeth, chwaraeon a hamdden, cludiant, seilwaith amgylcheddol a thelathrebu a risgiau a llygredd amgylcheddol.

Ffigur 4: Polisi Cynllunio Cymru (2002): Amcanion Allweddol Polisi Cynllunio

- Hybu patrymau anheddu effeithiol o ran adnoddau sy'n lleihau colli tir a blerdwf trefol
- Lleoli datblygiadau fel ag i leihau'r galw am deithio, yn arbennig â cheir.
- Cyfrannu at amddiffyn hinsawdd drwy annog defnydd tir sy'n arwain at ostyngiad mewn allyriannau nwyon ty gwyr.
- Lleihau'r risg a achosir gan, neu a achosir i, ddatblygiad ar neu gerllaw tir ansefydlog neu lygredig ac ar dir sy'n dueddol o ddioddef o lifogydd.
- Chwarae rhan briodol i sicrhau bod seilwaith ar gael (e.e. dwr, cyfleusterau gwastraff, egni, telahrebau) tra'n gofalu gwneud asesiad addas o'u heffeithiau cynaliadwy.
- Cyfrannu at warchod a gwella'r amgylchedd, fel ag i wella ansawdd bywyd, ac amddiffyn ecosystemau lleol a byd-eang.
- Helpu i sicrhau gwarchod yr amgylchedd hanesyddol a'r dreftadaeth ddiwylliannol, gan gydnabod a meithrin amrywiaeth lleol.
- Lleihau y defnydd o adnoddau anadnewyddadwy, a gwneud y defnydd gorau ohonynt lle y bernir bod yn rhaid eu defnyddio.
- Hybu cyfleoedd i leihau gwastraff a phob ffurf o lygredd a hybu rheolaeth dda o'r amgylchedd a'r ymarfer amgylcheddol gorau.
- Gofalu bod gan yr holl gymunedau lleol ddigonedd o dai o ansawdd da i gyfarfod â'u hanghenion ac at anghenion arbennig lle bo'n briodol, mewn cymdogaethau diogel.
- Hyrwyddo cyfleoedd i waith, siopa, addysg, iechyd, cymuned, cyfleusterau hamdden a chwaraeon a mannau agored a gwyrdd, gan greu cyn gymaint â phosibl o gyfleoedd i ddatblygu cymunedau a lles cymdeithasol.
- Meithrin gwelliannau i gyfleusterau a gwasanaethau cludiant, sy'n cynnal neu wella hygyrchedd i wasanaethau a chyfleusterau, sicrhau cyflogaeth, amcanion economaidd ac amgylcheddol, a gwella diogelwch ac amwynderau.
- Meithrin cynhwysiad cymdeithasol drwy sicrhau y gwneir y defnydd gorau posibl o'r cyfleoedd i ofalu bod pawb o fewn gwell cyrraedd i'r amgylchedd y mae datblygu tir ac adeiladau yn ei greu.
- Hybu cyfleoedd gwaith parhaol a hyblyg, o'r radd orau mewn amgylchedd iach.
- Cefnogi menter a datblygiadau newydd ac osgoi rhoi baich diangen ar fentrau gan helpu busnesau i wneud y gorau posibl o'u hysbryd cystadleuol.
- Parchu ac annog amrywiaeth yn yr economi lleol.
- Hybu economi wyrddach a mentrau cymdeithasol
- Cyfrannu at warchod, a lle mae'n bosibl, at iechyd a lles pobl fel elfen greiddiol o ddatblygiad cynaliadwy.

Ffynhonnell: Llywodraeth Cynulliad Cymru 2002a 12 - 14

3.3.3. Mae *Cynllun Cymru 2001* yn adnabod targedau penodol ac yn gosod amserlenni at gyrraedd rhai o'r amcanion hyn. Yn arbennig, cydnabyddir bod gan y system gynllunio defnydd tir gyfraniad i'w wneud i gyrraedd y targedau canlynol:

Erbyn 2003/4:

- Cefnogi'r Gymru Wledig drwy hybu a chyfuno twristiaeth, hamdden, adfywiad cymuned a phrosiectau'r amgylchedd. Un awgrym ydyw i gynyddu'n sylweddol maint y tir o dan gynllun amaeth-amgylchedd neu a gofrestrwyd fel cynllun organig.
- Gostwng nifer y dyddiau sydd oddi tan safonau ansawdd aer o 29 dydd i 22 dydd.
- Cynyddu canran y gwastraff trefol a ailgylchir neu a droir yn gompost i 15%; gydag isafswm o 5% yn cael ei droi yn gompost neu ei ailgylchu.
- Sicrhau bod yr holl dai newydd cymdeithasol yn cyfarfod safonau Lifetime Home.

Erbyn 2010:

- Sicrhau bod nifer y dyddiau islaw safonau cenedlaethol ansawdd aer yn gostwng yn sydyn.
- Ailgylchu o leiaf 40% o'r gwastraff bwrdeistrefol (ailgylchwyd 3% yn 2001).
- Galluogi tua chwarter y rhai sy'n cymudo i'r gwaith allu defnyddio dull ar wahân i gar, o'i gymharu â phumed rhan yn y 1990au hwyr.
- Rhaid i boblogaethau adar gwyllt sy'n gostwng ar hyn o bryd gael eu sefydlogi neu ddechrau cynyddu.
- 10% o gynnyrch trydan yng Nghymru i ddod o ffynhonnell egni glân.
- Cwblhau Rhwydwaith Natura 2000 yng Nghymru i amddiffyn y cynefinoedd pwysicaf.

3.3.4. Mae *Fframwaith Cludiant Cymru (2001)* yn defnyddio 4 dangosydd allweddol i fonitro cynnydd blynyddol polisi cludiant y Cynulliad. Y rhain yw'r newidiadau mewn:

- natur gyfnewidiol amser teithio a hyd pob math o deithiau o safbwynt amser
- y mae pobl yn teithio i'r gwaith ac i'r ysgol
- damweiniau ffyrdd
- hygyrchedd at wasanaethau bysiau neu wasanaethau hanfodol.

3.3.5. Y rhain ar hyn o bryd yw'r amcanion, targedau a dangosyddion y bwriada'r Cynulliad eu defnyddio i roi cyfeiriad ac i fonitro'r effeithiau gofodol ar lefel genedlaethol, rhanbarthol (ar y cyd), a'r lefel Unedol neu leol. Fe ddylanwadir arnynt gan y diffiniad eang o gynllunio gofodol yn *European Spatial Development*

Perspective a chan gyfrifoldebau newydd statudol Cymru i gyflawni datblygiad cynaliadwy.

3.4 Dangosyddion Datblygiad Cynaliadwy ar gyfer Cynllunio Defnydd Tir

3.4.1. Rhestrir yn Ffigur 5 y targedau datblygu cynaliadwy a awgrymwyd yn *Y Cynllun i Gymru*. Maent yn ymwneud â thasgau a chyfrifoldebau cynllunio defnydd tir a nodir yn *Polisi Cynllunio Cymru*. Fe gyflwynir y rhain ar ffurf fframwaith er mwyn hwyluso dewis y dangosyddion.

3.4.2. Eto, hyd yma, nid yw'r blaenoriaethau hyn wedi eu cyfieithu yn ddangosyddion neu'n dargedau ac nid ydynt ychwaith yn rhan o unrhyw gytundebau gydag awdurdodau cynllunio lleol. Mae llawer o'r cyfrifoldebau statudol newydd ar lefel leol o safbwynt monitro ansawdd aer a lleihau twf trafnidiaeth yn gydgyfrifoldeb awdurdodau lleol a bydd angen eu gyrru gan System Reoli Gorfforaethol Awdurdod Lleol a'r Cynllun Corfforaethol a'r gofynion data a'r monitro yn cael eu darparu gan wasanaethau penodol. Mae llawer o'r amcanion hyn yn cael eu rhannu â phartner-asiantaethau eraill. Er enghraifft, mae Asiantaeth yr Amgylchedd (Cymru) yn defnyddio cynnydd mewn gwastraff fel un o'u prif ddangosyddion i fesur cyflwr yr amgylchedd yn gyffredinol.¹

3.4.3. Un ychwanegiad posibl i'r rhestr hon fuasai dangosydd i fonitro nifer y tai newydd a adeiledir ar dir a ddatblygwyd yn flaenorol. Mae hwn yn ddangosydd allweddol ar gyfer cynllunio defnydd tir yn Lloegr. Mae gan strategaeth Llywodraeth y DU ar gyfer datblygiad cynaliadwy (DETR 1999a) 15 prif ddangosydd i fesur cynnydd wrth gyflawni'r blaenoriaethau cenedlaethol a bwydlen o 150 o ddangosyddion datblygu cynaliadwy (DETR 1999b, DETR 2000). Mae'r Comisiwn Archwilio ar y cyd ag Asiantaeth Gwella a Datblygu wedi noddi astudiaeth beilot yn y DU i brofi 32 dangosydd trawsbynciol o ansawdd bywyd. Disgwylir adroddiad ar y prosiect yn hwyrach yn y flwyddyn. Mae gwefan²² y Comisiwn Archwilio a'r Asiantaeth Gwella a Datblygu yn cyflwyno llyfrgell ddefnyddiol ar gyfer awdurdodau lleol sy'n dymuno datblygu Dangosyddion Perfformiad addas at gynladwyedd lleol y gellir eu cynnwys yn eu cynlluniau perfformiad a'u strategaethau cymunedol.

¹ <http://www.environment-agency.gov.uk/yourenv/indicators/>

² www.idea.gov.uk

Ffigur 5: Dangosyddion Posibl Cynllunio Defnydd Tir

Pynciau	Targedau Cynllunio Defnydd Tir	Dangosyddion Posibl
Materion Gwledig	<ul style="list-style-type: none"> Cynyddu'n sylweddol yr ardal o dan gynllun amaeth-amgylchedd neu wedi ei chofrestru fel ardal organig 	<ul style="list-style-type: none"> Yr ardal o dan gynlluniau amaeth-amgylcheddol neu organig.
Cludiant	<ul style="list-style-type: none"> 25% yn cymudo i'r gwaith mewn dull ar wahân i gar erbyn 2010. Cynnydd o 80% yn y nwyddau a gludir gan drenau Mwy o gerdded a beicio i deithiau angenrheidiol 	<ul style="list-style-type: none"> Cyfran y cymudo i waith mewn dull ar wahân i gar Cyfanswm trafndiaeth yn ôl math Cyfartaledd pellter a deithir gan berson yn ôl modd. Yn hygyrch i gludiant cyhoeddus. Amrywiaeth mewn amser teithio a hyd amser pob taith.
Tai	<ul style="list-style-type: none"> Sicrhau bod yr holl dai newydd cymdeithasol yn cyfarfod â safonau Lifetime Home erbyn 2003/4. 	<ul style="list-style-type: none"> Cyfran yr holl dai newydd cymdeithasol sy'n cyfarfod â safonau Lifetime Home
Ansawdd yr Amgylchedd	<ul style="list-style-type: none"> Gostwng y nifer o ddyddiau sydd islaw safonau ansawdd aer o 29 dydd i 22 dydd erbyn 2003/4 a sicrhau bod y nifer yn disgyn yn sydyn a sylweddol erbyn 2010. Rhaid i boblogaethau adar sy'n lleihau ar hyn o bryd gael eu sefydlogi/dechrau cynyddu erbyn 2010 Cwblhau Rhwydwaith 2000 Natura 	<ul style="list-style-type: none"> Nifer y dyddiau sydd islaw safonau ansawdd aer Nifer y cynefinoedd gwarchoddedig yn Rhwydwaith 2000 Natura Poblogaethau adar gwyllt
Cynllunio Gwastraff ac Egni	<ul style="list-style-type: none"> Ailgylchu o leiaf 40% y gwastraff bwrdeistrefol erbyn 2010 10% o egni i ddod o ffynonellau glân erbyn 2010 	<ul style="list-style-type: none"> Cyfran y gwastraff bwrdeistref a ailgylchir neu a droir yn gompost. % cyfanswm egni a gynhyrchir o adnoddau adnewyddadwy.

Ffynhonnell: Cynulliad Cenedlaethol Cymru 2001a

3.5 Cyfuno Casglu Data a Monitro mewn Awdurdodau Lleol

3.5.1. Disgwylir i awdurdodau cynllunio lleol roddi gwybod am yr amrediad o ddangosyddion perfformiad o dan y gyfundrefn gwerth gorau ac mae'n bwysig gofalu bod cydgysylltiad rhwng y cyfundrefnau perfformiad a monitro polisi y disgwylir iddynt roi gwybod amdanynt. Mae rhai awdurdodau lleol Cymreig yn defnyddio eu dangosyddion perfformiad trawsbynciol fel arf diagnostig i sicrhau gwelliannau di-dor mewn gwasanaethau corfforaethol. Mae'n werth cael craidd bychan o ddangosyddion perfformiad datblygiad cynaliadwy cenedlaethol yn ychwanegol at ddangosyddion perfformiad a ddiffinnir yn lleol. Mae awdurdodau cynllunio lleol yn gweithredu o fewn amgylchedd data sy'n gynyddol gymhleth, ac mewn cyfnod pan mae penderfyniadau ar sail tystiolaeth wedi rhoi gwerth yn ddigon teg ar ddata o ansawdd da. Ni fu cymaint o angen erioed am ddull systematig o ymateb i'r aml geisiadau a'r defnydd o ddata oddi wrth bob ochr o'r sector statudol. Bydd gan Uned

Ddata Llywodraeth Leol (Cymru) ran allweddol yn cyfuno'r ymdriniaeth o ddethol a chasglu data (gweler ffigur 6).

Ffigur 6: Uned Ddata Llywodraeth Leol (Cymru)

Ym Mai 2000 cytunodd Cyngor y Bartneriaeth (rhwng Cynulliad Cenedlaethol Cymru a'r awdurdodau lleol Cymreig) y dylid sefydlu Uned Ystadegol Llywodraeth leol. Penderfynwyd ar hyn o ganlyniad i'r ymateb i'r papur ymgynghorol ar ddata llywodraeth leol a gyhoeddwyd yn gynharach yn y flwyddyn. Mae'r Uned Ddata Llywodraeth Leol (Cymru) wedi bod yn gweithredu ers Ebrill 2001 ac ers Ionawr 2002 wedi datblygu i fod y ffynhonnell swyddogol ar gyfer rhoi cyngor ac arweiniad ar ddangosyddion perfformiad – yn cyfuno ymateb y Cynulliad Cenedlaethol, Syniad, y Comisiwn Archwilio a'r archwilwyr.

Bydd yr Uned Ddata Llywodraeth Leol yn chwarae rhan ganolog i roddi cyngor ac arweiniad ac i egluro dangosyddion perfformiad yng Nghymru. Ar hyn o bryd mae gwaith yr Uned yn canolbwyntio ar ddarparu cefnogaeth uniongyrchol i awdurdodau lleol sydd â diddordeb mewn materion ystadegol, ond heb gyfaddawdu awtonomiaeth awdurdodau lleol. Golyga hyn bod Yr Uned ar hyn o bryd yn canolbwyntio ar:

- Wasanaethau cynghori
- Rheoli a datblygu gwaith ar gronfeydd data meincnodau;
- Ad-drefnu'r data a gesglir gan gyrrff cenedlaethol;
- Cyd-drefnu casglu a lledaenu dangosyddion perfformiad;
- Cysylltu â chyrrff cenedlaethol ac eraill ar faterion yn ymwneud â dadansoddi casglu a lledaenu ystadegau llywodraeth leol;
- Sefydlu mecanwaith i gynhyrchu ystadegau cyson ac ystyrlon i ardaloedd bychain bychainfuno'r bychain ar draws Cymru;
- Ymgymryd â chasgliadau sy'n berthnasol i awdurdodau lleol yng Nghymru o Gyfrifiad Poblogaeth Ebrill 2001 a'u cyhoeddi.
- Diweddarau a choethi Mynegrif Amddifadedd Lluosog Cymru;
- Ychwanegu gwerth at ddata sy'n bodoli a data newydd drwy ymchwil a dadansoddiadau a gomisiynwyd yn arbennig.

4. DATA DEFNYDD TIR, MONITRO A SYSTEMAU GWYBODAETH YNG NGHYMRU

4.1 Rhagymadrodd

4.1.1. Ar hyn o bryd ceir nifer o systemau data defnydd tir, monitro a gwybodaeth ar lefelau cenedlaethol a rhanbarthol yng Nghymru. Mae llawer o'r rhain ar sail statudol, ac maent yn cynnig systemau casglu gwybodaeth sy'n ddealedig gydag adnoddau da. Mae cyfrifoldeb cydgrynhoi neu gasglu'r data yn nwylo gwahanol gyrrff, a fydd yn eu tro yn cael eu trafod yn yr adrannau sy'n dilyn.

4.1.2. Casglwyd y deunyddiau ar gyfer y bennod hon drwy gyfweld asiantaethau cenedlaethol ac arolygu dogfennau allweddol. Yn ei hanfod pennod ddisgrifiadol yw hon sy'n gosod y cyd-destun ar gyfer dadansoddi casglu data ar lefel awdurdodau lleol ym mhennod pump.

4.2 Llywodraeth Cynulliad Cymru

Ystadegau Rheoli Datblygiad

4.2.1. Gellir olrhain casglu data ar geisiadau cynllunio yn ôl i'r 1980au. Mae Is-adran Gynllunio Llywodraeth y Cynulliad yn gwneud arolwg chwarterol o bob un o'r 25 awdurdod cynllunio i ganfod y nifer o geisiadau a dderbyniwyd a'r nifer a'r dyddiadau y gwnaethpwyd y penderfyniadau gan yr awdurdod lleol. Gofynnir i'r awdurdodau cynllunio lleol i gasglu gwybodaeth am ddatblygiadau mawr a bach yn ôl math (preswylfeydd, swyddfeydd, diwydiant, manwerthu/dosbarthu, cael gwared â sbwriel, eraill) ac am geisiadau o safbwynt mwynau, rheoliadau cyffredinol, deiliaid a hysbysebion.

4.2.2. Mae hwn yn arolwg statudol gyda nodyn gweithredu sy'n diffinio'n fyr y termau a ddefnyddir a'r angen statudol i ddychwelyd y ffurflenni. Mae'r Is-adran Gynllunio yn cyfrifo canran y ceisiadau a benderfynwyd mewn 8 wythnos ac mae'r wybodaeth hon yn ffurfio sail i'r adroddiad a gyhoeddir drwy wefan y Cynulliad. Mae'r trafodion cyfnewid data hyn rhwng awdurdodau lleol ar ffurf papur, er mae'r rhan fwyaf o awdurdodau lleol yn cadw eu data ar gronfa ddata ac/neu ar SWDd (GIS) (gweler adrannau 5.5 a 5.6). Yna fe ddetholir y wybodaeth gan swyddog cynllunio yn y ACLI, a'i gyflwyno i'r Cynulliad, a fydd yn cyflwyno'r posibilrwydd o wallau dynol wrth gwblhau â llaw y ffurflenni yn yr awdurdodau ac wrth drosglwyddo o ffurflen i't gronfa ddata yn yr Is-adran Gynllunio. Mae bron y cyfan o'r awdurdodau lleol yn cwblhau y ffurflenni. Fel ag sy'n arferol yn Lloegr, gwirir y ffurflenni o safbwynt ffigurau a chysondeb.

Cartrefi

4.2.3. Mae'r Cynulliad yn cadw amrywiaeth o wybodaeth ar gartrefi ar ffurf Ystadegau Tai Cymru, Arolwg Cyflwr Cartrefi Cymru ac adroddiadau dangosydd Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig, er nid ydynt oll a bod yn fanwl gywir yn ddata defnydd tir. Y Gyfarwyddiaeth Ystadegol sy'n gyfrifol am y setiau data hyn. Cyhoeddiad blynyddol o ystadegau yw Ystadegau Cartrefi Cymru ac mae'n cynnwys gwybodaeth sy'n deillio o ffurflenni cartrefi a gwblheir gan awdurdodau lleol a landlordiaid cymdeithasol cofrestredig. Mae'r ystadegau yn cynnwys stoc, lefelau rhent, adeiladu tai, grantiau a chliriadau. Mae'r gyfres amser yn mynd yn ôl i 1980/81 ac ar gael ar lefelau awdurdodau lleol ac yn eu crynswth.

4.2.4. Cyhoeddir Arolwg Cyflwr Cartrefi Cymru gan y Gyfarwyddiaeth Ystadegol ar sail arolwg sampl o breswylwyr ac fe'i cyhoeddwyd bob pum mlynedd bron yn ddifffael ers 1976. Y flwyddyn olaf y gwnaethpwyd yr arolwg oedd 1998 pan wnaethpwyd arolwg o 40,000 o breswylwyr a 12,000 o aneddeleoedd. Bwriedir dechrau yr arolwg nesaf yn 2003. Er bod yr arolwg yn ddefnyddiol at fonitro ar lefel genedlaethol, cyfyng yw ei werth ar gyfer awdurdodau lleol oherwydd mae diffiniadau wedi newid, prinder data islaw lefel awdurdod, ac oherwydd maint cymharol fychan y sampl a wnaethpwyd. Bydd yr arolwg nesaf yn cael ei wneud gan Uned Ddata Llywodraeth Leol (UDdLIL) (LGDU) a fydd yn defnyddio yr arbenigedd a drosglwyddir o'r Cynulliad.

4.2.5. Yr Is-adran Gynllunio o fewn Llywodraeth Cynulliad Cymru sydd hefyd yn cadw cofnodion ar gyflawniadau Cartrefi Cymru. Un pwynt cyffredinol am y ffigurau cartrefi newydd a adeiladwyd yn y set ddata hon yw eu bod yn cynnwys enillion yn deillio o newidiadau yn y defnydd o adeiladau masnachol blaenorol. Nid ydynt yn cynnwys ffigurau am enillion (neu golledion) drwy addasu'r stoc dai bresennol. Pwynt cyffredinol arall yw y cydnabyddir ei bod yn anodd i gael ffigurau manwl am y preswylfeydd a gwblhawyd. Yn rhannol oherwydd yr amrywiaethau bychain yn y diffiniad a ddefnyddir o 'breswylfod a gwblhawyd', ond yn bennaf oherwydd dibyniaeth ar amcangyfrif y ffigurau hyn drwy dystysgrifau cwblhau adeiladu sydd yn aml yn cael eu cwblhau ar ôl i'r preswylwyr symud i fewn, neu hyd yn oed ddim yn cael eu cwblhau o gwbl. Ceir hefyd broblemau i adnabod cartrefi newydd i'w rhentu ar gyfer Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig (LCCau); nid oes ffigurau ar gael ar gyfer y mathau eraill o ddarpariaeth o gartrefi fforddiadwy.

Cofrestrau Eiddo Masnachol

4.2.6. Ar lefel genedlaethol ceir dwy set o ddata ar safleoedd diwydiannol. Mae Is-adran Gynllunio'r Cynulliad yn cynnal arolwg gyfnodol o safleoedd diwydiannol i fonitro caffaeledd tir at ddatblygiad diwydiannol. Mae Is-adran Tir Awdurdod Datblygu Cymru yn diweddarau Cofrestr Eiddo Cymru ar sail chwarterol fel arf marchnata mewnol (gweler adran 4.3).

4.2.7. Mae Is-adran Gynllunio Cynulliad Cenedlaethol Cymru wedi cynnal arolygon o Safleoedd Diwydiannol, y rhai diweddaraf yn 1997 a 2001. Defnyddir yr arolwg i roi gwybodaeth ar gyfer datblygiad polisi a rheoli datblygiad penderfyniadau ar argaeledd tir diwydiannol drwy Gymru gyfan, ac mae ar gael ond gofyn. Bwriadwyd hefyd defnyddio'r canlyniadau'r arolwg diweddaraf i roi gwybodaeth i'r gwaith ar *Gynllun Gofodol Cymru*. Gofynnwyd i bob awdurdod lleol i gwblhau ffurflen

archwiliad data, ar bapur, a chyflwyno cynllun safle Arolwg Ordnans ar gyfer pob safle diwydiannol. Roedd hyn yn gofyn am wybodaeth am gyferiadaeth grid, gwir faint yr ardal, caffaeledd (ar unwaith, o fewn blwyddyn, o fewn dwy i dair blynedd, ar ôl tair blynedd), perchenogaeth (WDA, awdurdod lleol, sector cyhoeddus arall, eraill), dosbarthiad safle yr awdurdod lleol (strategol, posibilrwydd, uwch-dechnoleg, safle tir glas, ailddatblygedig), statws cynllunio (cynllun strategol, cynllun lleol, dosbarth defnydd, caniatâd cynllunio) a chyfyngiadau ar ddatblygiad. Ni roddwyd canllawiau penodol i awdurdodau lleol ar sut i ddiffinio'r gwahanol gategoriâu ar y ffurflen. Bydd y data yn cael ei ddadansoddi a mewnfwydir y cynlluniau safle mewn paced SWDd i'w ddefnyddio fel cronfa ddata o fewn y Cynulliad.

Cludiant

4.2.8. Cyfrifoldeb statudol y Cynulliad yw cynnal a gwella rhwydwaith priffyrdd a thraffyrdd Cymru a chyfrifoldeb yr awdurdodau unedol yw'r priffyrdd cyhoeddus eraill. Llywodraeth y DU sydd â'r cyfrifoldeb statudol dros reilffyrdd, a gwasanaeth môr ac awyr. Ceir ystadegau cenedlaethol da ar hyd ffyrdd, damweiniau ffordd a throeddau moduro (Cynulliad Cenedlaethol Cymru 2001d). Yn ychwanegol ceir cyfrifiadau ffyrdd a gesglir gan yr Adran Gludiant, Llywodraeth Leol a'r Rhanbarthau (DTLR) ar gyfer amcangyfrifo'r newidiadau ym maint trafndiaeth yn ôl awdurdod unedol, math y ffordd a math y cerbyd.

4.2.9. Mae DTLR yn darparu data yn flynyddol i'r Cynulliad ar gofrestrïadau newydd a cherbydau trwyddedig. Diweddarir yn fisol eu Cronfa Ddata ar Wybodaeth Cerbydau o gofnodion Asiantaeth Trwyddedau Gyrru a Cherbydau. Gellir datgrynhoi'r data yn ôl math y cerbyd a'r dosbarth trethu. Pe cesglid gwybodaeth ychwanegol ar faint y peiriant buasai hyn yn ddangosydd defnyddiol o bolisiau i annog pobl i brynu ceir llai ac sy'n fwy cyfeillgar tuag at yr amgylchedd.

4.2.10. O safbwynt cludiant cyhoeddus, ceir amrediad o wybodaeth am gludiant bws yng Nghymru, gyda rhai bylchau am ansawdd gwasanaeth a barn y defnyddwyr. Ychydig iawn o ddata sydd ar gael yn gyhoeddus ar gludiant rheilffordd yng Nghymru. Mae hyn oherwydd yr ystyrir bod y data a gesglir gan y cwmnïau trenau yn rhy fasnachol sensitif i'w ollwng i'r cyhoedd (Cynulliad Cenedlaethol Cymru 2001d). Bydd y cynnydd ym maint sampl Arolwg Teithio Cenedlaethol DTLR o 2002 yn cynnig gwell cyfle i gasglu amcangyfrifon mwy dibynadwy ar arferion teithio personol, agweddau at wasanaethau bysiau a'r amser sydd ei angen i gyrraedd y gwasanaethau bysiau a threnau agosaf.

Y Cyfrifiad

4.2.11. Bydd Cyfrifiad Poblogaeth 2001 ar gael yn gynnar yn 2003 a bydd yn cynnig meincnod newydd i nifer o ddangosyddion perthnasol i gynllunio defnydd tir. Ychwanegwyd themâu newydd megis dull teithio i waith, ethnigedd, rhyw, crefydd a data ardal leol. Bydd data'r Cyfrifiad hefyd yn cynnwys gwybodaeth am drefi a dinasoedd a ddiffinwyd ar sail defnydd tir ac am yr ardaloedd gwledig y tu allan iddynt, ar wahân i'r ardaloedd gweinyddol.

4.2.12. Mae'r Gyfarwyddiaeth Ystadegol yn bwriadu creu cronfa ddata ardal fechan i Gymru cyffelyb i ardaloedd eraill y DU a gellir ymhelaethu ar hyn drwy dechnegau

amcangyfrifo. Bwriad y gronfa ddata hon yw darparu amrediad ehangach o amcangyfrfon.

Ystadegau Cymdogaeth

4.2.13. Mae'r angen am ddata ardal fechan yng Nghymru yn thema sy'n cael ei hailadrodd mewn nifer o agweddau polisi ac mae wedi codi mewn ymgynghoriadau cyhoeddus a chan Bwyllgorau'r Cynulliad. Bydd angen i *Gynllun Gofodol Cymru* ddefnyddio'r data ardal fechan ble bynnag y mae'n bosibl. O ganlyniad mae Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi penderfynu cymryd rhan ym mhrosiect Ystadegau Cymdogaeth, menter rhyngadrannol o dan y Strategaeth Genedlaethol i adnewyddu Cymdogaeth yn Lloegr. Yr egwyddor y tu ôl i Ystadegau Cymdogaeth yw bod meddalwedd gyfrifiadurol uwch ar gael yn rhwydd i gyrff yn y sector gyhoeddus a bydd hyn yn galluogi cofnodion gweinyddol i'w dosbarthu yn ôl lleoliadau daearyddol manwl, gyda'r bwriad o gael data ar gyfer ardaloedd mor fychan â 100 tyaid

Mynegrif Cymreig Amddifadedd Lluosog

4.2.14. Mae'r Gyfarwyddiaeth Ystadegol hefyd yn gyfrifol am Fynegrif Cymreig Amddifadedd Lluosog yr Is-adran Llywodraeth Leol (LGDU). Fe ddeillia hyn o ddata gweinyddu cyn gymaint ag sy'n bosibl gyda bylchau a lenwir gan amcangyfrifon ar ddull arolwg tyeidiau a gymerwyd yn uniongyrchol o ddata Cyfrifiad 1991. Mae hyn yn cyflenwi rhengoedd amddifadedd lluosog ar 6 dimensiwn (incwm isel, bod heb waith, iechyd gwael, cyrhaeddiad addysgol isel ac amddifadedd tai, mynediad daearyddol i wasanaethau) ar gyfer 865 cymuned ar draws Cymru.

4.3 Asiantaethau'r Llywodraeth

Astudiaethau Argaeledd Tir ar gyfer Tai

4.3.1. Proses ganoledig ar y cyd o gasglu data yw hyn yn ogystal â dadansoddiad wyneb yn wyneb ag asesiadau o'r angen am dai a sylwebaeth gydsyniol, a reolir gan Awdurdod Datblygu Cymru (WDA) ar gyfer Llywodraeth Cynulliad Cymru a'r setiau data yn mynd yn ôl i'r 1980au. Ymgwymerir â Chyd- Astudiaethau ar Argaeledd Tir ar gyfer Tai (JHLAS) drwy Gymru gyfan, ac maent yn chwarae rhan bwysig yn hybu Cynlluniau Datblygu Unedol (CDUau) a gwneud penderfyniadau mewn ymholiadau cynllunio. Cyflwynwyd ffurf ddiwygiedig o gasglu a phroses fwy gyhyrog yn 1997 pan osododd *NCT 1: Astudiaeth Argaeledd Tir ar gyfer Tai ar y Cyd* (Y Swyddfa Gymreig 1997) 'ganllawiau clir ar gyfer partneriaeth mewn gwaith ac y dylid ystyried cynnwys a chategoreiddio safleoedd'. Fe welwyd amryw o welliannau mewn cofnodi data ac mewn diffiniadau yn dilyn cyhoeddi NCT1. Nod yr astudiaeth hon (yn flynyddol i ardaloedd trefol neu bob dwy flynedd i ardaloedd gwledig) yw sicrhau bod awdurdodau cynllunio lleol yn cyfarfod ag anghenion y Cynulliad i ddarparu bod cyflenwad pum mlynedd o dir at adeiladu tai yn cael ei ryddhau o fewn pob ardal awdurdod lleol. Mae CATT (JHLAS) yn cynnig mwy na dim ond casgliad o ddata ac mae'n cynnwys dehongliad a sylwadaeth.

4.3.2. Dim ond safleoedd sy'n fwy na maint arbennig (10 uned mewn ardal drefol, 5 mewn ardal wledig) ac a gafodd eu clustnodi ar gyfer tai drwy ganiatâd cynllunio neu sydd wedi eu cynnwys mewn cynllun neu raglen fabwysiedig, a ystyrir. Mae gan Awdurdod Datblygu Cymru swyddog ymroddgar ar gyfer y gwaith hwn ac mae'n anfon allan ffurflen brofforma ar bob safle a gytunwyd yn rhestr yr awdurdod am y flwyddyn flaenorol ac yna sy'n cael ei diwygio gan yr awdurdod cynllunio lleol. Cysylltir â'r awdurdodau drwy gydol y flwyddyn gan ddefnyddio dyddiadau sylfaenol arolygu cyfnodol. Unwaith y derbynnir y rhestr ddiwygiedig o safleoedd tai, bydd Awdurdod Datblygu Cymru yn trefnu cyfarfod gyda'r awdurdod cynllunio lleol ac adeiladwyr tai i gytuno ar ddsbarthiad safle. Lle na cheir cytuneb bydd unrhyw anghydfod yn cael ei gofnodi o fewn yr adroddiad. Ceir pedwar dosbarth yn ôl galw'r farchnad, argaeledd safle a'r tebygrwydd o gwblhau'r unedau o fewn pum mlynedd. Gellir dilyn trywydd y safleoedd gyda chytundebau adran 106 drwy'r gronfa ddata ac mae awdurdodau lleol yn gynyddol yn dosbarthu safleoedd naill ai fel rhai safleoedd meysydd glas neu fel safleoedd llwyd. Yn ddiweddar cytunodd y WDA y gwahaniaethir rhwng meysydd glas a llwyd yn holl astudiaethau'r dyfodol, ar sail y diffiniad yn *Polisi Cynllunio Cymru* (gweler ffigur 7). Er nad oes penderfyniad hyd yn hyn wedi cael ei wneud o safbwynt Cymru i ymgymryd ag ymarfer tebyg i Gronfa Ddata Defnydd Tir Cenedlaethol (NLUD) – Prosiect Tir a Ddatblygwyd yn Flaenorol yn Lloegr³, bydd cynnwys safleoedd glas a llwyd yn y JHLAS yn bosibl yn gwneud iawn yn rhannol am hyn. Ymhellach, bydd mwy o gysondeb o safbwynt cynnwys ac adrodd yn ôl am y trawsnewidiadau.

³ Tir a ddatblygwyd yn flaenorol yw'r tir sydd â (neu a fu) â strwythur parhaol arno (heb gynnwys amaethyddiaeth neu goedwigaeth).

Ffigur 7: Polisi Cynllunio Cymru: Ddiffiniad o Dir a Ddatblygwyd yn Flaenorol

Tir a ddefnyddiwyd o'r blaen yw tir sydd wedi ei feddiannu gan adeiledd parhaol ar hyn o bryd neu yn y gorffennol (ar wahân i amaethyddiaeth a choedwigaeth) ac sy'n gysylltiedig â seilwaith wyneb sefydlog. Mae hefyd yn cynnwys cwrtil [...] y datblygiad, yn ogystal ag adeiladau amddiffyn, a thir a ddefnyddir ar gyfer echdynnu mwynau a gwaredu sbwriel [...] lle na wnaethpwyd darpariaeth i'w adfer drwy weithdrefnau rheoli datblygiad.

Nid yw'r diffiniad yn cynnwys:

- Tir ac adeiladau sy'n cael eu defnyddio ar hyn o bryd ar gyfer dibenion amaethyddiaeth a choedwigaeth;
- Tir mewn mannau adeiledig sydd heb ei ddefnyddio o'r blaen, er enghraifft parciau, meysydd chwarae a rhandiroedd, er y gall yr ardaloedd hyn gynnwys rhai arweddion trefol megis llwybrau, pafiliynau ac adeiladau eraill;
- Tir lle mae gweddillion unrhyw adeiledd neu weithgarwch wedi ymdoddi i'r tirlun dros amser ac y gellir felly yn ddigon rhesymol eu hystyried yn rhan o'r tir naturiol o gwmpas;
- Tir a ddatblygwyd o'r blaen lle mae'n bosibl y gall ei werth cadwraethol naturiol orbwyso y posibilrwydd o ailddefnyddio'r safle; a
- Tir a ddefnyddiwyd o'r blaen sy'n awr yn cael ei ddefnyddio at ddibenion amwynder.

Ffynhonnell: Llywodraeth Cynulliad Cymru 2002: 24

4.3.3. Mae Awurdod Datblygu Cymru hefyd yn defnyddio rhestrau wythnosol manylion ceisiadau cynllunio, a anfonir gan awdurdodau lleol, i ddiweddarau'r wybodaeth sydd ganddynt yn brod ar safleoedd tai. Mae'n amcanu cyhoeddi pob astudiaeth o fewn naw mis o'r dyddiad sylfaenol. Nid oes gan gronfa ddata wrth fesur Asiantaeth Awurdod Cymru (System Eiddo a Chynllunio) y gallu i ganiatâu i awdurdodau lleol i ddiweddarau gwybodaeth yn electronig, ac nid yw chwaith yn addas i gyfnewid astudiaethau drafft i ddull electronig. Mae mapiau safle ar gael ond nid ydynt ar hyn o bryd mewn ffurf GIS. Ceir rhywfaint o wahaniaeth agwedd rhwng awdurdodau lleol yn edrych ar amcangyfrifon 'heb eu disgwyl' a'r defnydd o gyfraddau adeiladu yn y gorffennol neu'r dull gweddill o ddod o hyd i'r ffigur am gyflenwad tai. Daw'r gwahaniaethau hyn yn amlwg iawn yn y broses o gofnodi, ond mae anghysondebau yn amharu ar y potensial i gydgrynhoi y data. Mae Nodyn Cyngor Technegol 1 yn darparu canllaw i Astudiaethau Argaeledd Tir at Adeiladu Tai, ond buasai awdurdodau cynllunio lleol yn croesawu cyngor manylach ar sut i gofnodi gwybodaeth er mwyn hyrwyddo cydgrynhoi data ar lefelau rhanbarthol a chenedlaethol.

Cronfa Ddata Eiddo Cymru

4.3.4. Awdurdod Datblygu Cymru sydd yn cynnal Cronfa Ddata Eiddo Cymru. Yn wahanol i Gofrestr Safleoedd Diwydiannol Llywodraeth Cynulliad Cymru, nid yw'r wybodaeth hon ar gael i'r cyhoedd. Sefydlwyd y gronfa ddata tua 1990 i gefnogi is-adrannau Awdurdod Datblygu Cymru yn eu hymdrech i farchnata safleoedd ac eiddo. Bellach, mae'r gronfa ddata wedi ehangu i gynnwys 'yr holl eiddo a farchnateir yng Nghymru' ac sydd yn gynwysedig mewn cynllun datblygu mabwysiedig neu sydd wedi cael caniatâd cynllunio, uwchlaw rhai trothwyon safleoedd ac eiddo, ond maent hefyd yn cadw gwybodaeth ar fanwerthu a hamdden.

4.3.5. Bob chwarter mae Awdurdod Datblygu Cymru yn cylchredeg eu cronfeydd data ar safleoedd ac eiddo ar ffurf papur i'w his-adrannau, asiantaethau, awdurdodau lleol a thirfeddianwyr er mwyn eu diweddarau. Mae gan bob safle ac eiddo ei gyfeirnod unigryw ei hun, ei gyfeiriad a'i gôd post ond dim cyfeirnod grid Map Ordans. Fe ddosberthir bob uned (safle/eiddo) yn ôl math (swyddfa, warws diwydiannol, eiddo amrywiol/ ddifasnach, safleoedd, safleoedd amrywiol/ddi-fasnach, safleoedd strategol), yn ôl perchennog (preifat, WDA, awdurdod lleol, menter ar y cyd), yn ôl statws ar y farchnad (ar gael i'w osod, i'w werthu, o dan gynnig, ayyb), ac yn ôl galw (safonol, o'r dosbarth uchaf, ayyb).

4.3.6. Mae llawer o ansicrwydd yn bodoli o fewn awdurdodau lleol yng Nghymru am gynnwys y cronfeydd data hyn, a sut yn union y defnyddir y wybodaeth. Y materion sy'n achosi consŷrn yw y gall fod ymdrechion yn cael eu dyblygu rhwng cofrestr Tir Diwydiannol y Cynulliad ac yn gyffredinol bod diffyg tryloywedd.

4.4 Ystadegau yr Amgylchedd

4.4.1. Fe gesglir data'r amgylchedd gan amrywiol gyrff cyhoeddus, yn cynnwys Asiantaeth yr Amgylchedd a Chyngor Cefn Gwlad Cymru. Mae Asiantaeth yr Amgylchedd yn casglu ac yn cyhoeddi amrediad eang o wybodaeth ar yr amgylchedd⁴ o berthynas i'r ddefnydd tir, yn cynnwys meysydd megis busnes a diwydiant, grymoedd naturiol, llygredd, dwr, awyr, tir (tirlun, defnydd tir a phridd), pobl a dull o fyw, adnoddau a gwastraff, a bywyd gwyllt (Asiantaeth yr Amgylchedd 2000). Drwy gyd-drefniad Asiantaeth yr Amgylchedd Cymru, enwyd 17 ardal yng Nghymru ar gyfer paratoi *Cynlluniau Asiantaeth yr Amgylchedd Lleol*, sy'n amcanu i gynhyrchu agenda lleol o weithgarwch integredig i wella'r amgylchedd⁵. At hyn, mae'r gwaith hefyd yn cynnwys arolwg amgylcheddol ynghyd ag ystadegau perthnasol i'r ardal ddatblygiad, cyflogaeth a'r amgylchedd lleol. Mae nifer helaeth o awdurdodau lleol yng Nghymru yn gweithio ar *strategaethau Agenda Lleol 21*. Hyd yma, nid oes fawr o ddata cymharol ar gael ar eu cynnydd o safbwynt y strategaethau hyn.

4.4.2. Mae datblygiad y Gronfa Ddata ar gyfer Llifogydd Cenedlaethol ac Amddiffyn y Glannau (NFCDD) yn ofynnol o dan Dargedau Lefel Uchel DEFRA ar gyfer awdurdodau sy'n gweithredu ar gyfer llifogydd ac amddiffyn y glannau. Bu Asiantaeth yr Amgylchedd yn arwain datblygiad gronfa ddata ers Ebrill 2000 ac mae'n gweithio mewn partneriaeth ag awdurdodau lleol a byrddau draeniad mewnol

⁴ <http://www.environment-agency.gov.uk/yourenv/eff/>

⁵ <http://216.31.193.173/leaps/index.htm>

er mwyn ei gwblhau. Nod prosiect NFCDD yw darparu storfa ddiffiniol hawdd ei chyrraedd i'r holl ddata ar lifogydd ac amddiffinfeydd y glannau yng Nghymru a Lloegr er mwyn gwneud penderfyniadau ar sail gwell gwybodaeth ar fesurau ac anghenion amddiffyn. Fe fydd NFCDD yn cael ei ddatblygu dros nifer o gyfnodau dros gyfnod o 5 i 10 mlynedd, yn unol â gwybodaeth ac ymchwil cynyddol yn y maes hwn. Mae'n wybyddus ers tro byd am y cyswllt sydd rhwng perygl llifogydd a chynllunio defnydd tir (gweler NCT 15), ac mae awdurdodau lleol Cymru yn gwneud defnydd cynyddol o'r data sydd ar gael gan Asiantaeth yr Amgylchedd wrth benderfynu ceisiadau cynllunio. Fodd bynnag, mewn llawer achos, nid yw'r set o ddata sydd ar gael ar hyn o bryd yn ddigon manwl i werthuso effeithiau'r dyfodol ar ddatblygiadau newydd. Yn yr achosion hyn, mae'r awdurdodau lleol yn gorfod ymgymryd â modelu peryglon llifogydd perthnasol ar gyfer safle arbennig. Er mwyn cefnogi'r ymdrechion hyn, mae Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi comisiynu ymchwil i ddulliau asesu peryglon llifogydd.

4.4.3. Mae gan y Rhwydwaith Genedlaethol Monitro Awtomatig Ansawdd Awyr chwe safle 'awtomtig' yng Nghymru yn monitro ansawdd awyr fel rhan o rwydwaith drefol a gwledig y DU i fonitro llygredd. Fe sefydlwyd y rhain rhwng 1992-1997 i fesur osôn (5 safle), diocsid swlffer(4), defnydd gronynnol PM10 (4), diocsid nitrogen (4), monocsid carbon (3), a lefelau hydrocarbon (1). Mae pedwar o'r safleoedd hyn mewn ardaloedd trefol (Caerdydd (2), Abertawe, Port Talbot) a dau mewn ardaloedd gwledig (Sir Benfro a Phowys).

4.4.4. Mae Adran yr Amgylchedd, Bwyd a Materion Gwledig a Llywodraeth Cynulliad Cymru yn cyhoeddi arolygon o amaethyddiaeth, prisiau tir a rheolaeth gwastraff trefol. Ar hyn o bryd nid oes data ar gael ond ar lefel Cymru gyfan.

4.4.5. Lanswyd menter asesu tirlun gynhwysfawr, *LANDMAP* (CCGC 2001) yn Hydref 2001. Ei nôd yw integreiddio agweddau ecolegol, tirluniol a diwylliannol cefn gwlad yng Nghymru. Fe'i dyfeisiwyd gan Gyngor Cefn Gwlad Cymru ynghyd â Grwp Partneriaeth Tirlun Cymru, ac mae *LANDMAP* yn enwi a gwerthuso tirluniau mewn pum ffordd: ei dirffurfiau a'i greigiau, llystyfiant a chynefinoedd, sut y mae'n edrych ac yn teimlo, ei hanes a'i archeoleg, a'i ddiwylliant. Yna fe ddefnyddir y wybodaeth hon i helpu penderfynu y dull gorau o reoli lleoliadau arbennig. Mae'n barod yn gweithredu mewn un ar bymtheg awdurdod lleol a'r tri Parc Cenedlaethol yng Nghymru. Fe gesglir gwybodaeth ar amrywiol bynciau (Gwledol, Bywyd Gwyllt, Hanes, Diwylliant, Gwyddorau'r Ddaear, a hefyd economeg gymdeithasol a thir amaethyddol) naill ai gan neu ar ran yr awdurdodau lleol ac fe'i cyflwynir fel haenau gwahanol o fewn pecyn MapInfo SWDd.

4.5 Gweithgorau Rhanbarthol

4.5.1. Mae awdurdodau lleol yng Nghymru wedi ffurfio consortia cludiant i gyd-drefnu ymateb i faterion cludiant ar draws ffiniau'r awdurdodau lleol lle ceir diddordebau rhanbarthol cyffredin. Er enghraifft, yn is-ranbarth Gwent Fwyaf, mae TIGER (Integreiddio Cludiant yn Rhanbarth Economaidd Gwent/ Transport Integration in the Gwent Economic Region) yn cynnwys pum awdurdod lleol. Mae SWIFT (Cludiant Integredig Cyflym De Cymru/South Wales Integrated Fast Transport) yn gwasanaethu chwe awdurdod lleol ac yn cynnwys amryw o weithredwyr cludiant. Mae SWITCH (Consortiwm Cludiant Integredig De Cymru/South Wales West

Integrated Transport Consortium) yn cynnwys pum awdurdod unedol. Mae Partneriaeth Canolbarth Cymru yn cynnwys tri awdurdod ac mae Consortiwm TAITH yng Ngogledd Cymru yn cynnwys chwe awdurdod.

4.5.2. Mae'n ymddangos bod dulliau amrywiol o gasglu data cludiant. Mae Ymgynghoriaeth Gwent, er enghraifft, yn casglu rhai data, yn eu coladu a'u dosbarthu i'r awdurdodau lleol cyfansoddol. Mewn achosion eraill, mae awdurdodau lleol yn casglu ac yn cyflwyno data i'r consortiwm i'w coladu a'u defnyddio ar lefel yr isranbarth. Ceir tystiolaeth bod tuedd i ddata cludiant gael ei gasglu ar sail ad hoc fel a phan y mae ei angen. I'r gwrthwyneb, mae awdurdodau SWIFT yn sefydlu rhaglen newydd o gasglu data cludiant, i'w ddiweddarau yn flynyddol.

4.5.3. Ceir hefyd Grwpiau Gweithgorau Rhanbarthol mewn pedwar rhanbarth Cymreig (h.y. De Ddwyrain, De Orllewin, Gogledd a Chanolbarth Cymru) yn canolbwyntio ar faterion cynllunio, cydgasglu, datblygiad economaidd ac ansawdd aer. Mae'r cyrff yn cyfarfod ac yn coladu data sydd wedi ei gasglu naill ai ganddynt eu hunain neu, mewn rhai achosion, gan yr awdurdodau lleol cyfansoddol. Mae'r heddlu yn darparu data ar ddamweiniau a niwed personol. Ceir hefyd nifer o asiantaethau sy'n gwerthuso data a gasglwyd yn y lle cyntaf ar lefel awdurdod lleol (e.e. Ymgynghoriaeth Peirianyddiaeth Morgannwg). Yna bydd angen ffrwdlinellu'r holl wahanol ffynonellau o ddata drwy ymgynghorwyr hyn a'u crynhoi ar lefel ofodol uwch. Felly mae'r cyrff hyn angen data sy'n gyson ar draws ffiniau'r awdurdodau lleol (gweler pennod 5).

4.5.4. Mae'r asiantaethau a'r awdurdodau lleol yn bennaf ddibynnol ar y gweithredwyr preifat i gael data ar gludiant cyhoeddus. Yn bennaf, fe gesglir data'r gwasanaethau sy'n cael eu noddi gan yr awdurdod lleol. Mae rhai o'r asiantaethau wedi comisiynu casglu data ar agweddau o gludiant cyhoeddus drwy ymgynhorwyr.

5. CASGLU DATA AWDURDOD LLEOL

5.1 Rhagymadrodd

5.1.1. Fel rhan o'r ymchwil gwnaethpwyd archwiliad data yn cynnwys pob un o'r 22 awdurdod unedol a thri awdurdod y Parciau Cenedlaethol yng Nghymru er mwyn profi maint ac arferion cyfredol casglu data defnydd tir a rheolaeth ar lefel leol. Disgrifir yn fanylach y fethodoleg ymchwil yn atodiad 1. Ni chymerodd dau awdurdod lleol ran yn yr ymchwil ac o safbwynt un arall, y trydydd, ni chafodd gyfweiliad grwp er y derbyniwyd ffurflenni archwiliad data ganddo. Roedd yr ymateb i'r archwiliad data yn amrywio'n eang ar draws Cymru, ac i raddau yn adlewyrchu diffiniadau amrywiol o 'gynllunio defnydd tir', a'r cyd-destun lleol trefol neu wledig. Roedd nifer y ffurflenni archwiliad data a ddychwelwyd gan swyddogion cynllunio cyswllt pob awdurdod yn amrywio o leiafswm o dair ffurflen i uchafswm o 39. Gellir egluro'n rhannol y gwahaniaeth yn yr ymateb yn ôl yr adnoddau staff ac amser a oedd ar gael, a phwysigrwyd canfyddiadol yr archwiliad i adrannau eraill, yn arbennig adrannau cludiant, datblygiad economaidd ac iechyd amgylcheddol. Cafwyd trafodaethau grwp ar y ffurflenni archwiliad data ym mhob awdurdod a staff o wahanol adrannau yn cymryd rhan. Mae darganfyddiadau'r prosiect ymchwil hwn felly, yn cynnig ciplun pwysig o'r sefyllfa, ond nid ydynt o angenrheid yn cynrychioli'r set gyfan o ddata a gasglwyd gan awdurdodau cynllunio lleol Cymru.

5.1.2. Fe geir crynodeb lawn o'r data a gasglwyd gan awdurdodau cynllunio lleol Cymru yn Ffigur 14 yn yr atodiad. Mae hon yn eithaf eang ac yn cynnwys setiau data a gasglwyd mewn adrannau eraill o'r awdurdod, megis cludiant, datblygiad economaidd, gwasanaethau cefn gwlad ac ansawdd yr amgylchedd. Mae'n adlewyrchu natur gyfunol cynllunio, a'r modd y mae adrannau o fewn yr un awdurdod yn dibynnu ar rannu data ei gilydd, yn ogystal â chyda chyrrff allanol er mwyn cyflawni eu swyddogaethau cynllunio. Mae llawer o'r setiau data yn angenrheidiol oherwydd gofynion cenedlaethol (er enghraifft ar gyfer y gofrestrfa gynllunio, Astudiaeth Argaeledd Tir ar gyfer Tai, Gorchymynion Gwarchod Coed ac Ansawdd Aer), neu oherwydd eu bod yn ganolog i swyddogaeth gynllunio (er enghraifft amcanestyniadau poblogaeth neu gyfrifiad trafndiaeth). Fodd bynnag dangosodd yr archwiliad data, hefyd bod pob ACLI yn cadw setiau data sydd o werth arbennig i'r awdurdod unigol, megis data ar gyfer monitro nifer ymwelwyr i safle benodol, ceisiadau am gynlluniau ariannu, neu Mentrau Treftadaeth Trefluniau.

5.1.3. Oherwydd lled y data a gasglwyd gan awdurdodau cynllunio lleol, mae'r dadansoddiad o'r ffurflenni archwilio data wedi canolbwyntio ar 10 set data a gasglwyd gan y **mwyafrif** o awdurdodau cynllunio lleol (gweler ffigurau 14 a 15 yn yr atodiad). Mae gweddiill y bennod hon, felly, yn canolbwyntio ar y setiau data hyn, gan amlygu materion cynnwys a bylchau, amllder y diweddarau a graddfa ddaearyddol y casglu. Mae dwy adran olaf y bennod hon yn archwilio'r systemau rheoli data sydd ar gael cyn argymhell sut i symud ymlaen a sut y gall y Cynulliad fod o gymorth i'r awdurdodau lleol.

5.2 Setiau Data Allweddol: Cynnwys yn ôl Pynciau

5.2.1. Ar y cyfan mae'r data a gasglwyd ar fanylion ceisiadau cynllunio, maint y tir sydd ar gael ar gyfer tai, a thir ar gyfer cyflogaeth yn dda ar draws Cymru (gweler ffigurau 14 a 15 yn yr atodiad) wrth fod y setiau data hyn yn cael eu diweddarau yn rheolaidd i gyfarfod â gofynion y Cynulliad a'r WDA. Mewn llawer achos, nid yw'r data a roddir i Lywodraeth Cynulliad Cymru neu i'r WDA ar Arolygon Chwarterol Rheolaeth Datblygiad, Argaeledd Tir Adeiladu neu Dir Diwydiannol yn ddim mwy na detholiadau o setiau data mewnol llawer mwy cynhwysfawr. Er enghraifft, mae rhai awdurdodau wedi cynnwys eu diffiniadau eu hunain o diroedd gwyrdd/llwyd yn y setiau data ar argaeledd Tir ar gyfer Tai (e.e. Caerdydd, Conwy).

5.2.2. Fodd bynnag, fe geir bylchau sylweddol mewn data cynllunio, o safbwynt gofynion newydd (e.e. setiau data ar yr Angen am Dai, Tir Llwyd neu dir llygredig). Mae llai na hanner yr awdurdodau yn casglu'r setiau data hyn. Ond mae nifer o fentrau casglu data ar y gweill neu yn cael eu cynllunio gan yr awdurdodau lleol a bydd y rhain yn cynyddu ehangder y setiau data hyn. Er enghraifft gwneir neu fe gynllunir arolwg ar hyn o bryd o Anghenion Tai yng Nghyngor Sir Powys a Chyngor Sir y Fflint. Lle gwnaethpwyd astudiaeth eisoes, fe gododd rhai problemau parthed y fethodoleg a ddefnyddiwyd, ac yn ddiweddarach gyda dibynadwyedd y data, (e.e. Cyngor Sir Benfro). Gwneir gwaith hefyd ar gasglu data ar dir sydd â phosibilrwydd llygredd mewn rhai awdurdodau (e.e. Cyngor Bwrdeistrefol Blaenau Gwent, Cyngor Sir y Fflint). O safbwynt rhai awdurdodau cynllunio lleol, fodd bynnag, nid yw arolygon tiroedd llygredig yn rhan o'u cyfrifoldeb, ond yn gyfrifoldeb adrannau neu asiantaethau eraill ac yna fe'u rhennir â'r ACLI. Yn gyffredinol, fodd bynnag, mae ymgymryd ag arolwg gynhwysfawr o sir gyfan yn cynrychioli straen enfawr ar adnoddau cyfyngedig llawer awdurdod lleol.

5.2.3. Mae menter LANDMAP, a gyd-drefnir gan Gyngor Cefn Gwlad Cymru, wedi bod ar y gweill ers mis Hydref 2001 (gweler adran 4.4). Nid yw pob awdurdod lleol yng Nghymru wedi penderfynu cymryd rhan yn y prosiect, ac i asesu cymeriad eu tirlun gan ddefnyddio dull LANDMAP. Felly, ni fydd data LANDMAP cyflawn ar gael i Gymru gyfan ar unrhyw gam. Mae'r gwaith yn cael ei wneud yn raddol, ac felly mae rhai awdurdodau yn barod wedi cwblhau eu cam cyntaf (e.e. Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri), tra bod eraill ond megis dechrau ar y prosiect (e.e. Cyngor Sir Powys). Mae rhai awdurdodau ar hyn o bryd yn cyflwyno System Reoli Mynediad i Gefngwlad (SRMG) (CAMS) – System Reoli Mynediad i Gefn Gwlad, a fydd yn disodli a moderneiddio data ar hawliau tramwy.

5.2.4. Fodd bynnag, mae'n ymddangos bod data perthnasol i gynllunio defnydd tir ar goll mewn nifer o awdurdodau cynllunio lleol. Yn arbennig mae data ar goll ym maes cludiant, er enghraifft ar hollti moddau ac ar wybodaeth ar y defnydd o gludiant cyhoeddus. Er bod y data hyn yn hanfodol at waith ar y Cynlluniau Cludiant Lleol ac at adolygu'r CDUau, prin yw'r wybodaeth berthnasol a gedwir gan nifer o awdurdodau. Yr un modd, mae'n anodd cael gwybodaeth am safleoedd, rhywogaethau a chynefinoedd gan nifer o awdurdodau lleol yng Nghymru (neu o leiaf nid yw wedi ei ddiweddarau er 10 i 15 mlynedd), er bod y data hyn yn elfen bwysig o Gynllun Gweithredu Bioamrywiaeth, a hefyd yn berthnasol i reoli datblygiad pan yn asesu ceisiadau cynllunio.

5.3 Setiau Data Allweddol: Graddfa Ddaeryddol Casglu a Rhannu Data

5.3.1. Mae'r rhan fwyaf o ddata awdurdod leol yn cael eu casglu ar lefel llain o dir neu eiddo (gweler ffigur 8). Mewn sawl achlysur, fe ddefnyddir y data a gasglwyd gan awdurdodau cynllunio lleol gan nifer o asiantaethau preifat a'r sector gyhoeddus ar lefelau cenedlaethol a rhanbarthol yng Nghymru (gweler ffigur 9 a phennod 4). Er enghraifft, fe ddanfonir ymlaen ddata ansawdd aer, a gesglir ar lefel leol, at Ffora Ansawdd Aer Rhanbarthol a Chenedlaethol fel ei gilydd, lle y byddant yn cael eu cydgrynhai. Anfonnir gwybodaeth ar Dir Diwydiannol a Gwaith ac ar Argaeledd Tir ar gyfer Tai at Awdurdod Datblygu Cymru yn ogystal ag at Lywodraeth Cynulliad Cymru.

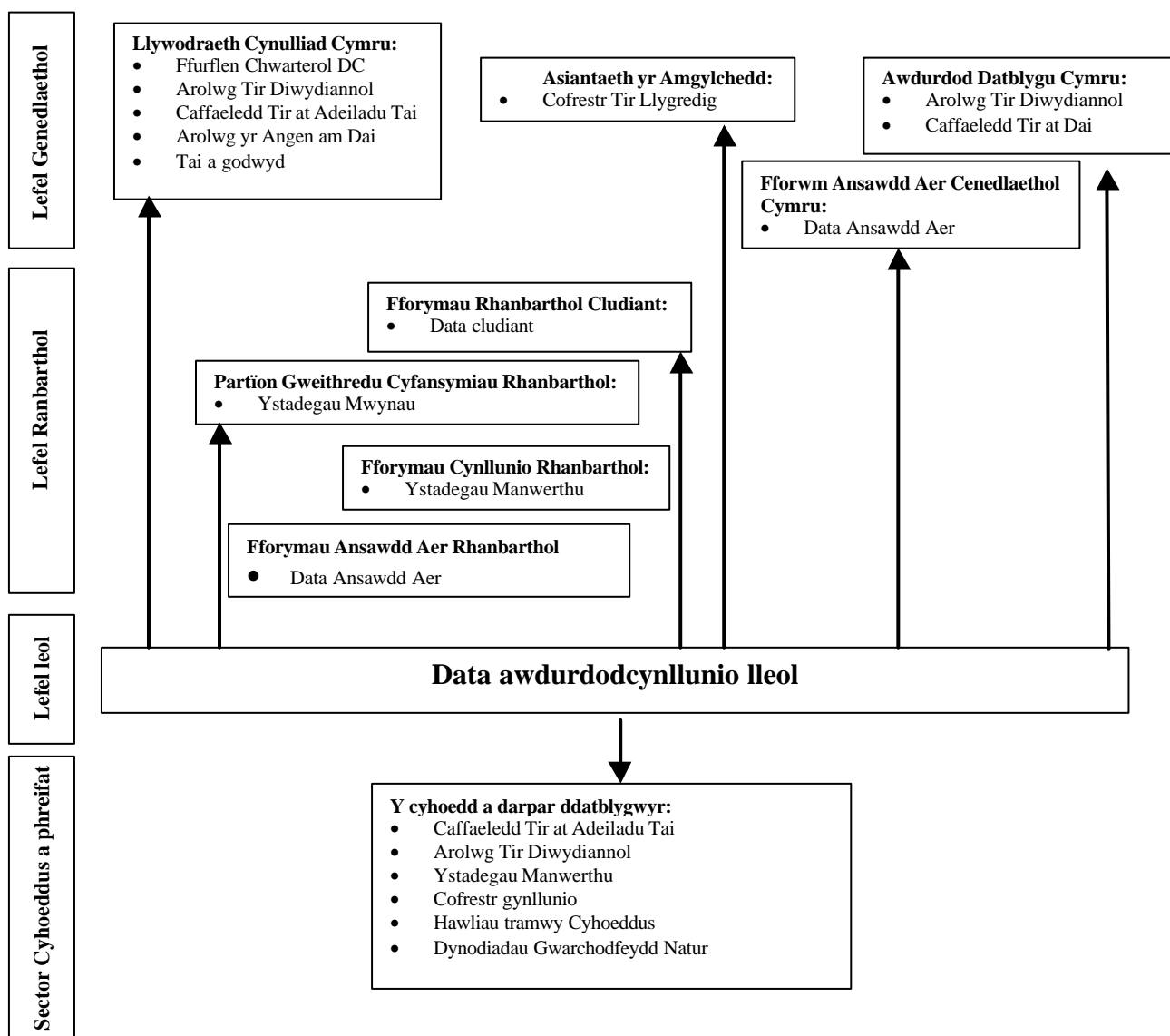
Ffigur 8: Graddfa Ddaeryddol Casglu Data drwy Setiau Data Allweddol – Nifer yr ACLlau⁶

	Cofrestr gynllunio	CATT	Anghenion Tai	Adnoddau Tir	Tir Lygredig	Hollti Moddol	Tir Diwydiannol	Asesu Tirlun	Ansawdd aer	Gwybodaeth fioamrywiol
Eiddo neu Lain o Dir	10	10	0	3	3	1	9	5	2	2
Stryd	2	0	0	0	1	0	0	0	1	0
Awdurdod Unedol	7	7	1	1	1	2	4	1	2	3
Amhenodol	2	3	3	4	1	1	1	6	3	4
Dim ymateb	2	3	19	15	17	19	9	11	15	14

5.3.2. Er bod ffigur 9 yn arwyddocaol, mae'n rhoi argraff dda o bwysigrwydd cynyddol y lefel ranbarthol yng Nghymru o safbwynt casglu a storio data. Ceir pedwar Fforwm Cynllunio Rhanbarthol (h.y. Grwp Cynllunio Strategol De Ddwyrain Cymru, Grwp Cynllunio Strategol De Orllewin Cymru, Grw' Cynllunio Rhanbarthol Gogledd Cymru a Phartneriaeth Gynllunio Ranbarthol Canolbarth Cymru) ac maent yn ymwneud â pholisïau ac effeithiau ar raddfa uwch-leol, megis cludiant, ansawdd aer, mwynau a datblygiad economaidd. Mae'r ddau lif data i lefelau rhanbarthol a chenedlaethol yn pwysleisio pwysigrwydd safonau cyffredin casglu a storio data sy'n rhaid i awdurdodau cynllunio lleol lynu atynt er mwyn cydgrynhai gwybodaeth ar gyfer endid gofodol mwy.

⁶ Allan o 23 awdurdod cynllunio lleol a gymerodd ran. Mae cyfradd ddychwelyd y ffurflenni archwilio data yn amrywio ar gyfer pob set data.

Ffigur 9: Defnyddwyr Allanol y Data a Gasglwyd gan Awdurdodau Cynllunio Lleol Cymru⁷

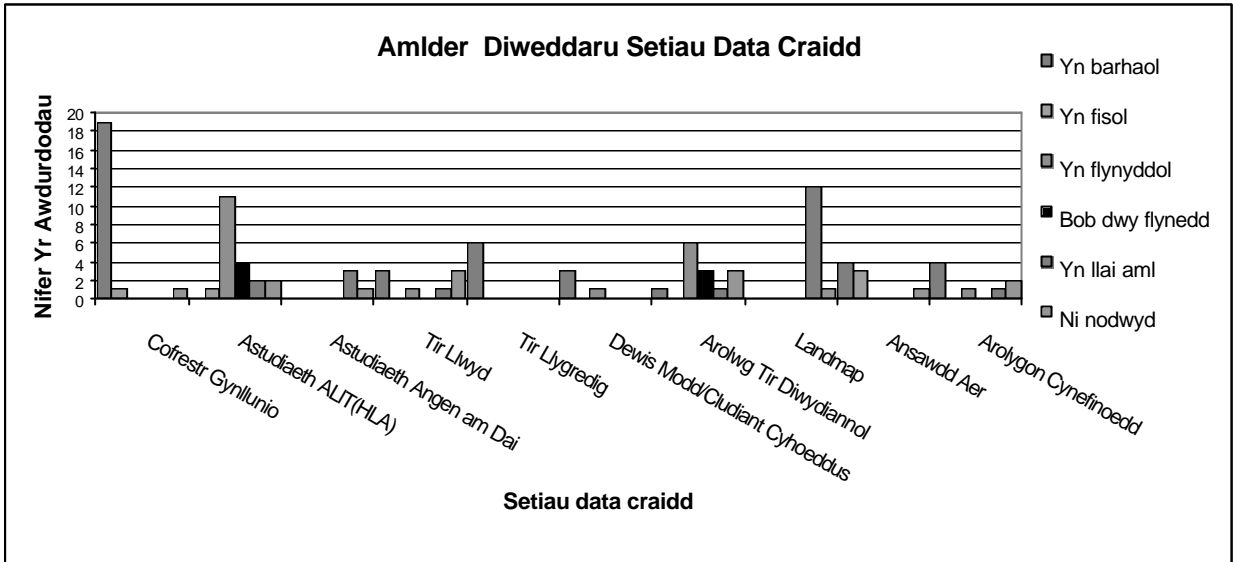
5.4 Setiau Data Allweddol: Amllder y diweddariadau a Chostau Casglu Data

5.4.1. Ceir amrywiaeth fawr yn amllder diweddaru data defnydd tir (gweler ffigur 10). Nid yw'n syndod bod y gofrestr gynllunio yn cael ei diweddaru'n gyson pan mae'r ceisiadau cynllunio yn cael eu prosesu. I'r gwrthwyneb, nid yw amllder diweddaru data LANDMAP eto wedi ei benderfynu. Mae'r archwiliad data yn dangos bod amllder diweddaru ar gyfer Astudiaeth Caffaeledd Tir ar gyfer Tai yn amrywio o ddigwydd yn fisol, yn flynyddol i bob dwy flynedd neu yn llai aml. Mae hyn yn gryn

⁷ Nid yw hon yn restr ddiffiniol o gyrff sy'n derbyn ac yn defnyddio data awdurdod lleol. Mae'n adlewyrchu y cysylltiadau data a welwyd mewn cyfweiliadau ag awdurdodau cynllunio lleol Cymru.

syndod, gan fod yn rhaid i awdurdodau lleol, yn ôl gofynion statudol, gyfrannu at naill ai adroddiad bob dwy flynedd (ar gyfer ardaloedd gwledig) neu yn flynyddol (ar gyfer ardaloedd trefol)

Ffigur 10: Amllder Diweddarau Setiau Data Allweddol

5.4.2. Yn gyffredinol mae'n anodd iawn, os nad yn amhosibl cyfrif data ar gyfer awdurdodau lleol. Mae diweddarau a rheoli yn aml yn rhan o broses feunyddiol (e.e. mewnbyn gwybodaeth ar geisiadau cynllunio), ac yn ôl swyddogion cynllunio ni fu ymgais i gyfrif y gost na'r amser sydd ei angen i wneud hyn. Mae dulliau gwahanol ar gael ar gyfer casglu data. Mae rhai awdurdodau yn cydweithio gyda gwirfoddolwyr a myfyrwyr ar leoliad i ddiweddarau eu setiau data ac eto'n llwyddo i gadw eu costau'n isel. Mae hyn yn arbennig o berthnasol mewn meysydd arolygon manwerthu (a wneir yn aml gan fyfyrwyr ar leoliad), neu o berthynas i wybodaeth am fioamrywiaeth, cynefinoedd a rhywogaethau (ac o safbwynt y rhain mae rhai awdurdodau lleol yn ymgynghori â grwpiau sydd â diddordeb ac â gwirfoddolwyr yn yr ardal leol). I'r gwrthwyneb, yn y rhan fwyaf o awdurdodau cynllunio lleol ceir un swyddog ymroddgar yn gyfrifol am Gyd-Astudiaethau ar Argaeledd Tir ar gyfer Tai (CATT). Mae ar arolygon newydd a chynhwysfawr (yn hytrach na diweddariadau), fel er enghraifft Astudiaethau Anghenion Tai, fel arfer angen buddsoddiad sylweddol o gyllid ac amser. O ganlyniad, mae awdurdodau lleol ar y cyfan yn gallu cyfrif cost arolygon newydd, neu y meysydd sydd angen un aelod staff llawn amser sy'n ymroddedig, megis CATT. Mae cyfrif data yn bosib hefyd pan gesglir y data gan ymgynghorwyr neu gwmnïau allanol. Er enghraifft, mae'r rhan fwyaf o'r awdurdodau lleol wedi cael eu data trafniadaeth drwy gymorth ffynonellau allanol ac felly maent yn gallu rhoi gwybodaeth fanwl ar gost casglu data cyfrif.

5.5 Systemau Rheoli Data sydd ar Gael

5.5.1. Mae gan rai awdurdodau lleol systemau rheoli data cyfansawdd a chorfforaethol ar waith, er enghraifft Caerdydd, Sir Ddinbych, Eryri, Abertawe. Mae'r sefyllfa'n fwy cymhleth mewn awdurdodau eraill gydag adrannau gwahanol yn defnyddio systemau, sydd ddim o anghenraid yn gydnaws na wedi eu rhwydweithio, neu mae'r awdurdod yn dal i ddibynnu ar system reoli data sy'n dibynnu ar waith papur. Mae awdurdodau yn ymwybodol o'r problemau hyn ac yn anelu at ymrafael â'r sefyllfa gyda Gweithgorau SWDd, a sefydlwyd i benderfynu ar ac i weithredu'r agwedd gorfforaethol at bwrcasu a defnyddio paced SWDd a rhoddi cyngor i adrannau unigol.

5.5.2. Dylid nodi bod maes y rheoli data a'r defnydd o Systemau Gwybodaeth Ddaearyddol wedi eu heffeithio'n sylweddol gan adrefnu llywodraeth leol yn 1996. Collodd nifer o ACLlau arbenigedd ar gasglu, rheoli a storio data yn y broses. At hyn, mewn llawer o achosion gwnaeth yr ad-drefnu hefyd effeithio'n negyddol ar sefyllfa ariannol yr awdurdodau lleol, ac felly gymhlethu'r buddsoddiad mewn SWDd gorfforaethol ac mewn hyfforddi staff.

5.5.3. Mae Ffigur 11 yn crynhoi'r fformat lle cedwir data ar gyfer y deg set o ddata **mwyaf cynhwysol**. Mae'r mwyafrif o awdurdodau lleol yn dal i gadw'u data ar Argaeledd Tir ar gyfer Tai neu Arolwg Tir Diwydiannol ar bapur yn unig. Mewn cymhariaeth, mae Cyngor Cefn Gwlad Cymru yn cynnig cymorth ariannol i ACLlau ar LANDMAP, ac yn yn darparu'r set ddata mewn fformat SWDd, sydd felly y fformat data mwyaf poblogaidd ar gyfer y set ddata hon.

Ffigur 11: Fformat Setiau Data Allweddol – Nifer o ACLlau⁸

	Cofrestr gynllunio	CATT	Anghenion Tai	Adnoddau Tir	Tir Llygredig	Hollti Moddol	Tir Diwydiannol	Asesu Tirlun	Ansawdd aer	Gwybodaeth fioamrywiol
Ar bapur yn unig	4	5	1	2	2	2	6	0	3	3
Cronfa ddata yn unig	3	3	1	0	0	0	1	0	3	1
Taenlenni yn unig	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0
SWDd yn unig	0	2	0	4	1	0	1	5	0	1
Ar bapur a chronfa ddata	1	1	1	0	0	1	2	0	1	1
Ar bapur a SWDd	0	3	0	0	2	0	0	3	0	0
Cronfa Ddata a SWDd	7	0	0	0	0	1	1	1	0	1
Papur, cronfaddata a SWDd	4	4	0	1	0	0	2	2	0	0
Ni nodwyd	1	1	1	1	1	0	0	1	1	2
Ni ddychwelwyd	2	3	19	15	17	19	9	11	15	14

5.5.4. Yn ychwanegol at y fformatau a restrir yma, mae nifer o awdurdodau lleol hefyd wedi gofalu bod eu setiau data ar gael yn gyhoeddus ar y rhyngwrwyd, yn unol ag ymdrechion diweddar i anelu at e-lywodraeth. Mae hyn yn arbennig o wir am y setiau data y mae'r cyhoedd yn gofyn amdanynt yn aml (gweler ffigur 9).

⁸ Allan o 23 awdurdod cynllunio lleol yn cymryd rhan. Roedd y gyfradd dychwelyd y ffurfleneni archwilio yn amrywio ar fyfer pob set ddata. Roedd atebion lluosog yn bosib.

Er enghraifft, mae Cyngor Bwrdeistref Caerffili wedi gofalu bod ei gofrestr gynllunio ar gael ar ei wefan. Yng Nghyngor Bwrdeistref Conwy a Chyngor Sir Caerdydd ceir eu hamcangyfrifon a'u rhagamcaniadau poblogaeth ar-lein, ac mae amrywiaeth o setiau data Cyngor Sir Gaerfyrddin wedi cael eu llwytho i lawr drwy wefan y cyngor (e.e. Mynegrif Amddifadedd Lluosog ar gyfer Cymru, gwybodaeth am Wasanaeth Bysiau Lleol, ystadegau'r Farchnad Lafur, cofrestrïadau a dadgofrestrïadau TAW Busnes a data ymholiad busnes blynyddol).

5.5.5. Er gwaethaf goruchafiaeth data ar ffurf papur (mewn llawer achos ar sail mapiau Ordnans), mae'r mwyafrif o'r deg set ddata allweddol gyda chyfeiriadaeth ddaearyddol (system cyfeirnodau grid genedlaethol – gweler ffigur 12). Eithriad i'r rheol yw Cyngor Sir Ceredigion sy'n defnyddio polygonau ar gyfer cyfeirio'n ddaearyddol. Yn gyffredinol, bydd cyfeiriadaeth ddaearyddol yn fan cychwyn da iawn ar gyfer yr awdurdodau lleol sy'n dymuno symud eu setiau data ar SWDd. Mewn llawer o'r awdurdodau lleol, mae'n debyg mai'r swyddogion cynllunio oedd y grym gyriadol i gyflwyno data SWDd neu ddata a ddigideiddiwyd. Yn aml trosglwyddwyd cyfrifoldeb dros faterion rheoli data trawsbynciol a'r canllawiau cysylltiedig, i'r adran gynllunio, er y ceir ym mhob awdurdod adran TG sy'n swyddogol gyfrifol am y materion hyn. Mae hyn oherwydd natur integreiddiol cynllunio, a'r manteision a ddaw drwy gasglu, rheoli a storio data gyda'i gilydd yn arbennig i gynllunwyr awdurdodau cynllunio.

Ffigur 12: Cyfeiriadaeth Ddaearyddol setiau Data Allweddol – Nifer o ACLlau⁹

	Cofrestr gynllunio	CATT	Anghenion Tai	Adnoddau Tir	Tir Llygredig	Hollti Moddol	Tir Diwydiannol	Asesu Tirlun	Ansawdd aer	Gwybodaeth ffoamrywiol
Cefeirnod y Grid Cenedlaethol	13	8	0	2	3	1	8	2	3	4
Polygon	0	1	0	1	0	0	1	1	0	1
Côd Post	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Cyfeiriad	1	7	0	3	0	1	1	0	2	0
Awdurdod Lleol	2	1	2	1	0	1	1	3	1	2
Ni nodwyd	4	3	1	1	3	1	3	6	2	2
Ni ddychwelwyd	2	3	19	15	17	19	9	11	15	14

5.5.6. Dim ond yn ddiweddar y dechreuodd nifer o awdurdodau lleol diweddar ddechrau canolbwyntio ar fonitro penderfyniadau, fel ymateb i'r gofynion a osodwyd allan yn *Cynlluniau Datblygu Unedol*, 2001. Fodd bynnag, mae'r ymateb yn amrywio rhwng gwahanol awdurdodau. Tra bo rhai awdurdodau (e.e. Cyngor Sir y Fflint) yn y broses o weithredu System Monitro Rheoli Datblygiad newydd, cynhwysfawr a hollol addas ('FLARE') a fydd yn nes ymlaen yn cael ei chysylltu â SWDd newydd addas ('DATAMAP'), mae awdurdodau eraill yn gweithredu mewn dull llawer mwy tameidiog wrth fonitro.

⁹ Allan o 23 awdurdod cynllunio lleol yn cymryd rhan. Roedd y gyfradd dychwelyd y ffurfleeni archwilio yn amrywio ar gyfer pob set ddata.

5.6 Rheoli Data Rheoli gan ddefnyddio Systemau Gwybodaeth Ddaeryddol (SWDd) (GIS)

5.6.1. Mae Ffigur 16 yn yr atodiad yn crynhoi'r defnydd o SGDd a daearygyfeirio data ar gyfer y deg set ddat allweddol ym mhob awdurdod lleol. Er y ffaith bod yr holl setiau data a restrir, â gwerth gofodol iddynt ac felly yn gallu cael eu hymgorffori mewn SWDd, yn y mwyafrif o'r achosion nid yw'r data eto wedi eu storio a'u rheoli gan ddefnyddio SWDd. Er enghraifft, nid oes system reoli gorfforaethol i'w chael yng Nghyngor Bwrdeistref Merthyr Tudful ac felly mae agweddau at storio a rheoli data yn amrywio'n arw rhwng gwahanol adrannau o fewn yr awdurdod ac felly nid ydynt o reidrwydd yn gydnaws. Yr un yw'r sefyllfa yng Nghyngor Bwrdeistref Blaenau Gwent lle mae dwy system yn gweithredu'n gyfochrog (Mapinfo a GGP), ac nid ydynt ar y rhwydwaith. O ganlyniad fe rennir a chyfnewidir y data rhwng gwahanol adrannau drwy brintio allan y wybodaeth berthnasol. Y prif reswm dros sefyllfa o'r fath yw prinder arian ac amser, yn arbennig o gofio tasg mor fawr yw digido data hanesyddol. Yn ogystal, bydd y staff angen hyfforddiant a chyfnod o hyfforddiant mewn swydd os yw'r systemau SWDdau i'w defnyddio yn effeithiol.

5.6.2. Ceir camau mewn sawl awdurdod i fabwysiadu SWDd gorfforaethol yn y dyfodol agos.. Bydd Cyngor Sir y Fflint, er enghraifft, yn gweithredu SWDd gorfforaethol addas i'w gofynion erbyn hydref 2002, a bydd y system hon wedi ei chysylltu yn agos â'r system newydd i fonitro rheoli datblygiad. Mae Cyngor Sir Benfro ar hyn o bryd yn y broses o ddigido data a'u mewnlwytho i SWDd. Ymysg y manteision a ddisgwylir o ddefnyddio SWDd mae'r posibilrwydd o gyfuno nifer o haenau o gynllunio defnydd tir, megis cyfyngiadau ar safle, rhwydweithiau cludiant a dynodiadau amgylcheddol, ac felly yn y pen draw yn cyflymu a hyrwyddo y broses gynllunio. Fodd bynnag, mewn rhai achosion mae awdurdodau lleol wedi cydnabod diffyg mewn cyfeiriad a menter strategol ar lefel gorfforaethol.

5.6.3. Mae Ffigur 13 yn dangos mai MapInfo ac ArcView yw'r pacedi SWDd mwyaf poblogaidd a ddefnyddir gan awdurdodau cynllunio lleol Cymru. Mae'r archwiliad data wedi datgelu lle mae system gorfforaethol wedi bod mewn grym am gyfnod, mae hyn wedi bod yn werthfawr i hyrwyddo rhannu data. Mae Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri, er enghraifft, ers 1994 wedi bod yn cadw ei holl ddata ar ffurf cronfa ddata naill ai MapInfo neu Access, ac mae'r rhain yn hollol gydnaws ac yn gallu cael eu storio ar yriant rhwydwaith fewnol, ac yn hygyrch i holl staff yr awdurdod. Mae Awdurdod Parc Cenedlaethol Arfordir Sir Benfro hefyd yn cadw ei holl setiau data ar MapInfo. Mae Cyngor Sir Ddinbych yn barod yn 1987 wedi penderfynu digido data a defnyddio SWDd gorfforaethol, a heddiw mae'r rhan fwyaf o'u setiau data yn cael eu cadw ar MapInfo. Mae'r awdurdod wedi symud ymlaen i archwilio sut y gellir gwella rhannu'r holl wybodaeth ar SGDd rhwng gwahanol adrannau, ac wedi gofalu bod cyllid ar gael ar gyfer hyn. Mae Cyngor Bwrdeistref Conwy bellach yn cadw'r mwyafrif o'i ddata gofodol perthnasol ar SGDd (yn bennaf MapInfo), a gwybodaeth rheoli datblygiad ar system MVM 20/20, sydd i gyd wedi eu cyfuno'n dda. Mae'r rhan fwyaf o setiau data i'w cael ddim ond ar ffurf electronig a phur anaml y cynhyrchir copïau caled. MapInfo hefyd yw'r SGDd gorfforaethol i Gyngor Sir Caerdydd, er y mae meddalwedd megis ArcView ac Autocard yn dal i gael ei ddefnyddio mewn rhai adrannau. Mewn awdurdodau eraill (e.e. Gwynedd, Bannau Brycheiniog), fe gysylltir y systemau rheoli datblygiad PACIS a BRACIS â phacedi SWDd yr adran gynllunio.

Ffigur 13: Pacedi SWDd a Ddefnyddir gan Awdurdodau Cynllunio Lleol Cymru

	Cofrestr gynllunio	CATT	Adnoddau Tir	Tir Llygredig	Tir Diwydiannol	Asesiad Tirlun	Ansawdd Aer	Gwybodaeth ar Fioamrywiaeth
Caerffili	ArcView							
Caerdydd	MapInfo	MapInfo	?	MapInfo	MapInfo	?	ArcView	Recorder
Sir Gaerfyrddin						MapInfo		
Ceredigion	MapInfo	MapInfo	MapInfo		?			?
Conwy	MapInfo		MapInfo			MapInfo		
Sir Ddinbych	MapInfo					MapInfo		
Merthyr Tudful				ArcView		?		
Castell-Nedd Port Talbot		ArcView						
Casnewydd	Wings	Wings		?				
Sir Benfro	?	?			MapInfo			
Abertawe	ArcView		ArcView	ArcView				
Torfaen						MapInfo		
PC Arfordir Penfro	MapInfo	MapInfo			MapInfo			
PC Eryri	MapInfo	MapInfo	MapInfo			MapInfo		MapInfo

? = ni nodwyd

5.6.4. Mae nifer o awdurdodau lleol sydd wedi bod yn defnyddio SWDd dros nifer o flynyddoedd, ar hyn o bryd yn ymchwilio i'r posibilrwydd o ddarparu data ar sail map ar y we ac ar gael i'r cyhoedd (e.e. Eryri, Conwy, Caerdydd).

5.6.5. Mae'r darlun hwn o amrywiaeth mewn arferion rheoli data ar draws Cymru hyd yn oed yn fwy amlwg pan edrychir ar y defnydd o safonau. Dim ond ychydig o awdurdodau lleol (e.e. Conwy) a adroddodd bod eu holl setiau data yn gydnaws â safonau Rhestr Genedlaethol Tir ac Eiddo (NLPG, BS7666) neu unrhyw restr arall. Rhannol gydymffurfio â safonau y mae'r mwyafrif o'r awdurdodau eraill, os cydymffurfio o gwbl. Fodd bynnag, mae'r rhan fwyaf yn rhagweld y bydd arferion yn newid fel y daw RhGTE (NLPG) yn gyffredin a bydd awdurdodau lleol yn gorfod glynu at safonau.

5.7 Polisi Defnydd Tir a Gofynion Data yn y Dyfodol

5.7.1. Mae casglu data newydd mewn awdurdodau lleol yng Nghymru, mewn llawer achos, yn ymateb ad-hoc i'r newidiadau yn y gofynion a'r canllawiau cenedlaethol neu Ewropeaidd, fel yn achos yr Astudiaethau ar yr Angen am Dai ac Arolygon Tir Llygredig, neu y polisi Ewropeaidd ar swm sydd ar fin ei gyhoeddi, neu ar asesiadau o'r effeithiau ar iechyd a datblygiad. Fodd bynnag, mae mentrau eraill ar gyfer casglu data hefyd yn deillio o gyswllt newidiadau mewn polisi lleol, h.y. gwaith ar y Cynllun Cludiant Lleol neu y Cynllun Gweithredu Bioamrywiaeth, ac mae awdurdodau lleol yn gofalu bod arian ar gael ar gyfer yr arolygon sydd yn eu barn hwy yn hanfodol, neu yn sefydlu trefniadau gweithredu newydd gyda gwirfoddolwyr a myfyrwyr i wella ansawdd eu setiau data. Yn gyffredinol, mae gan awdurdodau lleol ddiddordeb mewn casglu data at ddibenion niferus ar lefelau rhanbarthol a

chenedlaethol yn ogystal ag ar lefel leol er mwyn defnyddio eu hadnoddau yn y modd mwyaf effeithiol.

5.7.2. Mae nifer o awdurdodau lleol yn bwriadu ymgymryd ag arolygon cysylltiedig â chartrefu yn y dyfodol agos, er enghraifft ar brisiau tai a'r angen am dai. Mae mentrau eraill i gasglu data newydd yn deillio o ofynion newydd, ac yn cynnwys meysydd megis tir â photensial i gael ei lygru, mapio swm, a chofnodion cyfrifiadurol ar symudiadau cludiant (gan ddefnyddio GPS ar fysiau er enghraifft).

5.7.3. Mae'r sefyllfa yng Nghymru o safbwynt y defnydd a'r modd o gael gafael ar SWDd yn wahanol i'r un yn Lloegr. Mae ymchwil diweddar gan awdurdodau cynllunio Seisnig wedi darganfod mai ychydig yw'r awdurdodau sy'n methu â chael mynediad i SWDd, ac mae'r cyfleusterau ar gael i'r holl staff mewn nifer sylweddol o'r awdurdodau (DTLR 2002). Yng Nghymru, fodd bynnag, ymddengys bod mynediad i SWDd a data digidol wedi ei gyfyngu i nifer cyfyngedig o aelodau allweddol y staff, hyd yn oed yn yr awdurdodau lleol mwyaf blaengar. Yn nhermau y pacedi SWDd mwyaf poblogaidd, adlewyrchir system Lloegr yng Nghymru, gyda phwyslais gref ar MapInfo ac ArcView/ArcInfo. Adnoddau cyllido annigonol yw'r prif rwystr rhag cyflwyno a / neu brif-ffrydio'r defnydd o SWDd mewn awdurdodau cyhoeddus. Mae'r diffyg yn yr adnoddau yn gysylltiedig ag amser, arbenigedd a gwybodaeth staff yn ogystal â phrynu gwirioneddol y caledwedd a'r meddalwedd. Hyd yn oed lle ceir system reoli data yn bod yn barod, mae'r caledwedd a'r meddalwedd mewn llawer achos yn anodd eu cyrraedd gan nad yw pob aelod o staff o fewn gorsaf waith neu yn defnyddio cyfrifiadur personol neu â phrofiad cyffelyb. Eithriad amlwg i hyn yw Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri, neu awdurdodau cyfoethog eu hadnoddau megis Caerdydd neu Abertawe, lle mae'r holl ddata yn cael eu storio ar yriant rhwydwaith a lle nad oes cyfyngu mewnol ar rannu a chael gafael ar ddata. Yn y mwyafrif o'r achosion, fodd bynnag, buasai cael cefnogaeth ariannol a chyingor ar ba system i'w phrynu a sut i drefnu a rheoli data gofodol yn cael ei werthfawrogi'n fawr.

5.7.4. Dim ond yn ddiweddar mae'r rhan fwyaf o awdurdodau cynllunio lleol wedi dechrau trafod a datblygu eu gofynion a'u dulliau monitro. Bydd angen data i fonitro effeithiolrwydd y CDU a strategaethau lleol o fewn yr awdurdod (e.e. Cartrefi, Cludiant neu Strategaethau Bioamrywiaeth). Mae monitro strategaethau manwerthu ar argaeledd data ar faint arwynebedd llawr ar gyfer siopa yn fater i rai awdurdodau gwledig. Tra gellir prynu data ar arolygon manwerthu o'r sector breifat (h.y. GOLD, neu FOCUS) ar gyfer ardaloedd mawr trefol, nid oes y fath wasanaeth ar gael ar gyfer aneddiadau llai. Felly gall casglu data ar fanwerthu brofi'n orchwyl lafurus a chostus i nifer o awdurdodau gwledig. At hyn, bydd angen data ar drosiant manwerthu yn fuan er mwyn cyfrifo asesiad effaith yng nghanol trefi.

5.7.5. Mae angen hefyd cael cronfa ddata sylfaenol, fwy dibynadwy, y gellid sylfaenu amcanestyniadau ac amcangyfrifon arni. Mae'r mwyafrif yr awdurdodau yn teimlo, er enghraifft bod data cyfrifiad 1991, y gwneir defnydd ohonynt ar hyn o bryd ar gyfer amcanestyniadau poblogaeth, yn rhy hen ar gyfer unrhyw asesiad dibynadwy. Yn ychwanegol, yn aml, nid yw data cyfrifiad yn ddigon manwl i gynnig mewnbwn digonol i fodelu ar lefel leol. Gobeithir y bydd y problemau hyn yn rhannol wedi eu datrys erbyn y daw data newydd cyfrifiad 2001 ar gael i awdurdodau lleol yn 2003. Mynegodd rhai awdurdodau lleol fod cyfrifiadau poblogaeth (fel er enghraifft drwy ddata NHSAR) yn llawer mwy gwerthfawr nag amcangyfrifon cyfrifiad canol blwyddyn. Fodd bynnag, ceir hefyd anghysondebau gyda chyfrifon GIC, a bydd yn rhaid gwella'r data i'w gwneud yn fwy dibynadwy.

5.7.6. Pan ddefnyddir systemau gwahanol rheoli data o fewn gwahanol adrannau un awdurdod, a hefyd rhwng gwahanol awdurdodau lleol, gall problemau difrifol godi o safbwynt cysondeb data pan y cyfunir hwy o fewn yr awdurdod neu eu cydgasglu ar raddfa ofodol uwch. Ymhellach ceir problemau yn codi pan geisir rhannu gwybodaeth SWDd rhwng cyrff cenedlaethol ac awdurdodau lleol problemau sy'n gysylltiedig â'r raddfa y digidir y data. Gwnaeth Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri ddigido y mwyafrif o'r data ar raddfa 1:2,500. Yn aml, fodd bynnag, ar raddfa o 1:10,000 y darperir setiau data gan gyrff cenedlaethol (e.e. Cyngor Cefn Gwlad Cymru). Felly mae cyfuno setiau data o wahanol ffynonellau yn aml yn arwain at broblemau mawr, megis anghysondeb rhwng ffiniau.

5.7.7. Mae'r cyhoeddiad diweddaraf gan yr Arolwg Ordnans o 'Feistrfap Arolwg Ordnans' a ddatblygwyd dan y teitl prosiect 'Fframwaith Cenedlaethol Digidol' (FfCD) (DNF) yn debyg o effeithio ar ddefnyddwyr gwasanaeth yng Nghymru. Disgwylir y bydd y Meistrfap AO yn cynnig mwy o fanteision i ddefnyddiwr SWDd na'r data mapio a oedd ar gael yn flaenorol, er enghraifft o safbwynt darparu gwell rhybuddion llifogydd yng Nghymru. Mae MeistrFap AO yn cynnwys system gyfeirio hollol newydd. Gall y system ddaeargyfeirio ddiwygiedig hon, fodd bynnag, achosi problemau cydymffurfio nas eu rhagwelwyd â setiau data sy'n bodoli ar hyn o bryd gan awdurdodau cynllunio lleol yng Nghymru. Yn ychwanegol, bydd yn ofynnol i ddefnyddwyr brynu meddalwedd trydydd person, a bydd hyn yn golygu goblygiadau ariannol i awdurdodau lleol. Er mwyn cael symudiad didramgwydd i'r system newydd, gall y bydd awdurdodau lleol yn gwerthfawrogi cyngor gan UDdLIL (LGDU) ar sut i fynd rhagddo.

5.7.8. Yn fyr, mynegodd yr awdurdodau lleol y buasent yn gwerthfawrogi cyngor arfer gorau gan Gynulliad Cymru neu gan gyrff cenedlaethol eraill ar safonau data yn cynnwys: y raddfa ddigidol ar gyfer Cymru gyfan, casglu data, mesur, storio, cywiro data a materion graddfa amser. Yn gysylltiedig â hyn mae'r gofyn am gyflwyno safonau ar fetaddata ar draws Cymru. O safbwynt symud ymlaen tuag at e-lywodraeth, fe gwyd problemau sy'n ymwneud â Deddf Gwarchod Data a materion hawlfraint (er enghraifft data ONS) tra'n ceisio hyrwyddo'n eang hygyrchedd gwybodaeth ar y Rhynggrwyd i'r cyhoedd. Buasai cyngor gan Lywodraeth Cynulliad Cymru yn gymorth i ddangos sut i drafod y cwestiynau agored hyn. Awgrymodd rhai awdurdodau lleol y dylid darparu cymorth ariannol i rai awdurdodau lleol i sefydlu protocolau a safonau, yn dilyn yr enghraifft Seisnig o hybu e-lywodraeth drwy fentrau cyllido ar gyfer datganiadau 'Gweithredu Llywodraeth Electronig'.

6. CASGLIADAU

6.1 Rhagymadrodd

6.1.1. Mae'r ymchwil hwn wedi ymgymryd ag archwiliad helaeth o setiau data cynllunio defnydd tir a gesglir ar lefelau cenedlaethol, rhanbarthol a lleol er mwyn gallu gwneud argymhellion ar sut y gall y system gynllunio gyfrannu at weithredu a monitro agenda newydd y Cynulliad ar gyfer cynaladwyedd newydd i Gymru. Nid yw'r data sylfaenol ar hyn o bryd, yn cefnogi agwedd trawsbynciol y Cynulliad i gyfuno materion cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol pan yn cynllunio'r defnydd a wneir o'r tir(a'r gofod) a'i ddatblygiad. Felly, mae angen cryfhau y setiau data a gesglir gan awdurdodau lleol.

6.1.2. Fe derfynwn yr adroddiad drwy grynhoi'r ffordd y mae'r system gynllunio defnydd tir yn newid yng Nghymru wrth frasgamu i'r unfed ganrif ar hugain ac wrth i ni lunio blaenoriaethau newydd y gofynnir i awdurdodau cynllunio lleol ymgymryd â hwy fel bod y Cynulliad yn cyflawni ei weledigaeth o ddyfodol cynaliadwy. Yna mae'r adroddiad yn crynhoi'r dadansoddiad o'r bylchau yn y casglu data sydd ei angen ar gyfer monitro *Y Cynllun ar gyfer Cymru a Polisi Cynllunio Cymru*, yn enwi'r dangosyddion addas ac yn awgrymu'r angen i gasglu mwy o ddata. Mae'r adran olaf yn enwi'r tasgau a'r cyfrifoldebau a'r argymhellion ar gyfer y ffordd ymlaen.

6.2 Cyswllt Newidiol Cynllunio Defnydd Tir yng Nghymru

6.2.1. Ers 1996 bu newid sylweddol yn nhrefnyddiaeth a gweinyddiaeth cynllunio defnydd tir yng Nghymru ar lefel leol. Mae ad-drefnu llywodraeth leol wedi effeithio ar y strwythur mewnol, ar arbenigedd cynllunio oedd ar gael ac ar y ddarpariaeth o wasanaethau mewn sawl awdurdod. Ar yr un pryd mae awdurdodau cynllunio lleol wedi dod yn gyfarwydd â diwylliant newydd o archwilio perfformiad. Bellach mae awdurdodau lleol a phrif swyddogion cynllunio yn gynyddol dderbyn bod angen monitro perfformiad, waeth beth yw'r diffiniad ohono. Hyd yn hyn, fodd bynnag, mae'r pwyslais wedi bod ar gyflymder gwneud penderfyniadau ac nid ar ansawdd y penderfyniadau a wneir.

6.2.2. Yn ychwanegol, ar lefel genedlaethol, mae'r Cynulliad wedi sefydlu polisi newydd ar gyfer yr amgylchedd, polisi a anogwyd gan ei gyfrifoldebau statudol dros ddatblygiad cynaliadwy a chyfleoedd cyfartal. Mae gan bolisiau'r Cynulliad ar gyfer prif-ffrydio datblygiad cynaliadwy, y gallu i ail-lunio ffocws cul rheoleiddiol y system gynllunio defnydd tir i ymgymryd â rheolaeth gynaliadwy rhyng-gysylltiadau gofodol rhwng pobl, tir ac adeiladau.

6.2.3. Yn wir, ni fydd modd cyflawni nifer o flaenoriaethau'r polisi cynllunio a argymhellir gan y Cynulliad os na wna'r awdurdodau cynllunio lleol fabwysiadu'r agenda ehangach hwn a chydweithio'n strategol gydag actorion a budd-ddeiliaid eraill. Mae system gynllunio Cymru ar flaen y gad yn trosi'r agwedd gynllunio ofodol Ewropeaidd a'i gweithredu'n ymarferol drwy agenda drawsbynciol datblygiad cynaliadwy, sydd yn cael ei hyrwyddo ar hyn o bryd gan y Cynulliad.

6.3 Addasu i Bolisiau Newydd

6.3.1. Mae cynllunio defnydd tir yn sylfaenol yn ymwneud â rhyddhau yn effeithiol dir ar gyfer datblygu, yn hyrwyddo atebion integredig i gludiant megis lleihau tagfeydd ar y ffyrdd a llygredd ac i annog dulliau cludo ar wahân i gar. Hefyd gwarchod adnoddau naturiol drwy hybu bioamrywiaeth, egni adnewyddadwy ac ailgylchu gwastraff, a hyrwyddo y ddarpariaeth o dai fforddiadawy a chyfleusterau cymunedol. Bydd angen i awdurdodau cynllunio lleol ystyried y cysylltiad sydd rhwng y pynciau hyn pan yn paratoi eu Cynllun Datblygu Unedol. Mae datblygiad cynaliadwy yn golygu bod yr awdurdod lleol yn ymwybod o'r cysylltiadau strategol ym mhob penderfyniad a wnânt a'u bod yn monitro effaith pob un penderfyniad. Mae'r flaenoriaeth hon yn dibynnu ar ddeall a mesur newid.

6.3.2. Mae'n amlwg bod digon o bosibiliadau i fesur cynnydd tuag at gynladwyedd drwy'r systemau a sefydlwyd i fonitro ac adolygu cynlluniau datblygu a phenderfyniadau rheoli datblygiad. Bydd angen i'r Cynulliad ddatblygu set o ddangosyddion, a gytunwyd yn genedlaethol o ddatblygiad cynaliadwy i asesu effeithiolrwydd polisi a mesur cynnydd mewn cyflawni cynladwyedd. Ym Mhennod 2 ceir crynodeb o amrywiol gyfrifoldebau awdurdodau cynllunio lleol o safbwynt paratoi cynlluniau a strategaethau ar gyfer penderfyniadau ar reoli datblygiad. Mae'r Nodiadau Cynghori Technegol yn rhoi cyngor ar y ffactorau i'w hystyried wrth geisio cyflawni'r tasgau hyn ond, yn y rhan fwyaf o achosion, nid ydynt yn diffinio'n glir y gofynion data ar gyfer cefnogi penderfyniadau cynllunio. Nid oes cyngor ar gael i awdurdodau cynllunio lleol ar sut i fonitro'r newidiadau mewn dosbarthiad a nodwedddion gweithgareddau defnydd tir pan yn trafod cynnwys polisiau unigol, neu ar y cysyniad bod datblygiad cynaliadwy yn cyfuno gwahanol agweddau. Fodd bynnag, mae'r Cynulliad yn datblygu dulliau o werthuso cynladwyedd er mwyn rhoi mwy o sylw i ddatblygiad cynaliadwy.

6.3.3. Bydd angen i'r Cynulliad ystyried y lefel sy'n addas (cenedlaethol, rhanbarthol, lleol) i asesu canlyniadau cynladwyedd. Gall y bydd angen ymdriniaeth ranbarthol ar bolisiau megis cludiant, gwastraff, tai a datblygiad economaidd. Buasai hyn yn achosi oblygiadau o safbwynt adnoddau i'r grwpiau gwirfoddol o awdurdodau lleol a phartneriaid sy'n bod. Rhoddwyd cyfrifoldebau newydd i awdurdodau lleol i adolygu ac asesu ansawdd aer a lefelau trafndiaeth. Mae'r gorchymyn a gafodd awdurdodau lleol i ymrafael yn gorfforaethol â materion cynladwyedd hefyd wedi ei atgyfnerthu drwy'r cyfrifoldebau sydd ganddynt bellach i sefydlu trefniadau ymysg partneriaid i baratoi strategaeth ddiogelu cymunedau, strategaeth ar gyfer cymuned, cynllun cludiant lleol, cynllun gwastraff rhanbarthol a chynllun bioamrywiaeth lleol.

6.3.4. Mae'n bwysig bod awdurdodau lleol yn mabwysiadu agwedd gyfunol at eu cyfrifoldebau fel nad yw datblygiadau mewn un maes yn gweithio yn erbyn rhai mewn meysydd eraill. Mae'n hanfodol eu bod yn deall cymhlethdod y broses sy'n arwain at dueddiadau cynaliadwy neu anghynaliadwy a phwysigrwydd rheolaeth gyfunol ar lefel gorfforaethol. Mae'n debyg y gwelir amrywiaeth rhwng gwahanol awurdodau lleol yng nghyfrifoldeb y gwasanaeth cynllunio a'r dulliau a ddefnyddir gan bob awdurdod lleol i gyfrannu at yr agenda cynladwyedd corfforaethol os na fydd y Cynulliad yn gosod targedau cynladwyedd penodol ar gyfer y gwasanaeth cynllunio.

6.4 Adnabod Dangosyddion a Setiau Data Addas

6.4.1. Gwnaeth y drydedd bennod ddadla'r achos am fwy o ymdrech ac adnoddau i'w gwario ar fonitro penderfyniadau cynllunio defnydd tir. Dangoswyd bod dangosyddion presennol perfformiad ac awgrymiadau a ddeuai oddi wrth Gymdeithas Swyddogion Cynllunio Cymru yn bennaf yn canolbwyntio ar y broses o wneud penderfyniadau ac ar y mewnbynnau a'r allbynnau. Mae monitro datblygiad cynaliadwy yn gofyn am set o ddangosyddion, sy'n mesur canlyniadau'r polisiâu sy'n dangos cyfeiriad y newid (a yw pethau yn gwella neu'n gwaethygu). Mae datblygiad cynaliadwy yn pwysleisio cyfuno materion a thrwy oblygiad fe ddylid bod mesurau cynladwyedd yn fesurau cyfunol yn ogystal.

6.4.2. Mae dadansoddiad o *Gynllun Cymru* yn enwi deg targed perthnasol i swyddogaeth cynllunio defnydd tir ac yn awgrymu dangosyddion y gellid eu defnyddio i fesur cynnydd tuag at y targedau hyn (Ffigur 5). Gwnaeth Pennod 5 ddadansoddi archwiliad data o setiau data awdurdod lleol ac adnabod deg set ddata cynllunio defnydd tir lle roedd y sylw mwyaf yn cael ei roi i lefel awdurdod lleol (Ffigur 15 yn yr atodiad)

6.4.3. Ceir cryn orgyffwrdd ar fesurau ansawdd yr amgylchedd rhwng y ddau dabl hyn. Y gwahaniaethau amlycaf yw nad yw dau o'r targedau a nodwyd yn *Cynllun Cymru*, sef ffermio organig a safonau adeiladu tai cymdeithasol, yn faterion na ofynwyd iddynt gael eu trafod yn flaenorol gan awdurdodau cynllunio lleol. O safbwynt dau darged arall, ailgylchu gwastraff ac ynni adnewyddol, mae awdurdodau cynllunio lleol yn tueddu i ddibynnu ar ddata o ffynonellau eraill i gyfrannu gwybodaeth i bolisiâu cynllunio. Mae *Cynllun Cymru* yn cynnwys tri tharged ar gyfer cynladwyedd cludiant, maes y mae awdurdodau lleol ond yn ddiweddar yn dechrau ei daclo. I'r gwrthwyneb, o'r deg set ddata fwyaf gynhwysfawr a gasglwyd gan awdurdodau lleol, dim ond pump ohonynt sy'n cefnogi targed penodol yn nogfennau polisi'r Cynulliad. Ni sonnir am fesurau penodol ar gyfer yr angen am dai, tir sy'n debyg o gael ei lygru, y tir sydd ar gael ar gyfer gwaith ac ar gyfer tai a thir llwyd yng *Nghynllun ar gyfer Cymru* er y cynhwysir casglu data ar y ddau olaf yn Nodyn Cynghori Technegol 1.

6.4.4. Dylai'r deg set ddata hyn (Ffigur 15) sy'n rhoi sylw cynhwysfawr i Gymru gyfan, ffurfio sylfaen i ffurfio dangosyddion penodol mwy manwl sy'n abl i fesur y modd y gweithredir polisiâu defnydd tir cynaliadwy'r Cynulliad ar lefel awdurdod lleol dros y 5-10 mlynedd nesaf. Bydd angen gwneud mwy o ymchwil gyda'r awdurdodau lleol er mwyn trosi y rhain yn fesurau addas a digonol ar gyfer monitro cynladwyedd.

6.5 Bylchau mewn Casglu Data

6.5.1. Mae ffigur 15 yn yr atodiad yn dangos mai ychydig o sylw a roddir i rai o'r setiau data allweddol ar draws awdurdodau lleol. Mae'r bylchau yn fwyaf amlwg yn nata cludiant, tir llygredig, yr angen am dai, a chynefinoedd a rhywogaethau a warchodir. Dim ond traean o'r awdurdodau a allai gadarnhau eu bod yn casglu (neu yn defnyddio) data at hollti moddau neu'r defnydd o gludiant cyhoeddus. Yr un modd, ychydig dros draean yr awdurdodau a feddai gofrestr arbennig o gynefinoedd a rhywogaethau a warchodid, er bod y rhain bellach yn gyfrifoldeb statudol. Mae'r

angen am dai neu dai cynaliadwy yn fater anodd i bolisi cynllunio ac yn gofyn am ddata lleol o ansawdd da i helpu cynnal polisiâu cynllunio lleol a phenderfyniadau rheoli datblygiad.

6.5.2. Buasem hefyd yn awgrymu gwelliannau yn y ffordd y cesglir data ar hyn o bryd gan y WDA ar ran y Cynulliad. Yn arbennig, gellid addasu system strwythedig Cyd-Astudiaethau Argaeledd Tir ar gyfer Tai (CATT) (JHLAS) rhwng yr awdurdod lleol, y WDA a ffederasiwn Adeiladwyr Tai i gwblhau'r wybodaeth a gesglir gan y Cynulliad ar WHO2. Datgelodd ein hymchwil empiraidd broblemau wrth gynhyrchu ffigurau ddiffiniol ar gyflenwad tai yng Nghymru a gallai dyfais rymus y WDA ar gyfer adnabod cyflenwad tir ar gyfer tai wneud hyn drwy, yn syml, fabwysiadu'r un amseru, yr un cyfnodau cyfeirio a'r un set o ddiffiniadau ar gyfer holl awdurdodau lleol Cymru. Mae'r system CATT yn cael ei hadolygu i gasglu gwybodaeth am ddatblygiad tai ar dir brown a thir glas, a hefyd i gasglu gwybodaeth am gartrefi fforddiadwy a fydd o fudd i'r Cynulliad. Gellir rhoi'r gwelliannau hyn mewn grym ar unwaith.

6.5.3. Bydd yr argymhellion hyn yn gosod galwadau ychwanegol ar awdurdodau cynllunio lleol ar adeg pan ofynnir iddynt gefnogi darparu Cynlluniau Rheoli Ansawdd Aer, Cynlluniau Gweithredu Bioamrywiaeth Lleol, Cynlluniau Cymunedol, a Chynlluniau Gwastraff Rhanbarthol. Bydd cynnydd yn dibynnu ar gefnogaeth ariannol gan y Cynulliad ar gyfer datblygu fframwaith mwy grymus i wella casglu, coladu a gwasgaru gwybodaeth.

6.6 Dulliau a Safonau Casglu Data

6.6.1. Mae'r ymchwil wedi tanlinellu'r amrywiadau eang yn y ffordd o gasglu, cofnodi, rheoli a diweddarau data. O fewn yr un set ddata ceir amrywiaeth yn y dull y gellir cael gwybodaeth a'i chyflwyno i gyrff cenedlaethol. Ychydig yw'r nifer o awdurdodau sy'n berchen ac yn defnyddio system gorfforaethol, gynhwysfawr iawn o reoli data. Mae hyn yn cyferbynnu'n arbennig ag awdurdodau llai a unwyd yn ystod ail-drefnu llywodraeth leol lle mae nifer o systemau gwahanol yn gweithredu gyda'i gilydd. Dangosodd yr ymchwil bod llawer o rannu data yn digwydd o fewn awdurdodau lleol a bod cynllunwyr lleol yn edrych ar yr angen am ddata o safbwynt rheoli strategol ac yn dibynnu ar rannu data gyda chyrrff allanol i wireddu swyddogaethau cynllunio.

6.6.2. Dim ond megis dechrau trafod a datblygu eu anghenion ar gyfer monitro a llunio mecanwaith y mae'r rhan fwyaf o awdurdodau cynllunio lleol. Maent wedi sylweddoli bod angen data ychwanegol at fonitro effeithiolrwydd y Cynllun Datblygu Unedol ac ar gyfer strategaethau newydd ar dai, cludiant a bioamrywiaeth. Nid oes unrhyw arwydd bod yr arbenigedd sydd ei hangen i drafod hyn i gyd yn cynyddu ar yr un raddfa. Fodd bynnag, mae'r cyflenwad presennol o ddata o dan y fath amgylchiadau yn llawn o broblemau. Gall yr un data gael ei gasglu gan wahanol bobl, gall na fydd diffiniadau o eitemau ystadegol tebyg yn amrywio fawr ond byddant yn golygu dyblygu'r ymdrech i gael canlyniadau sy'n gwahaniaethu fawr ddim, a gall y bydd amseru'r ceisiadau hefyd yn amrywio ychydig – eto'n gofyn am ddyblygu'r ymdrech heb fawr iawn o werth ychwanegol.

6.6.3. Mae cysondeb y data a gasglwyd yn bwysig pan gydgesglir y data ar raddfa ofodol uwch. Mae *Cynllunio Cymru* wedi darparu diffiniad o "dir llwyd" (Ffigur 7). Bydd angen i'r fersiwn ddiwygiedig nesaf o NCT1 hybu'r defnydd o'r diffiniad hwn. Yr

un modd, mae angen egluro'r canllawiau a'r diffiniadau ar gyfer casglu data am Dir Diwydiannol neu Dir Gwaith er mwyn sicrhau data cymharol. Mae'r Astudiaethau Argaeledd Tir ar gyfer Tai a'r monitro o berfformiad Gwerth Gorau yn enghreifftiau cydnerth o dulliau casglu data. Mae'r holl awdurdodau cynllunio lleol wedi arfer defnyddio'r systemau casglu data hyn ac i bob diben maent i gyd yn cydweithio o fewn dyddiadau penodedig a osodir. Mae'n bwysig y cytunir ymlaenllaw ar y fethodoleg a'r diffiniadau gyda'r awdurdodau lleol cyn bod setiau data ychwanegol yn cael eu casglu ar gyfer y Cynulliad ac asiantaethau eraill. Dylai cyngor, arweiniad ac hyfforddiant fod yn sail i bob agwedd o ddatblygu setiau data.

6.6.4. Mae Ffigur 16 (yn yr atodiad) yn dangos bod y mwyafrif o'r deg set data allweddol wedi eu daeargyfeirio gan ddefnyddio'r system gyfeirnodau grid cenedlaethol. Mae daeargyfeirio'r data yn bwynt cychwyn gwerthfawr iawn i awdurdodau lleol sy'n awyddus i symud eu setiau data i'r System Wybodaeth Ddaeryddol. Mae angen i'r Cynulliad roddi sylw i fater cysondeb SWDd ar lefel genedlaethol gan nad oes gan ADC(WDA) system SWDd. Ar hyn o bryd nid yw gwybodaeth ar gyfeirnodau safleoedd tai a gwaith yn cael ei chasglu'n systematig.

6.6.5. Ychydig yw'r awdurdodau sy'n adrodd bod eu setiau data yn gyson â Rhestr Eiddo a Thir Cenedlaethol nag ag unrhyw safonau eraill. Mae diffiniadau hefyd yn achosi cryn rwystr, yn arbennig pan nad yw metaddata yn bosibl ar gyfer rhai ffurflenni a ddychwelir ddim yn bodoli. Buasai awdurdodau lleol yn gwerthfawrogi cyngor gan y Cynulliad ar yr arfer gorau ar faterion megis safonau data yn cynnwys graddfa ddigido ar draws Cymru, casglu data, y dull mesur, storio, adfer a graddfeydd amser. Gall bod rhan i chwarae yma gan UDLIL (LGDU) i gynghori ACLlau ar y systemau SWDd priodol ar gyfer eu hanghenion, a'r safonau casglu a rheoli data.

6.6.6. Mae angen i'r Cynulliad fod yn weithredol yn chwilio am ffyrdd i wella gallu'r awdurdodau lleol yn eu dulliau o ddelio â data. Mae ad-drefnu'r galwadau ar ddaliadau data awdurdodau lleol yn dasg enfawr ac yn gofyn am ymgynghoriad manwl â'r holl fudd-ddeiliaid. Mae'r adnoddau staff yn barod yn gyfyngedig ar lefel awdurdod lleol ac yn gyfangwbl brysur â thasgau eraill. Yn aml mae awdurdodau yn ddiffygiol mewn arbenigedd a gwybodaeth yn ogystal ag yn brin o ran arian i brynu caledwedd a meddalwedd. Mae ystyriaethau ariannol yn gorbwyso popeth arall.

6.7 Argymhellion

6.7.1. Mae'r adran olaf hon yn cyflwyno argymhellion yr adroddiad, gan ddsbarthu cyfrifoldebau a thasgau i'r asiantaethau allweddol sy'n ymwneud â newidiadau.

6.7.2. Y Cynulliad:

- (1) Datblygu set o ddangosyddion datblygiad cynaliadwy y cytunir arnynt yn genedlaethol i asesu effeithiolrwydd polisi a mesur cynnydd mewn cyflawni cynaladwyedd ar lefelau cenedlaethol, rhanbarthol a lleol. Gallai'r deg set ddata allweddol a nodwyd yn Ffigur 15 (yn yr atodiad) ffurfio sylfaen at ffurfio mesurau cynllunio defnydd tir cynaliadwy. Bydd angen ymchwil bellach i drosi'r mesurau hyn i ddangosyddion addas a digonol ar gyfer cynaladwyedd. Ar hyn o bryd ceir bylchau arwyddocaol yn nata cludiant, tir llygredig, yr angen am dai a chynefinoedd a rhywogaethau sy'n cael eu gwarchod. (cf. Adran 5.2).
- (2) Adolygu Nodiadau Cynghori Technegol yn unol â gofynion data a monitro *Polisi Cynllunio Cymru a'r Cynllun ar gyfer Cymru* a darparu arweiniad clir digamsyniol. Defnyddio NCTau i gynghori ar ddulliau o gael data sy'n ddbynnol ac y gellir eu cymharu. Gallai y rhain gynnwys canllawiau ar ddiffiniadau ar gyfer casglu data ar dir diwydiannol a gwaith a'r fethodoleg i'w defnyddio o safbwynt Asesiadau ar Anghenion Tai (cf. ffigur 1 ac adran 4.3).
- (3) Nodi adnoddau digonol ar gyfer ad-drefnu a gwella ansawdd, cysondeb a pherthnasedd data ystadegol awdurdod lleol. Rhoddi blaenoriaeth i hyfforddi aelodau a etholwyd ac uwch reolwyr mewn rheoli data a defnyddio SWDd. Cefnogi nod *Cynllun Gofodol Cymru* i wneud penderfyniad ar sail tysiolaeth a hybu potensial SWDd i arddangos a defnyddio data. Cefnogi mentrau megis Rhestr Eiddo a Thir Cenedlaethol fel modd o sefydlu safonau data ar draws holl weithgareddau awdurdodau lleol (cf adran 5.6).
- (4) Cysylltu'r monitro perfformiad presennol o gynllunio defnydd tir â gwerthusiad defnydd tir cynaliadwy er mwyn gallu cynnig gwell cydbwysedd rhwng y broses gynllunio a chanlyniadau'r polisi (effeithiau ar y ddaear). O gofio cyfrifoldeb y Cynulliad i ddarparu datblygiad cynaliadwy a rôl hanfodol system gynllunio defnydd tir i wireddu hyn, mae'n ymddangos bod yr achos i ddod â'r ddwy agwedd hon o waith at ei gilydd yn cryfhau'n gynyddol. Cefnogi cyfuno timau Gwerth Gorau a Datblygiad Cynaliadwy (cf. pennod 3)
- (5) Ad-drefnu y galwadau a ddaw ar ddaliadau data awdurdodau lleol o gyfeiriad Awdurdod Datblygu Cymru, is-adrannau'r Cynulliad, ac asiantaethau canolog eraill megis CIPFA a'r Comisiwn Archwilio i sicrhau trosglwyddiad effeithiol o setiau data a dileu y ceisiadau dyblygedig am doreth o wybodaeth sy'n aml yr un peth, neu ond yn amrywio fawr ddim o geisiadau eraill am ddata. Mae ad-drefnu yn dasg enfawr a bydd yn gofyn am ymgynghori manwl â'r holl fudd-ddeiliaid. (pennod 4).
- (6) Rhoi adnoddau i Uned Ddata Llywodraeth Leol Cymru fel canolbwynt data, fel cyfleuster rheoli data ac fel cyfeirbwynt i'r gwaith datblygu a hyfforddi gyda llywodraeth leol. Mae UDdLIL mewn safle da i gyflenwi gwybodaeth i'r Cynulliad ar ddata amgylcheddol ar lefel leol ac i weithio gyda'r Gyfarwyddiaeth Ystadegol, awdurdodau lleol ac asiantaethau eraill sy'n gallu cyflenwi y blociau adeiladu i

ddarparu mwy o ddata sy'n haws cael gafael arnynt ac o ansawdd gwell ac sy'n berthnasol.(cf. ffigur 6).

- (7) Cysylltu â'r awdurdodau lleol drwy Uned Ddata Llywodraeth Leol er mwyn dethol dangosyddion defnydd tir cynaliadwy addas. Awgrymwn gyfnod o ddefnydd gwirfoddol drwy astudiaeth beilot i helpu awdurdodau lleol ddatblygu dangosyddion cynaliadwyedd lleol a'u cyfuno â'r gyfundrefn Gwerth Gorau, cyn pennu set statudol allweddol o ddangosyddion i'r holl awdurdodau lleol. Nid oes data sylfaenol ar gael eto ar gyfer yr holl ddangosyddion ymhob un o'r awdurdodau lleol. Gall y bydd awdurdodau lleol yn dymuno ychwanegu targedau a dangosyddion o darddiad lleol at y rhestr hon fel rhan o'u diagnosis corfforaethol eu hunain o'r gwasanaethau maent yn eu cyflawni (cf. ffigur 5).

6.7.3. Uned Ddata Llywodraeth Leol (Cymru):

- (1) Mae gan yr Uned Ddata ran allweddol i'w chwarae yn y dyfodol i gydweithio gydag awdurdodau cynllunio lleol i gysoni casglu data a'r gweithdrefnau a gyflwynir. Mae angen edrych ar fater cysondeb SWDd ar lefel genedlaethol, a gall y bydd cyfle yma i UDdLIL gynghori'r ACLlau ar y system fwyaf priodol ar eu cyfer, ac ar gasglu a rheoli data (cf. adran 5.6)
- (2) Yn y tymor hir dylai'r Uned Ddata ddod yn ystorfa i'r holl ffurflenni (y Set Ddata Craidd) y mae'n ofynnol i awdurdodau lleol Cymru eu llenwi ar gyfer llywodraeth cenedlaethol. Buasai hyn yn gofalu mai dim ond unwaith y cesglir y data, ac y gellid ymateb i unrhyw ofynion pellach a ddaw i'r awdurdod lleol o un ganolfan adnoddau ganolog – yr Uned Ddata. I gyflawni hyn, bydd yn rhaid i'r UDdLIL gael rhan yn ad-drefniad a chyd-drefnu y casgliadau presennol o ddata ar gyfer awdurdodau lleol. Dylai hefyd fod y lle cyntaf y try awdurdodau lleol ato neu gysylltu ag ef os am gael gafael ar wybodaeth (cf. penodau 4 a 5).
- (3) Dylai'r Uned Ddata arwain yr ad-drefniad o'r setiau data ar ran y Cynulliad gan weithio gyda grwpiau o arbenigwyr o awdurdodau lleol i helpu gyda'r gwaith manwl ar dargedau, dangosyddion (cf. pennod 3), diffiniadau, safonau a GIS (cf. adran 5.6)

6.7.4. Awdurdodau Lleol:

- (1) Mynegi polisiâu cynlluniau mewn ffurf sy'n hyrwyddo monitro ac adolygu. Adnabod anghenion data lleol a sefydlu systemau monitro addas. Adolygu effeithiau gofodol y Cynllun Datblygu Unedol a phenderfyniadau ynglyn â rheoli datblygiad yn rheolaidd a chyhoeddi adroddiadau monitro (cf. adran 3.5)
- (2) Gweithio gyda'r Cynulliad ag Uned Ddata Llywodraeth Leol i gytuno ar ddiffiniadau safonol ar gyfer monitro dangosyddion allweddol polisi cynllunio defnydd tir cynaliadwy megis safonau monitro llygredd tir, trafnidiaeth ac ansawdd aer, ac i wella ansawdd y data. (cf. ffigur 5 a phennod 4).

CYFEIRIADAU

CEC Comisiwn CEC y Cymunedau Ewropeaidd (1999) ESDP European Spatial Development Perspective. Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union. Brwsel: CSD

Cyngor Cefn Gwlad Cymru (2001) System Wybodaeth LANDMAP – methodoleg LANDMAP (ar gael ar-lein <http://www.ccw.gov.uk/>)

DETR Adran yr Amgylchedd, Trafnidiaeth a'r Rhanbarthau (1999a) A Better Quality of Life: A Strategy for Sustainable Development in the UK. Llundain: Llyfrfa Ei Mawrhydi.

DETR Adran yr Amgylchedd, Trafnidiaeth a'r Rhanbarthau (1999b) Quality of Life Counts: Indicators for a Strategy for Sustainable Development for the UK. Llundain: Llyfrfa Ei Mawrhydi.

DETR Adran yr Amgylchedd, Trafnidiaeth a'r Rhanbarthau (2000) Local Quality of Life Counts – A Handbook for a Menu of Local Indicators of Sustainable Development. Llundain: Llyfrfa Ei Mawrhydi.

DTLR Adran Drafnidiaeth, Llywodraeth Leol a'r Rhanbarthau (2002) Information Communications Technology in planning. Llundain: DTLR (ar gael ar-lein <http://www.planning.dtlr.gov.uk/ict/pdf/ict.pdf>)

DTLR Adran Drafnidiaeth, Llywodraeth Leol a'r Rhanbarthau (2001) Planning Green Paper. Planning: Delivering a Fundamental Change. Llundain: Adran Drafnidiaeth, Llywodraeth Leol a'r Rhanbarthau.

Asiantaeth yr Amgylchedd Cymru a Lloegr (2000) The State of the Environment of England and Wales: the Land. (ar gael ar-lein <http://www.environment-agency.gov.uk>)

Fanning, D. (1997) Radical change falters over funding. Estates Gazette, Ionawr 11, Cyfrol 9702, tt 58-59

Jackson, G.; Lewis, C. (1996) Local government reorganisation in Scotland and Wales. Population Trends, Gwanwyn 1996 (83), tt 43-51

Cynulliad Cenedlaethol Cymru (2000a) BetterWales.com. Caerdydd: Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

Cynulliad Cenedlaethol Cymru (2000b) Cynllun Datbygu Gwledig ar gyfer Cymru 2000-2006 Caerdydd: Cynulliad Cenedlaethol Cymru .

Cynulliad Cenedlaethol Cymru (2001a) Cynllun ar gyfer Cymru 2001. . Caerdydd: Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

Cynulliad Cenedlaethol Cymru (2001b) Cynllun Gofodol Cymru – Y Llwybr i Ddatblygu Cynaliadwy. Drafft Ymgynghorol. Caerdydd: Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

Cynulliad Cenedlaethol Cymru (2001c) Fframwaith Trafnidiaeth ar gyfer Cymru. Caerdydd: Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

Cynulliad Cenedlaethol Cymru (2001d) Angen y Cynulliad am ystadegau Cludiant. Adroddiad gan Glyn Jones, Cyfarwyddwr Ystadegol. Caerdydd: Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

Simmons, M. (1996) So long, farewell, it's time to say goodbye... . Estates Gazette, Ebrill 6, Cyfrol 9614, tud46-48

Cymdeithas Swyddogion Cynllunio yng Nghymru (2002) Dangosyddion Lleol ar gyfer Gwasanaeth Cynllunio Polisi. Moving towards Excellence in Planning (ar gael ar-lein <http://www.planningofficers.org.uk>)

Llywodraeth Cynulliad Cymru (2002a) Polisi Cynllunio Cymru. Caerdydd: Cynulliad Cenedlaethol Cymru (ar gael ar-lein <http://www.wales.gov.uk/subiplanning/content/planningpolicy/planningpolicy-e.pdf>)

Llywodraeth Cynulliad Cymru (2002b) Cynllunio: cyflawni dros Gymru. Caerdydd: Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

Llywodraeth Cynulliad Cymru (2002c) Frhyddid a Chyfrifoldeb mewn Llywodraeth Leol. Datganiad Polisi gan Lywodraeth Cynulliad Cymru. Caerdydd: Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

Llywodraeth Cynulliad Cymru (2002d) Cymru'n Ennill. Strategaeth Ddatblygu Economaidd Genedlaethol Llywodraeth Cynulliad Cymru. Caerdydd: Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

Y Swyddfa Gymreig (1997) Nodyn Cynghori Technegol (NCT) (TAN) 1. Cyd-Astudiaethau ar Gaffaeledd Tir ar gyfer Tai. Caerdydd: Llyfrfa Ei Mawrhydi.

ATODIAD 1

Amcanion a Methodoleg Ymchwil

Comisiynwyd yr ymchwil gan Lywodraeth Cynulliad Cymru fel rhan o'r Rhaglen Ymchwil Cynllunio. Ymgwymerwyd â'r ymchwil gan Ganolfan yr Amgylchedd a Chynllunio, Prifysgol Gorllewin Lloegr, Bryste, DU ac fe'i gwnaethpwyd rhwng Tachwedd 2001 ac Ebrill 2002. Nodai briff yr ymchwil mai pwrpas y prosiect oedd cynghori'r Cynulliad am ofynion data a gwybodaeth, er mwyn monitro'n effeithiol y System Gynllunio yng Nghymru.

Amcanion penodol yr ymchwil oedd:

- 1) I ymgymryd ag archwilio'r wybodaeth ar gynllunio a defnydd tir cysylltiedig sy'n cael ei chasglu ar hyn o bryd gan y llywodraeth a chyrrff eraill, ac i ystyried ei gwerth.
- 2) Adnabod y bylchau mewn gwybodaeth ar lefelau cenedlaethol, rhanbarthol a lleol ac i archwilio dichonoldeb casglu gwybodaeth newydd/ychwanegol i lenwi'r bylchau hyn
- 3) Cynghori ar gyfnodoldeb addas ar gyfer y data.

Roedd methodoleg yr astudiaeth yn cynnwys pedwar prif gam:

- **Astudiaeth o Bosibiliadau** gan gynnwys adolygu adroddiadau'r Cynulliad ar argaeledd a gofynion data a natur y data a gasglwyd. Yn ychwanegol, fe ystyrir yn yr adroddiad cefndir hwn, systemau storio ac adfer data gan y DTLR, a Gweithgorau'r Alban a Gogledd Iwerddon.
- **Archwiliad Data** yn cynnwys holiadur ar bosibiliadau'r casglu presennol a'r systemau TG sy'n bodoli, a chyfweliadau grwp ar argymhellio y dyfodol ar gasglu data, gyda golwg o adnabod problemau a chyfleon perthnasol i gasglu a rheoil data o fewn awurdodau lleol Cymru.

Anfonwyd holiadur archwiliad data (gweler atodiad 2) i bob un o'r 25 Prif Swyddog Cynllunio yn awdurdodau unedol a Pharciau Cenedlaethol. Ynghyd â'r ffurflen archwilio anfonwyd hefyd lythyr yn egluro yr ymchwil, y cyfarwyddiadau ac enghraifft o ffurflen archwiliad wedi ei chwblhau. Anfonwyd hefyd at bob swyddog cyswllt cynllunio (gweler atodiad 3) restr o destunau i helpu diffinio yr hyn ddylid ei gynnwys fel 'set ddata cynllunio defnydd tir' yn ogystal â chyfarwyddiadau y dylid cwblhau ffurflen archwilio ar wahân ar gyfer bob un defnydd tir a set ddata gynllunio. Roedd Grwp Llywio Cynulliad Cymru yr ymchwil hwn yn barod wedi egluro diben yr ymchwil drwy lythyru â'r holl awdurdodau. Apwyntiwyd swyddog cyswllt ar gyfer cynllunio i weithredu fel pwynt cyswllt ac i gynorthwyo gyda chyd-drefnu'r ffurflenni archwiliad data.

Ni wnaeth dau awdurdod cynllunio lleol gymryd rhan yn yr archwiliad data. Dychwelodd awdurdod arall, y trydydd, ei ffurflenni archwiliad, ond ni chynhaliwyd trafodaeth grwp. Yn y 22 ACLI arall, fe gynhaliwyd trafodaethau grwp yn ddiweddarach gyda swyddogion perthnasol o'r Adrannau Cynllunio, Datblygiad Economaidd, Tai, Stadau a Phriffyrdd. Cynhaliwyd cyfarfodydd hefyd gyda'r pump is adrannau Llywodraeth Cynulliad Cymru a'r Cyrff Cyhoeddus a noddir

gan y Cynulliad. Pwrpas y cyfarfodydd hyn oedd cael gwybod am fethodoleg yr ymchwil ac ansawdd data pob set ddata, i wneud ymholiadau i'r systemau rheoli data sy'n bodoli ac i ganfod i ba raddau y rhennir a chymherir data ar raddfa ofodol uwch. Defnyddiwyd profforma gyffredin at bob trafodaeth o fewn yr awdurdodau lleol (gweler atodiad 4). Fe barodd y cyfarfodydd gyda phob awdurdod lleol rhwng 90 munud a 2 awr.

- **Dadansoddiad o gasglu data** ac anghenion monitro yn y dyfodol yn cynnwys dadansoddiad o ddogfennau strategaeth yng Nghymru gyda golwg ar anghenion dangosyddion cynllunio defnydd tir arfaethedig a chasglu data. Fe werthuswyd y bylchau mewn casglu data gan awdurdodau lleol Cymru, yn ogystal â chymharedd a chysondeb y data a gasglwyd ar draws Cymru, a dadansoddiwyd y defnydd a photensial SWDd a systemau rheoli a storio data electronig eraill. Mae'r dadansoddiad o'r data wedi ei rannu â Llywodraeth Cynulliad Cymru a'r awdurdodau lleol a gymerai ran yn yr ymchwil.
- **Cyngor ar Bolisi i Gynulliad Cenedlaethol Cymru** drwy ledaenu'n ddiweddarach y canlyniadau mewn adroddiad ysgrifenedig ar bapur, ar wefan y Cynulliad ac mewn seminar rhyngweithredol.

Cynghorwyd yr awdurdodau lleol y buasai Ffigurau 15 ac 16 yn cael eu cyhoeddi yn yr adroddiad terfynol.

ATODIAD 2

Ffurflen Holiadur Archwiliad Data

Teitl y set ddata

Disgrifiad byr o'r set ddata

Perchennog y set ddata

Ffynhonnell y data

Defnyddwyr y set ddata

(cylchwch)

Cludiant

Cartrefu

Dieithrwrch cymdeithasol

Diwylliant

Ansawdd yr amgylchedd

Anghenion trefol a gwledig

Arall (nodwch).....

Datblygiad economaidd

Poblogaeth ac ymfudo

Cynllunio

Twristiaeth

Cynaliadwyedd

Defnydd o'r set ddata

Amllder diweddarau

Dyddiad cyhoeddi cyntaf

Sector eiddo

(cylchwch)

Swyddfa Adwerth Diwydiannol Hamdden Pob un

Eraill (noder).....

Ardal ddaearyddol berthnasol Cymru Gyfan

Rhanbarth (noder pa un).....

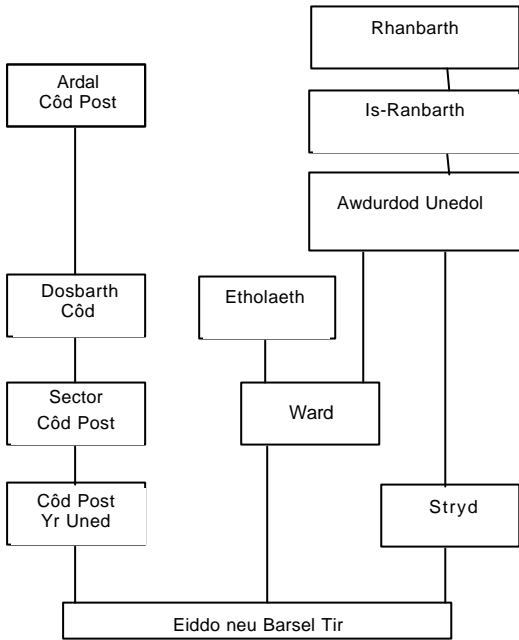
Awdurdod Unedol (noder pa un).....

Dinas neu dref (noder pa un).....

Eraill (noder).....

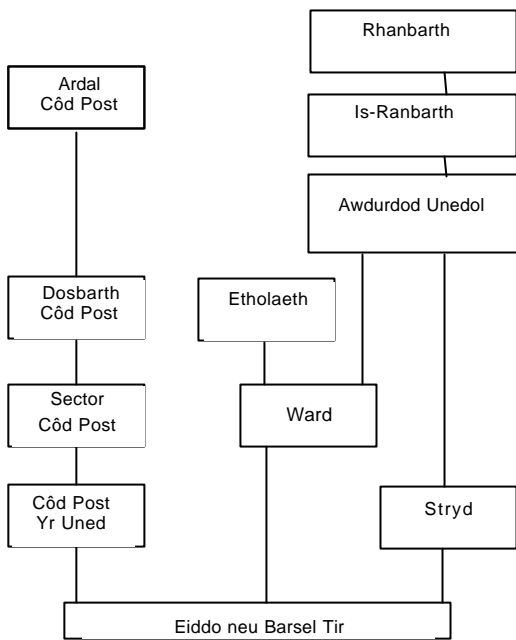
Graddfa ddaearyddol casglu'r data

Nodwch y raddfa ddaearyddol a ddefnyddir wrth casglu data hyn drwy gylchu'r blwch mwyaf addas ar y diagram

Graddfa ddaearyddol cyhoeddi'r data

Nodwch y raddfa ddaearyddol a ddefnyddir wrth cyhoeddi data hyn drwy gylchu'r blwch mwyaf addas ar y diagram

Cyfeirnod daearyddol (cylchwch)

Cyfesurynnau'r Grid Cenedlaethol
Cyfeiriad
Côt Post
Ward
Awdurdod Lleol
Rhanbarth

Ffurff y data (cylchwch)

Papur	Adroddiad Crynhoad
Electronig	Rhyngrwyd Cronfa ddata GIS Taenlen
Eraill (noder).....	

Amcan gôst y casglu (cylchwch)

<£10	£10-£99	£100-£999	£1,000-£9,999	>£10,000
------	---------	-----------	---------------	----------

Cyrchiad (cylchwch)

Fel arfer ar gael os gofynnir	i gyrff cyhoeddus i gyrff preifat
Tanysgrifio Cylchrediad cyfyngedig	

Cwblhawyd y ffurflen gan:

Manylion cyswllt (ffôn ac e-bost)

ATODIAD 3

Diffinio Ffiniau Cynllunio Defnydd Tir

CLUDIANT

Damweiniau trafnidiaeth
Llwybrau Cludiant Cyhoeddus/Hygyrchedd
Dewis Moddol, Pellteroedd a deithiwyd a Maint

CYNLLUNIO/TAI

Rheolau Adeiladu
Ceisiadau Cynllunio
Tai Fforddiadwy
Ail Gartrefi/Cartrefi Gwyliau
Cofrestr Adeiladau Rhestredig
Rhestr henebion
Ardaloedd Cadwraeth
Ardaloedd Gwelliannau Masnachol a Diwydiannol
Amcangyfrifon Poblogaeth
Astudiaethau Argaeledd Tir ar gyfer Tai
Tai a Godwyd ar Dir a Ddatblygwyd yn Flaenorol
Perchenogaeth Tir, Manylion Adeiladu, Sefydliadau, Gweithredoedd
System rheoli mynediad i gefn gwlad / hawliau tramwy cyhoeddus

DATBLYGIAD ECONOMAIDD

Arolygon Tir Busnes a Diwydiant / y Gofrestrfa Dir
Mentrau Bach a Mawr, cychwyniadau Busnes

YR AMGYLCHEDD

Ardaloedd mewn perygl o gael eu gorlifo
Allyriannau Llygredd Aer
Tueddiadau mewn Cynefinoedd Naturiol
Poblogaethau adar gwyllt
Ansawdd dyfroedd yfed, afon ac ymdrochi
Cynhyrchu Gwastraff, Ailgylchu a Chladdu Sbwriel

ATODIAD 4

Holiadur Profforma ar gyfer cyfweiliadau Awdurdod Lleol

1. Trafod ffurflenni archwiliad data er mwyn sefydlu:

- sut y defnyddir data,
- lle ceir bylchau a gorgyffyrddiadau mewn data, a
- sut y rhennir data a rhwng pwy.

2. Trafod setiau data unigol

2.1 Diffiniad safonol o set ddata: sut y'i cesglir, maint sampl, methodoleg arolwg, cryfder y casgliad ayyb.?

2.2 Ansawdd data: pa mor gywir, gyfredol a chyflawn yw'r data? Pa ardaloedd sy'n cael sylw?

2.3 Pa mor ddefnyddiol yw'r set data ar gyfer y pwrpasau hyn?

2.4. Pa welliannau a groesewir / a gynllunir ('ffitrwydd ar gyfer pwrpas' y setiau data penodol ar gyfer gweithgarwch penodol)?

Beth yw'r defnydd cyfredol a'r ymlyniad cynllunedig at safonau o safbwynt cyferinodi data cynllunio defnydd tir a data cysylltiedig? (Er enghraifft: y defnydd o BS7666 (Rhestr Tir ac Eiddo) ar gyfer data lefel eiddo a darnau o dir, y defnydd o godau post neu feysydd daearyddol safonol eraill ar gyfer data a cydgasglwyd). A gofnodir gwybodaeth am y setiau data mewn ffordd safonol?

2.5 A oes gennych unrhyw syniad o gost casglu'r setiau data hyn? (amcangyfrifon o amser-person/gwir gost)

3. Blaen-gynllunio

3.1 A oes unrhyw fylchau mewn casglu data defnydd tir ac yn eu hargaeledd?

3.2 Beth yw'r cynigion at y dyfodol i gasglu data newydd/ychwanegol i fwydo dylunio polisi a monitro penderfyniadau cynllunio (e.e. o safbwynt PPC (PPW))?

3.3 A oes SWDd neu gronfa ddata gyfrifiadurol arall ar gael i reoli data? Os oes, pa un? Beth yw'r cynigion ar gyfer y dyfodol i wella rhwyddineb cael gafael ar ddata a storiwyd o safbwynt staff mewnol ac unigolion ac asiantaethau o'r tu allan? A ydych yn rhagweld newidiadau i'ch systemau rheoli data?

ATODIAD 5

Ffigurau 14, 15 a 16

Ffigur 14: Rhestr o Ddata a Gasglwyd gan awdurdodau Lleol Cymru yn ôl Pwnc¹⁰

Pwnc	Rhestr o ddata a gasglwyd (yn nhrefn nifer y ffurflenni a ddychwelwyd)
Cynllunio /Tai	<ul style="list-style-type: none"> • Astudiaeth Argaeledd Tir ar Gyfer Tai (NCT 1)(TAN 1) (23) • Arolwg Manwerthu (NCT 4) (17) • Amcangyfrifon neu broffwydoliaethau o boblogaeth (16) • Tir Llwyd / Adnoddau Tir (10) • Tir a allai fod yn llygredig (9) • Gwybodaeth am berchnogaeth tir / Cofrestr Asedau (9) • Astudiaeth o Anghenion Tai (9) • Lleoliadau Tirlenwi (7) • Tai fforddiadwy (6) • Lleoliadau a Gwastraff Mwynol (6) • Cyfleusterau Aneddiadau (6) • Rheoliadau Gwrychoedd (5) • Siopau manwerthu y tu allan i'r dref (4) • Ystadegau Tai Cymru (4) • Tai wedi'u Hadeiladu ar Dir Wedi'i Ddatblygu Eisoed (4) • Tai a Gwblhawyd (3) • Tai Amlddaliadaeth (3) • Ardaloedd Agored Cyhoeddus ac Adloniadol (3) • Cynnydd / Monitro Cynllun Datblygu (3) • Chwareli (2) • Monitro Prisiau Tai (2) • Defnydd Tir Trefol (2) • Tai Anedd a Addaswyd (2) • Ail Dai (2) • Cyfleusterau Cyfarpar ar gyfer Chwarae (1) • Rhestr Cenedlaethol o Strydoedd (1) • Arolwg o Feddiannaeth Breswyl (1) • WH 04 – Perfformiad Rheoli Tai (1) • Bwriadau Cynlluniau Lleol (1) • Cynlluniau Treftadaeth Dreftlun (1) • Amcangyfrifon Tai (1) • Ardaloedd Masnachol a Diwydiannol i'w Gwella (1) • Adroddiad Ansawdd Bywyd (1) • Cynllun Perfformiad Gwerth Gorau (1)
Rheoli Datblygiad	<ul style="list-style-type: none"> • Cofrestr Gynllunio (23) • Ardaloedd Cadwraeth (16) • Gorchmynion Cadwraeth Coed (NCT 10) (14) • Cofrestr Adeiladau Rhestredig Cenedlaethol (CADW) (14) • Coetir Hynafol (8) • Monitro Cyflawni Datblygiad (7) • Henebion (7) • Achosion Gorfodaeth (6) • Cofrestr adeiladau traddodiadol o bwys lleol (6) • Ceisiadau Rheoli Adeiladau (5) • Tir Comin / Grîn Pentref (4) • Cyflwr Adeiladau Hanesyddol (3) • Arolwg o Adeiladau mewn Perygl (3)

¹⁰ Allan o23 awdurdod cynllunio lleol yn cymryd rhan

	<ul style="list-style-type: none"> • Mastiau Telathrebu (2) • Erthygl 4: Cyfyngiadau ar ddatblygiad a ganiateir (1) • Camlesi (1) • Priffyrdd (1)
Cludiant	<ul style="list-style-type: none"> • Damweiniau trafndiaeth (11) • Cyfrifiadau Trafndiaeth (11) • Rhwydwaith Cludiant (10) • Hollti Moddol / Defnydd o Gludiant Cyhoeddus (7) • Meysydd Parcio (1) • Yn fodlon ar ddarpariaeth cludiant cyhoeddus (1)
Datblygiad Economaidd	<ul style="list-style-type: none"> • Arolwg Tir Gwaith / Diwydiant (18) • Ystadegau'r Farchnad Lafur (10) • STEAM – Arolwg Model neu o Dwristiaeth (4) • Carafanau (3) • Cofrestriadau busnes TAW / dadgofrestriadau (3) • Mynegrif Amddifadedd Lluosog ar gyfer Cymru (2) • Llety Twristaidd (2) • Gwybodaeth ar Weithwyr (2) • Canolfannau Agored (1) • Cynlluniau mewn Trefi (1) • Monitro niferoedd ymwelwyr (gan nodi safle) (1) • Gwariant cyfredol ar grantiau amrywiol (1) • Rhestr Aros am grantiau amrywiol (1)
Gwasanaethau Cefn Gwlad	<ul style="list-style-type: none"> • Hawliau tramwy Cyhoeddus (16) • Aseiad tirlun a/neu LANDMAP (16) • Gwybodaeth Fioamrywiol (rhywogaethau a chynefinoedd) (11) • Gwarchodfeydd Natur Lleol (9) • Safleoedd o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig (7) • Gwarchodfeydd Natur Cenedlaethol (6) • Ymgeisydd Ardaloedd Cadwraeth Arbennig (6) • Tirluniau Hanesyddol, Gerddi a Pharciau (6) • Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol (5) • Ardaloedd Gwarchodaeth Arbennig (4) • Safleoedd Bywyd Gwyllt (4) • Arfordir Treftadaeth (4) • Cyfrifiad Amaeth Cymru (2)
Yr Amgylchedd ac Iechyd yr Amgylchedd	<ul style="list-style-type: none"> • Ansawdd Aer (15) • Ardaloedd mewn Perygl Gorfifiad (7) • Gwastraff (6) • Dwr Yfed Preifat (2) • Ansawdd Dwr Yfed (2) • Ansawdd Afon (2) • Adroddiad Cyflwr yr Amgylchedd (2) • Monitro Swn (2) • Dwr Ymdrochi Arfor (1) • Cylchfâu Dalgylch Dwr Daear (1) • Cadwraeth Egni Cartref (1) • Cyfleusterau Ailgylchu (1) • Prif Afonydd (1) • Lefelau Dwr (1) • Colli cynefin oherwydd datblygiad (1)

Ffigur 15: Archwiliad Data 10 Set Ddata Allweddol¹¹

	Ceisiadau cynllunio / Arolwg Chwarterol CD	Astudiaeth Caffaeledd Tir ar gyfer Tai (TAN 1)	Astudiaeth o'r Angen am Dai	Tir Llwyd / Adnodd Tir	Tir yn debygol o gael ei Lygru	Hollti Moddol / Defnydd o Gludiant Cyhoeddus	Arolwgo Gyflogaeth neu Dir Diwydianno I	Asesiad Tirlun / LANDMAP	Ansawdd aer	Cofnod / Safleoedd, rhywogaeth a chynefin
Ynys Môn	✓	✓	✓	✓		(✓)	(✓)	✓	(✓)	(✓)
Blaenau Gwent	✓	(✓)					(✓)	(✓)		
Pen-y-bont ar Ogwr										
Caerffili	✓	✓					✓			
Caerdydd	✓	✓	(✓)	(✓)	✓	(✓)	✓	(✓)	✓	✓
Sir Gaerfyrddin	✓	✓					✓	✓	✓	
Ceredigion	✓	✓		✓	✓		✓			✓
Conwy	✓	✓	✓	✓				✓		
Sir Ddinbych	✓	✓			✓			✓	✓	
Sir y Fflint	✓	(✓)		✓	(✓)	(✓)	(✓)	✓	✓	✓
Gwynedd	✓	✓	(✓)			✓	✓	✓	(✓)	
Merthyr Tudful	✓	✓	(✓)	✓	✓		✓	✓	✓	
Sir Fynwy	✓	✓	✓				✓	✓	✓	
Castell-nedd Port Talbot	(✓)	✓		(✓)	(✓)		✓	(✓)	(✓)	✓
Casnewydd	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	(✓)	
Sir Benfro	✓	✓					✓		(✓)	
Powys	(✓)	(✓)								✓
Rhondda Cynon Taf	✓	✓			(✓)		(✓)	✓	✓	
Abertawe	✓	✓	(✓)	✓	✓	✓	✓	(✓)	✓	✓
Torfaen	✓	✓	✓				✓	✓	(✓)	✓
Bro Morgannwg	✓	✓				✓				
Wrecsam										
PC Bannau Brycheiniog	✓	✓					✓			
PC Arfordir Sir Benfro	✓	✓					✓		(✓)	✓
PC Eryri	✓	✓	(✓) (ar y cyd â Gwynedd)	✓				✓		✓

(✓) Casglwyd y data ond ni chyflwynwyd y ffurflen

¹¹ Ni chymerodd Cyngor Bwrdeistref Wrecsam na Chyngor Bwrdeistref Pen-y-bont ar Ogwr ran yn y prosiect ymchwil.

Ffigur 16: Defnydd o SWDdGIS a Daeargyfeirio Setiau Data Allweddol yn ôl Awdurdod Lleol¹²

	Ceisiadau cynllunio / Arolwg Chwarterol CD?		Caffaeledd Tir ar gyfer Tai (TAN 1)		Astudiaeth o'r Angen am Dai		Tir Llwyd / Adnodd Tir		Tir yn debyg o gael ei Lygru		Hollti Moddol / Defnydd o Gludiant Cyhoeddus		Arolwg Cyflogaeth neu Dir Diwydiannol??		Aseiad tirlun / LANDMAP		Ansawdd aer		Cofnod / gwybodaeth Cynefin / bioamrywiaeth	
	DG	SGDd	DG	SGDd	DG	SGDd	DG	SGDd	DG	SGDd	DG	SGDd	DG	SGDd	DG	SGDd	DG	SGDd	GR	SGDd
Ynys Môn	?	?	?	?	?	?	?	✓							?	?				
Blaenau Gwent	x	x																		
Pen-y-bont ar Ogwr																				
Caerffili	✓	✓	x	x									✓	x						
Caerdydd	✓	✓	✓	✓	x	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Sir Gaerfyrddin	✓	x	x	x									x	x	✓	✓	✓	x		
Ceredigion	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	x			✓	✓					x	✓
Conwy	✓	✓	x	x	x	x	✓	✓							x	✓				
Sir Ddinbych	✓	✓	x	x					x	x					x	✓	x	x		
Sir y Fflint	✓	x					✓	x							x	x	✓	x	✓	x
Gwynedd	✓	✓	✓	✓							x	x	✓	✓	x	✓				
Merthyr Tudful	✓	x	✓	x			✓	x	✓	✓			x	x	?	✓	✓	x		
Sir Fynwy	x	x	x	x	x	x							x	x	x	✓	x	x		
Castell-nedd Port Talbot			x	✓									?	x					✓	x
Casnewydd	✓	✓	✓	✓			x	x	?	✓	x	x	✓	x	x	x				
Sir Benfro	x	✓	✓	✓									✓	✓						
Powys																			✓	✓
Rhondda Cynon Taf	x	x	✓	x											?	✓	x	x		
Abertawe	✓	✓	✓	x			✓	✓	✓	✓	x	x	x	x	✓	x	✓	x	x	x
Torfaen	x	x	x	x	x	x							✓	x	x	✓			x	x
Bro Morgannwg	x	x	x	x							x	x								
Wrecsam																				
PC Bannau Brycheiniog	✓	✓	✓	x									✓	x						
PC Arfordir Sir Benfro	✓	✓	✓	✓									✓	✓					x	x
PC Eryri	✓	✓	✓	✓			✓	✓							✓	✓			✓	✓

DR = data wedi eu daeargyfeirio yn ôl cyfeirnodau'r grid cenedlaethol
 SWDd = data a gedwir ar y SWDd

x = Naddo
 ✓ = Do

? = cyflwynwyd y ffurflen ond ni nodwyd??
 □ = ni chyflwynwyd ffurflen ar gyfer y set ddata

¹² Gwybodaeth y tabl yn ôl y ffurflenni archwiliad data a ddychwelwyd a'r wybodaeth lafar gan yr awdurdodau lleol.

ATODIAD 6

Cydnabyddiaeth

Hoffem ddiolch i'r bobl ganlynol sydd wedi ein cynorthwyo yn ein hymchwil:

Llywodraeth Cynulliad Cymru: Charles Coombs (Uned Ddatblygu Cynaliadwy) Lisa Dobbins (Uned Ddatblygu Cynaliadwy) Jonathan Fudge (Is-adran Gynllunio) Lyn Owen (Is-adran Gynllunio) Michael Harmer (Is-adran Tai ac Adfer Cymunedau) Neil Hemington (Uned Cynllunio Gofodol) Paul Lewis (Is-adran Gynllunio) Cath Ranson (Ymchwil Polisi Cynllunio) Lindsay Roberts (Is-adran Gynllunio) Paul Robinson (Is-adran Gynllunio) Henry Small (Cyfarwyddiaeth Ystadegol) Jeff Spear (Is-adran Gynllunio) Jeff Phillips (Is-adran Gynllunio) Richard Spear (Uned Cynllunio Gofodol)	Awdurdod Datblygu Cymru: Mike Hollingsworth Amanda Jencks-Green Julie McNamara Mike Rees
Uned Ddata Llywodraeth Leol (Cymru): Kate Chamberlain Robin Davies	Cymdeithas Lywodraeth Leol Cymru: Sandy Blair
Adran yr Amgylchedd, Gogledd Iwerddon: Al Adair Brian Murphy (Strategaeth Datblygiad Cynaliadwy) Ian Raphael (Adran Datblygiad Rhanbarthol)	Yr Adran Weithredol Albanaidd: Nick Evans (Adran Datblygiad, Gweinyddiaeth Gludiant a'r Amgylchedd)
Fforwm y Dyfodol: Philip Allies	Arolygiaeth Gwerth Gorau: Natalina Cottrell (Swyddog Polisi)
Cymdeithas Swyddogion Cynllunio yng Nghymru: Martyn Edwards	Sefydliad Joseph Rowntree, Efrog: Danielle Walker
Prifysgol Caerdydd: Neil Harris (Adran Cynllunio Dinas a Rhanbarth) Huw Thomas	Cwmnïau'r sector preifat / ymgynghorwyr annibynnol: Andrew Harrison (ymgynghorydd annibynnol SWDd / synhwyro pell) Phillip Mitchell (Glenigan)
Cyngor Bwrdeistref Blaenau Gwent: Clive Murrin (Cyfarwyddwr Cynllunio) Richard Crook (Rhag-gynllunio) Delyth Samuel Simon Dobbs	Awdurdod Parc Bannau Brycheiniog: Eric Bowles (Pennaeth Cynllunio Lleol) Ian Roberts (Cyfarwyddwr Cynllunio)
Cyngor Bwrdeistref Caerffili: P. Mears (prif Swyddog Cynllunio) Ralph Bourke (Cyfarwyddiaeth Gwasanaethau Technegol) Audrey Evans	Cyngor Sir Caerdydd: P. Williams (Rheoli Datblygiad) Tony Riches (Prif Swyddog Cynllunio Strategol ac Adfer Cymdogaeth) Ian Carter (Adran Cynllunio Strategol) James Clemence Matthew Lewis Rob Hartshorn (Rheoli Llygredd) Stuart Williams Rachel Jones Gerry Lynch Carol Esposti Alan Groves (Cynllunio Strategol / Adfer Cymdogaeth) Chris Batsford (Canolfan Ymchwil Caerdydd) Nigel Thomas (Trafnidiaeth a Chludiant) Robin Crossley (Cynllunio Strategol) Julian Stedman
Cyngor Sir Gaerfyrddin: Eifion Bowen (Pennaeth Gwasanaethau Cynllunio) Jon Timothy (Rheolwr Blaen-gynllunio) Dave Priest (Rheolwr Cadwraeth) R Neil Bateman (Adran Flaen-gynllunio)	Cyngor Sir Ceredigion: Tim Ball (Cyfarwyddwr Cynorthwyol Cynllunio) Jamie Thorburn (Swyddog Ymchwil a Gwybodaeth)

<p>Bruce Wallace D. Neil Evans Rosie Carmichael (Gwasanaethau Cefn Gwlad) John Llewelyn (Swyddog Cadwraeth Trefol) Graham D. Hamnett Steve King (Swyddog Polisi, Ymchwil a Gwybodaeth) Kendal Davies Karl von Weber (Uwch Beiriannydd) Andrea Jones A. Young Phil Williams (Rheolwr Gwasanaethau Gwastraff) Grant Taylor (Uwch Swyddog Iechyd yr Amgylchedd)</p>	
<p>Dinas a Sir Abertawe: Craig Anderson (Cyfarwyddwr Datblygiad) Allan Archer (Rheolwr Adnoddau Strategol, Adran Ddatblygiad) Nick Mills (Cynllunio) Bethan Lavaring (Adran Ymchwil a Gwybodaeth) Silja Vatn (Datblygiad Economaidd) Sue Miles (Cludiant) Huw Morgan (Amgylchedd)</p>	<p>Cyngor Bwrdeistref Conwy: Graham Wild (Cyfarwyddwr Cynllunio) Chris Dyke (Prif Syddog Cynllunio, Blaen-Gynllunio) Tim Manson Dave Rigby Ian Lord Hefin Jones Meurig Wynae Paul Evans Simon Cottrill Anwen Jones Phil Davies Janine Edwards Barbara Owsianka Paula Jones Dave Percy Tom Gravett</p>
<p>Cyngor Sir Ddinbych: Aneurin Philipps (Pennaeth Gwasanaethau Cynllunio) Michael Pender (Polisi Cynllunio) Karen Hawkes (Swyddog Gwybodaeth, gwasanaeth Gefnogi Cyfarwyddiaeth yr Amgylchedd)</p>	<p>Cyngor Sir y Fflint: Huw Evans (Prif Swyddog Cynllunio) Andrew Roberts (Pennaeth Polisi Cynllunio) Tony Davies Hazel Purser (Cynllunydd) Andrew Fuller Paul Richards Sue Davies Aisling Carrick Andy Raynor David Hudson G. Hathway (Gorfodaeth Gynllunio) Gary Nancarrow</p>
<p>Cyngor Sir Gwynedd: Henry Roberts (Cyfarwyddwr Cynllunio a Datlygiad Economaidd) Susan Hill (Rheolwraig Ymchwil, Adran Gynllunio a Datblygiad Economaidd) Iwan Evans (Cyfarwyddwr Cynorthwyol Rheolaeth ac Adnoddau) Gwenda Roberts (Datblygiad Economaidd)</p>	<p>Cyngor Sir Ynys Môn: Arthur Owen (Cyfarwyddwr Corfforaethol, Gwasanaethau Cynllunio a'r Amgylchedd) Martin Eaglestone (Gwasanaethau Cynllunio a'r Amgylchedd) Edyth Harrison (Gwasanaethau Cynllunio a'r Amgylchedd) Meirion Davies (Gwasanaethau Cynllunio a'r Amgylchedd) Neville Evans (Perfformiad a Gwerth Gorau) Rob Owen (Prifffyrdd, Trafnidiaeth ac Eiddo) Dewi Wyn Jones (Gwasanaethau Cynllunio a'r Amgylchedd)</p>

<p>Cyngor Bwrdeistref Merthyr Tudful: M A Boaden (Rheolwr Cynllunio) Jerry Dixon (Cynllunio Datblygu) Lesley Kirkpatrick (Datblygiad Economaidd) Yvonne Wright (Gwasanaethau Cefn Gwlad) Mrs Earlis (Rheoli Datblygiad) Neil Maull (Cynllunio Datblygiad) David House (Cludiant) Zoe Pieris Beth Johnson Alison Brown Chris Edwards</p>	<p>Cyngor Sir Fynwy: George Ashworth(Pennaeth Cynllunio) Nick Ferriday Adrian Wilcock (Pennaeth Cynlluniau Datblygu) Bernard Tyson</p>
<p>Cyngor Sir Castell-nedd Port Talbot: Geoff White (Pennaeth Cynllunio) Orwain Lewis (Prif Swyddog, Polisi Datblygu, Ansawdd yr Amgylchedd a Chefn Gwlad) Ron Bagshaw (Rheoli Datblygiad) Sue Waldron (Ansawdd yr Amgylchedd) Alan Howell (Datblygiad Economaidd) Peter Holligsworth (Iechyd yr Amgylchedd) A. Roberts John Owen (polisi cynllunio) Clive Williams Isabel Macho Linda Gow(Cludiant)</p>	<p>Cyngor Bwrdeistref Casnewydd: Stewart Wild(Pennaeth Cynllunio ac Adfywiad Economaidd) Graham Fry (Prif Swyddog Cynllunio (Polisi)) Sue Johnson (Cludiant) Joanne Green (Data Cynllunio) Adam Osbaldeston (Iechyd yr Amgylchedd) Sue Johnson(Cludiant)</p>
<p>Awdurdod Parc Arfordir Sir Benfro: N. Wheeler (Prif Weithredwr) Louise Davies (Swyddog Cynllunio Cynorthwyol, Cynlluniau Datblygiad) Michel Regelous (Cynorthwywr Cynllun Rheolaeth) Jennifer Batte (Swyddog Cynllunio) Anthony Richards Caroline Llewellyn</p>	<p>Cyngor Sir Benfro: David Lawrence (Pennaeth Cynllunio) Stephen Hurr (Swyddog Cynlluniau Datblygu)</p>
<p>Cyngor Sir Powys : Graham Davey (Cyfarwyddwr Cynllunio a Datblygiad Economaidd) David Keast (Cyfarwyddwr Cynorthwyol, Cynllunio Strategol a Gwasanaethau Arbenigol)</p>	<p>Cyngor Bwrdeistref Rhondda Cynon Taf: Graham Mellor (Cyfarwyddwr Cynllunio) David Jones (Iechyd yr Amgylchedd) Sarah Coakly (Rheolwr Perfformiad Gwasanaethau yr Amgylchedd) Bob Harper(Cludiant) Terry Dunn (Rheoli Datblygiad) Liz Dean (Cefn Gwlad a'r Amgylchedd) Clive Williams Ray Lewis</p>
<p>Awdurdod Parc Eryri: Aled Sturkey (Prif Swyddog Gynllunio) Peter Stockton (Prif Swyddog Polisi Cynllunio) Liz Jenkins (Cyd-gysylltwr SWDd) Dewi Roberts (Technegydd Rheoli Datblygiad)</p>	<p>Cyngor Bwrdeistref Torfaen : Duncan Smith (Cyfarwyddwr Cynorthwyol Gwasanaethau Cynllunio) Linda Rickard (Cynllunio) Dave Lucas (Uwch Gynllunydd) Ruth Reid (Cefn Gwlad) Jane Roberts (Swyddog Ymchwil) Richard Lewis (Pennaeth Rheoli Datblygiad) Steve Williams (Ecoleg a Bioamrywiaeth) Paul Weadon (Cludiant) Lyn Cadwallador (Gwasanaethau Tai) Phil Richards (Pennaeth Busnes a Datblygiad) Wayne Collier (Rheolaeth Adeiladu) Andrew Osborne (Prosiectau Cefn Gwlad a'r Amgylchedd)</p>
<p>Cyngor Sir Bro Morgannwg: Rob Thomas (Pennaeth Cynllunio a Chludiant) Tom Dannon (Rheolaeth Datblygiad) Emma Harvey (Polisi Cynllunio a Chludiant) Carol Bowring (Strategaeth a Gwasanaethau Cefnogi) Colin Blick (Rheoli Adeiladu)</p>	

ATODIAD 7

Byrfoddau

CCGC	Cyngor Cefn Gwlad Cymru
SSCCC	Sefydliad Siartedig Cyllid Cyfrifeg Cyhoeddus
AACRh	Adran yr Amgylchedd, Cludiant a'r Rhanbaethau
FfDG	Fframwaith Digidol Genedlaethol
ATLILRh	Adran Trafnidiaeth, Llywodraeth Leol a'r Rhanbarthau
SWDd	System Wybodaeth Ddaearyddol
CATT	Cyd-astudiaeth Argaeledd Tir ar gyfer Tai
UDLIL	Uned Data Llywodraeth Leol
ACLI	Awdurdod Cynllunio Lleol
CDdDTC	Cronfa Ddata Defnydd Tir Cenedlaethol
AO	Arolwg Ordnans
PCC	Polisi Cynllunio Cymru
NCT	Nodyn Cynghori Technegol
ADC	Awdurdod Datblygu Cymru
CLILC	Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru

ATODIAD 8

Rhestr Ffigurau

Ffigur 1: Cyngor ar Gasgu Data yny Nodyn Cyngor Technegol.....	15
Ffigur 2: Dangosyddion Dewisol o Berfformiad Gwerth Gorau (Cymru) yn berthnasol i gynllunio: 1999-2002	19
Ffigur 3: Cymdeithas Swyddogion Cynllunio Cymru: Dangosyddion ar gyfer Monitro Cynllunio yng Nghymru.....	20
Ffigur 4: Polisi Cynllunio Cymru(2002): Prif Amcanion.....	22
Ffigur 5: Dangosyddion Posibl Cynllunio Defnydd Tir.....	25
Ffigur 6: Uned Ddata Llywodraeth Leol (Cymru).....	26
Ffigur 7: Polisi Cynllunio Cymru: Diffiniad o Dir a Ddatblygwyd yn Flaenorol.....	32
Ffigur 8: Graddfa Ddaearyddol Casglu Data yn ôl Set Ddata Allweddol – Nifer yr ACLlau.....	38
Ffigur 9: Defnyddwyr o'r tu allan yn Defnyddio'r Data a Gasglwyd gan Awdurdodau Cynllunio Lleol Cymru.....	39
Ffigur 10: Amlder Diweddarau Setiau Data Allweddol	40
Ffigur 11: Fformat Setiau Data Allweddol – Nifer yr ACLlau.....	41
Ffigur 12: Cyfeiriadaeth Ddaearyddol i Setiau Data Allweddol – Nifer yr ACLlau.....	42
Ffigur 13: Pacedi SWDd yn cael eu Defnyddio gan Awdurdodau Cynllunio Lleol Cymru.....	44
Ffigur 14: Rhestr o Ddata a Gasglwyd Gan Awdurdodau Lleol Cymru yn ôl Pwnc ...	62
Ffigur 15: Archwiliad Data 10 Set Data Allweddol	64
Ffigur 16: Y Defnydd o SWDd a Daearygyfeirio setiau Data Allweddol gan Awdurdod Lleol	65